METHODVS MEDENDI, TAM GENERALIS QVAM PARTICVLARIS.

Per IOANNEM RIOLANVM, *Pariſienſem Medicum.*

PARISIIS.
Ex Officina PLANTINIANA.
Apud HADRIANVM PERIER, via Iacobæa.

M. D. XCVIII.
Cum gratia & priuilegio Regis.

2
Cornelio Franceschi

SENATVI PARISIENSI IO. RIOLANVS SANITATEM.

NON eſt mirum (Patres æquiſſimi) ſi maiores noſtri in publicis conuiuiis decā-tarent: O Sanitas tu maximum hominibus bonum: detracta enim ſanitate, quid poteſt in hac vita eſſe gratum & iucundum? Fingite, ſi placet, Crœſo, nō Cyri, ſed morbi tyrannide oppreſſo, Deum ſanitatis aut opulentiæ liberam dediſſe optionem, cui dubium eſt eum bona fortunæ cum ſummo corporis bono facilè permutaturum? At medicina eſt ars ſeruandæ & reſtituendæ ſanitatis, præſentem quippe ſeruat & abſentem reducit: Itaque certum eſt quantum erat olim ſtudium ſanitatis, tanto in honore fuiſſe medicinam. Sed enim, ſi quis hoſtem ciuitatis interfeciſſet, com-

mendabatur encomio publico, eránt-que Romanorum, vt Athenienſium, legibus, tyrannicidis ſtatuta præmia: Atqui morbus eſt ſummus & capitalis hoſtis ciuitatis, iſque non externus, ſed ciuilis, nec ciuilis modò, ſed domeſticus, quem omnes cuiuſcunque ſint ſexus, ſortis & ætatis, natura duce refugiunt: non eſt monſtrum immanius, non crudelior tyrannus, nullus denique noſtræ vitæ capitalior inimicus. Ergo ſi quis Hercules inuictum hoc genus monſtri doceat arte ſuperare, ſi Apollo aut Æſculapius aliquis ſeſe vobis offerat qui iuratum hoſtem humanæ naturæ & veſtræ ciuitatis crudeliſſimum tyrãnum recipiat iugulandum, nonne vobis erit ἀλεξίκακος & tutelaris deus? At medicus ipſo etiam nomine eſt morbicida, non fumiuendulus quidam Chymiſta, qui ſuo ſtibio morbos deploratos ſuſcipit ſanandos: non circunforaneus circulator, qui vanis pollicitationibus plebeculam miſerè ludificat, & impoſturis muliercularum loculos exhaurit: non ambitioſus chirurgus, qui ſola operatione animoſus, medici titulo inſoleſcit, acſi interiores af-

fectus ſenſu cognoſcantur & manus opera curentur: non futilis ſeplaſiarius, qui nulla temperamenti, ætatis, ſexus, nulla conſuetudinis & habitus corporis, nulla temporis habita ratione, remedium quod vni & alteri profuit, quaſi omnium hominum vna & eadem ſit natura, ad quoſuis promiſcuè accõmodat, vnóq; calapodio, vt eſt in prouerbio, omnes calceat: quibuſdam odore ſolo, quinimò ſola apprehenſione cathartici aluus commouetur, aliis caſſia, etiam mediocri quantitate ſumpta, mortem attulit: quę in dolore capitis, propterea quòd fumos excitat & ad caput mittit, necnon in imbecillitate inteſtinorum, quia lubrica, plurimum nocet. Agaricus eſt medicina domeſtica, atque, ſi credimus Auicennæ, cardiaca, ventriculo tamen infirmo, nauſeabundo, colicis doloribus obnoxio, & in principio morborum phlegmaticorum tutò & ſine periculo non datur. Rhabarbarum, benignum & pueris innoxium medicamentum, quia fumoſum, in doloribus capitis vitandum, niſi aqua endiuiæ aut violarum temperetur, eiúſque aſtringens ſubſtantia plurimis

morbis eſt incommoda, cúmque perhibeatur vita hepatis, eiús tamen calidioris mors eſt. Senna facit tormina niſi corrigatur, nec tantùm flatulentis, ſed etiam valdè ſiccis naturis noxia. Tantùm refert ad bene medendum ἰδιοσυγκρισίας, id eſt proprias ægrorum, morborum & medicamentorum naturas cognouiſſe: quas cum ex animi ſententia ingenioſiſſimus ille Auerrois nõ aſſequeretur, medicinam, cuius erat peritiſſimus, non eſt auſus exercere: Ægyptij, vt eſt apud Herodotum, cùm intelligerent eſſe tam difficile ex arte mederi, quàm pulchrum & humanæ vitæ neceſſarium, ſingularum partium morbis proprios medicos deuouerunt, ne pluribus intentus, in vna minus excellerent: & impunè nugiuenduli ſophiſtæ in luce mundi, in emporio bonarum artium, vobis conniuentibus, exigua pyxide ſe concluſa tenere morborum omnium remedia per compita iactabunt? Duo ſunt lumina faciendæ medicinæ tam neceſſaria, vt eorũ altero citra manifeſtam iacturã ſanitatis medicus carere non poſſit, ratio & experientia: per ſe naturáque ſua fallacem

experientiam regit ratio, rationem viciſſim experientia confirmat, quæ nihil eſt aliud quàm operatio inartificioſa vſu ſolo comprobata: at philoſophi quod fit ſine arte temerarium appellant, ídque ſolũ bene fieri quod fit conſilio & ratione totius populi, hoc eſt Dei, voce iactatur: Quoúſque ergo ἀλόγυς & inertes Empiricos feretis? Nunquamne bonarum artium ignaros ſufflones extra pomœria veſtræ ciuitatis amandabitis? vt is ſolus pro medico habeatur qui philologiæ, & philoſophiæ, præſertim naturalis, peritus, cauſas & ſigna morborum cognoſcat, qui humani corporis principia & elementa, humores, ſpiritus, ſingularum partium vſum & temperamentum, animæ facultates & functiones non ignoret, qui aëris, cibi, potus, exercitationis, perturbationum, ſomni, vigiliæ, excretionis, retentionis mediocritatem ſanis & ægris ex arte præſcribat, quíque remediorum tam ſimplicium quàm compoſitorum vires & vtendi modum habeat in numerato. Credite mihi, Patres, Andabatarum more, clauſis oculis cum hoſte naturæ pugnat, quicunque iſtorum ignarus fa-

cit medicinam, nullúſque medicus dici meruit, qui minimum iſtorum ignorat. Quod nemini obſcurum erit qui ſumma medendi capita à nobis breuiter & perſpicuè, tribus libris comprehenſa attentè legerit. Quorum primo, tria medico eſſe præcognoſcenda demonſtro, antequam de remedio cogitet, partem affectam, cauſam, & ſpeciem morbi, eorúmque cognoſcendorum artem breuiter expono: deinde vt inueniendum ſit medicamentum & inuento prudenter vtendum, maxima, ni fallor, facilitate explico. Secundus liber generum morborum, Similaris, organici, communis, generalia & indefinita remedia indefinitè explicabit. Tertius, ſingularum partium particulares morbos & propria remedia demonſtrabit. Quos ſub veſtri nominis auſpiciis in vulgus emitto, vt veſtrum nomen ſit terrori impoſtoribus, qui in veſtrorum ciuium vitam impunè graſſantur, faciúntque per mortes experimenta.

GENERALIS METHODI MEDENDI

LIBER PRIMVS.

CVRANDORVM MORBORVM prima capita, Partem affectam, quæ produnt, Modi & cauſæ compaſſionis.

SECTIONIS PRIMÆ CAPVT I.

MEDICVS vocatus ad ægrum imprimis obſeruet partem affectam, vbi eſt ſedes morbi, deinde cauſam, poſtea ſpecië morbi, quorum per propria ſigna dignotio τέκμαρσις nuncupatur, prima & præcipua pars medicinę, quia facilius eſt curare morbum quàm dignoſcere. His cognitis quærat remediū mo rbo& ægrinaturæ accommodatum. Inuéto prudéter vtatur, his capitibus veluti finibus primus liber Synopſeωs therapeuticę concludetur.

Partem affectam, ſi ſit interior, neque pateat ſenſibus, hæc indicabunt, Situs partis, in diſſecto cadauere diligenter obſeruandus: Actio læſa. (ea enim pars per ſe aut per conſenſum laborat cuius functio læſa eſt) Dolor, ibi enim morbus vbi dolor: Excreta, retenta: ſunt enim naturalis Oeconomiæ fideles internuntij, deiectiones loturæ carnium recens mactatarum ſimiles, hepar malè affectum certò denuntiant, Adde propria accidentia, ſeu ſigna Pathognomonica: quorum alia ſolitaria concludunt, vt genæ rubrę pulmonis: alia coniuncta, vt febris acuta, dolor pungẽs in latere, & difficultas ſpirandi cum tuſſi, pleuræ inflammationem: non eſt negligendus ægri decubitus: Nam ſi exterior ſit affectus, grauiùs in partem affectam decumbit: ſi interior, melius, quia pendulum viſcus dolorem ingeminat.

Imprimis verò contempletur ſi pars affecta per ſe primò, an per conſenſum laboret, nam parti primo laboranti primùm ſuccurrendum eſt, quia quæ condolebant, illa percurata conualeſcent. Tribus autem modis vna pars alteri cõpatitur. Vicinia, Operis vel generis ſocietate, aut communione vaſorum: propter viciniam vterus compatitur veſicæ & recto inteſtino, viciſſimque hęc vtero, vnde teneſmi, ſtranguriæ, & ſuppreſſiones vrinæ per conſenſum. Ab inflammato recto inteſtino & vtero ſtranguria, inquit Hippocrates, compatiente veſica. Læditur etiã reſpiratio, ventriculo, liene aut hepate malè affectis, quia hę partes ſunt connexę diaphragma-

ti. Ventriculus compatitur inteſtinis & gulæ propter continuitatem.

Itaque ad viciniam pertinentcõtinguitas,cõtinuitas,cohæſio,& quæ medio aliquo copulãtur: Hoc modo cerebrum cõſentit vtero per ſpinam cui alligatur, inde dolor occipitis mulieribus tã frequens vt nil magis, eadem cauſa inguina cõpatiuntur vtero. Operis verò ſocietate condolent mammę vtero,pulmo auribus.pulmo enim loquitur, ſermo ex auditu, hinc tuſſiunt qui duriùs aures ſcalpunt, compatiente pulmone, & peripneumonia parotide ſalutariter terminatur, Generis phyſici, ſeu materiæ ſimilitudine, condolet neruoſum neruoſo: Propter communionem vaſorum ventriculus conſentit cordi per aortam & venam cauam, inde ſyncope ſtomachica. Cerebro per neruos ſextæ coniugationis vnde dolor capitis per conſenſum ventriculi,& vomitus læſo cerebro aut meningibus: Iecori per portam, lieni per venam quæ melancholicum humorem eò tranſmittit ad appetentiam excitandam.

Cæterùm poſitiuè aut priuatiuè fit omnis compaſſio: Poſitiuè, vel re aliqua ex vna parte ad alteram delata,vt ſpiritu,vapore,qualitate,facultate ſic cerebrum compatitur ventriculo fumanti: Priuatiuè non affluente eo quód affluere debet,quę ſympatheia incompleta dicitur ab Auicenna. Cur apoplectici difficillimè ſpirant? quia impeditur influxus animalis facultatis ab inſigni obſtructione cerebri. Cur luxata ſpinæ parte ſuperiore, brachij,inferiore, crura reſol-

uuntur? priuatione facultatis motricis, Cõſpiratio & confluxio vna, Sympathea omnia Conſpirant partes per intermedios ſpiritus & confluxũ humorum, vtroque modo compatiuntur inuicem, vnáque alterius condolet calamitati.

Duobus ſignis deprehendetur affectus per conſenſum: ſi alteri ſuperuenerit, vt febris inflãmationi, Cæphalea cardiogmo: Aut ſi cum altero intendatur & remittatur, ſic dignoſcitur ſuffuſio per conſenſum, faciamus nauſeam, acidũ aut nidorulentum ructum, dolorémque ſtomachi conſequutam Cephalalgiam, non erit dubium eam per conſenſum ventriculi accidiſſe: augebitur coniectura ſi cum dolore ventriculi augeatur & minuatur, affectus enim primarius continenter affligit. Secundarius per interualla, neque præceſſit affectus cuius comes putetur.

PARTIS AFFECTÆ PRIMVM argumentum ab actione læſa.
CAPVT II.

AD morbos arte & methodo curãdos, non ſatis eſt nouiſſe tres eſſe differẽtias actionum, ſed earum ſedes & inſtrumenta tam prima quàm ſecũda præſciẽda ſunt, vt animalis principiũ eſſe cerebrũ, cor vitalis, Hepar naturalis: Ad animalem pertinere, ſenſum, motum, imaginationem, diſcurſum, memoriam: adde ſi vis reſpirationem. Ad vitalem, arteriarum & cordis pulſationem. Ad naturalem, nutritionem, accretionem, & procreationem. Ad nutritionem re-

ferri attractionem,retentionem, coctionem, & reliquiarum alimenti excretionem. Non eſt etiã ignorandum ſenſum fieri emiſſo animali ſpiritu ab anteriore parte çerebri ad ſenſoria per ſenſificos& molles neruos. Morũeodem à parte poſtica ad muſculos influente per duros & motorios,qui originem habent à ſpinæ medulla, animam imaginari in anterioribus ventriculis cerebri,in medio cogitare, in poſtremo recordari, temperaturæ cerebri & ſpiritus animalis auxilio. Cor ſimul & arterias dilatari, vt aër per os & nares inſpiretur, atque per cutem tranſpiret, vndique autem trahi vt temperet ardorem cordis:comprimi verò, vt fuligo per eoſdẽ ductus excludatur:reſpirationemlenem fieri à ſolo diaphragmate, vehementem qualis efflatio, (quæ fit denſo & multo ſpiritu confertim erumpẽte) muſculorum thoracis miniſterio, affluente de cerebro animali facultate: Internis enim dilatatis,inſpiramus;externis compreſſis, expiramus: Internos appello, qui replẽt interſtitia coſtarũ; externos, qui illis incumbunt. cum thorace dilatatus pulmo, per aſperam arteriam haurit ſpiritum, cuius qualitate potius quàm ſubſtantia cor fruatur. Sunt ergo quatuor inſtrumenta reſpirationis, Aſpera arteria, Pulmo, Diaphragma, & coſtarum muſculi: Nutritio fit ſanguine ad ſingulas partes veluti per tubos ab hepate deriuato: eſt enim opifex ſanguinis, venæ eiuſdem diſtribuendi media & inſtrumenta. Partes quarum publicum eſt officium neque ſibi tantùm, ſed etiam alijs natę ſunt,trahunt rectis fibris, re-

tinent obliquis, expellunt tranſuerſis.

Quibus poſitis & conſtitutis, ſi ſenſus vni dũtaxat particulæ eripitur, neruum malè affectum eſſe, aut ſenſorium laborare coniectura eſt: ſi totum corpus ſtupidum reddatur, in principium ipſum nempe cerebrum (quod eſt primum & commune ſenſorium) cauſa referẽda eſt, ſi pars aliqua priuetur motu, muſculus aut neruus motorius huius mali autor perhibetur, fortè tamen non in ipſo neruo, ſed in origine nerui vitium eſt, ea enim vertebra luxata ex qua ducit originem, vis motrix non influit: qua methodo gloriatur Galenus ſe multos paralyticos ſanitati reſtituiſſe, admotis ad originem nerui non ad partem reſolutam remedijs, cum audiiſſet illos ex alto in dorſum cecidiſſe. Si quis artus mouere nequeat, ſolúmque caput inflectat, ceruicis vertebras laborare certum eſt, ſi ne caput ipſum moueat, cerebrum male affectum eſt: Tota manus reſoluitur affecta quinta vertebra. At ſexta & ſeptima, brachij primæ partes manent illęſę, manifeſtiùs ſi octaua laboret: ſola memoria lęſa, occiput laborat, illíque admoueri debent remedia: corrupta imaginatione, ſyncipuṭ: viriata ratione, in vertice fons fons eſt mali. Si ęger conqueratur de ſpirandi difficultate, enumeratione partium quibus reſpiramus quęrenda eſt pars affecta, éſtque vna definienda remotione aliarũ. Si pulſus à mediocritate receſſit, cor per ſe aut per conſenſum laborat, conſentit autem omnibus ferè partibus per arterias. Si corpus non nutritur omnino, aut malè nutritur, (hoc cache-

xiam, illúd Atrophiam vocamus) hepar malè habere ſuſpicamur. Si verò pars aliqua non nutritur, aut obſtructę ſunt venæ per quas excipit alimentum, aut illa quòd ſit imbecillior, nō trahit, non retinet, non coquit, non expellit. Cæcitas viſum, Surditas auditum, cruditas ventriculū malè affectum, cibi faſtidium ſtomachum laborare certò demonſtrant. Quid multa? qui ex phyſiologia didicerit, ſingularum partium vſum & actionem, neque ignoret quibus mediis & inſtrumentis vnaquæque perficiatur, ad hanc artē facilem habebit aditum. Qui verò eas ignorant, empirici, curant ex euentu, non arte & conſilio.

PARTIS AFFECTAE SECVNDVM argumentum à dolore.

CAP. III.

DOlor eſt triſtis ſenſus & naturę moleſtus, moleſtia accidit ſoluta cōtinuitate partis, aut eadem affatim alterata : dolorificum enim dicitur quod ſubitò naturā partis immutat, aut eius continuitatem ſoluit: alteratur intemperie, præſertim calida aut frigida, humor enim & ſiccitas ſunt qualitates patibiles, habéntque lentam & ignauam operationem, dolor autem fit mēbro confertim, non ſenſim alterato: nam ſi partes valde refrigeratas confertim calefacias, inſignem dolorem excitabis; intemperies verò hectica, quia fit ſenſim, eſt indolens. Quod ſi cui videantur humor tendendo, ſiccitas conuellen-

do,& rumpendo, dolorem facere, reſpondendum hoc inanitioni, illud plenitudini tribuendum eſſe:atque etiam ſi quando humor pungit, hoc facit quia talis,calidus,putris,acer,mordax, non per ſe & natura ſua, neque enim datur humidum aut ſiccum ad tertium gradum quod nō ſit calidum aut frigidum. Itaque quo iure Ariſtot. ex quatuor primis qualitatibus duas efficaces conſtituit,calorem & frigus,totidem patibiles,humorem & ſiccitatem,eodem Galenus dolorificam alterationem in calidam & frigidam intēperiem reiecit, quarum comparatione humida & ſicca, vt ſunt inefficaces, ſic indolentes. Soluitur continuū quinque modis,vulnerando, rodendo,tendēdo,comprimēdo,conuellendo.

Dolor autem quidam pungit,alius ſenſum infert grauitatis,punctorius eſt proprius membranæ, non tamē conuenit omni, nam quę oſſibus non alligantur,vt quę pulmonem, cor, iecur & veſicam inuoluunt, graui dolore vexantur, non pungente: hoc ſigno peripneumonia & hepatitis diſcernuntur à pleuritide dextri lateris: nam in pleuritide ſentitur dolor pungens,propter inflammatam membranam quę cohæret oſſibus, in pulmonis verò & hepatis inflammationibus, dolor grauis. Dolor pulſans oſtendit arteriam premi. Si pars acuto & vehementi dolore cruciatur, exquiſiti eſt ſenſus non obtuſi,acuti ſenſus ſunt oculi,cerebrum,membrana,ſtomachus, vterus,& partes neruoſæ: obtuſum habent ſenſum,cor,hepar,pulmo,Renes ambigūt,nam in venis,arteriis, tunica ſuccingente, & in exortu

ouſ reterum,acutus: In carne,obtuſus dolor percipitur. Ceruix veſicæ exquiſitè ſentit,non veſica,fortè propter meatus anguſtiam & tranſitus difficultatem, doloris ergo magnitudo colum, non veſicam affici declarabit.

PARTIS AFFECTÆ TERTIVM *argumentum ab excretis.* Cap IIII.

QVod excernitur, Aut eſt toto genere præter naturam,vt calculi,vermes. Aut de ſubſtantia partis affectæ : vt ſi in dyſenteria, vlcerati inteſtini ramenta ſecedunt : Aut parti adnatum, vt pinguedo craſſioribus inteſtinis, illa enim natura pinguedine illeuit vt facilis & lubrica via fæcibus pateret : Aut coctionis excrementum, ſtercus primæ,lotium ſecundæ,ſudor tertiæ : ſemen,& menſtruus ſanguis, quantitatis tantùm ratione ſunt excrementa,excernuntur etiam flatus & humores, criticè vel ſymptomaticè, humores inquam tam naturales,vt ſanguis & pituita dulcis, quàm qui ſunt præter naturam, vt pituita vitrea & gypſea,bilis vitellina.Æruginoſa, Glaſtea.

Conſiderandum autem imprimis, quòd excernitur, ſi quale, quantum, qua via, quomodo & quando decet excernatur, obſeruata conſiſtentia, vt ſi ſanguis per os reddatur, procedátne è faucibus,cerebro,thorace, an ex ventriculo, ſi per muliebria,ex vtero an à veſica : ſi enim vomitu redderetur, affectum eſſe ventriculum

conſtaret: ſi tuſſiendo, thoracem vel pulmonē: vtrum verò affectum ſit, ſic diſtingues: pulmo quia neruus illius tantùm ſuperficiem attingit, ſubſtantiā haud peruadit, non habet ſenſum niſi grauitatis: Thorax verò, quia totus oſſeus & neruoſus, exactè ſentit, itaque ſi indolenter reddatur, de pulmone: ſi cum dolore, de thorace procedit. Adhæc pulmonis vaſa ſunt maiora, ſanguis bilioſus & ſpirituoſus, ergo ſi multus, tenuis, ruber, ſpumans, eiicitur: quis dubitet vas aliquod in pulmone? Si vero paucus, craſſus, & liuidus, in thorace, apertū, ruptum, vel exeſum? Age verò, faciamus per aluum pinguedinem receſſiſſe, ſuſpicio eſt incipientis vlceris in craſſis inteſtinis, quę tum vlcerata eſſe conſtabit, quando ſecedent abraſiones tunicarum, Cúmque craſſioris inteſtini craſſior, tenuioris tenuior ſit ſubſtantia, ab excretis quodnam vlceratum ſit quis non facilè coniecerit? quod ad medendi rationem & ad prædictionem, non parum conducit: craſſiorum enim inteſtinorum vlcus, per ſedem iniectis, tenuiorum verò, ſumptis per os remediis commodiùs curatur: & craſſiorum inteſtinorum vlcera faciliùs ſanantur quàm tenuium, ieiuni autem vlcus lethale: vlceratum autem aliquod è tenuibus inteſtinis certius erit, ſi pus aut ſanies permiſceātur fęcibus, vt aliquod è craſſis, ſi ſeparatim deiiciantur. Sed caue ne puris & pituitę ſimilitudine decipiaris, quod vt auertas, iube ægrum deiicere, aut, in morbis renum vel veſicæ, mingere in matula aqua tepida ſemiplena, ſi quod eiicitur petat fundum, pus

eſt. Nam phlegma,quia flatulentum&viſcidum, innatat: pus,aduſtione graue,deprimitur. Aut in prunas, excretum,proiiciatur, pituita enim vt pus,non fœtet. Item puris color eſt cineritius, pituitæ albus, præterea pituita quia lenta & viſcida nõ patitur ſe diuidi, puris autem diuiſi partes à ſe inuicem abſcedunt,quod in aliis morbis, vt pulmonis & vteri, diligenter obſeruandum, vt ſit hoc ſemel & obiter dictum. Pergamus: ſi caro cum lotio reddatur, vlcus eſt in renibus, ſi arenæ rubræ in matula ſubſident,ſuſpitio eſt calculi: ſi per vulnus chylus exit, aut cibus,venter perforatus eſt; ſi fæces, aliquod ex inteſtinis; ſi vrina,veſica aut oureter. Huc referre poſſis cõiecturam ab adnato, vt ſi fungus exoriatur vulnerato capite,meningem affectam eſſe certum eſt.

PARTIS AFFECTÆ QVARTVM & poſtremum argumentum à retentis.

CAPVT V.

Conqueratur aliquis de ſuppreſſa vrina, Iube illum ſedere,contrecta pubem,ſi ex circumſcripto tumore veſicam plenam ſentias, obſtructio eſt non in renibus aut oureteris,neque enim confflueret lotium in veſicam, ſed in veſica ipſa,collo,aut ouretra: vtrum horum obſtruatur Chirurgus deinde cathetere explorabit,cuius ingreſſum ſi ſentiat impediri, malũ eſt in ouretra. Ad hæc Platonis, & Ariſtot. diuino præcepto,quærendæ ſunt imprimis rerum differentium ſimilitudines, ſimilium differentiæ,

mentitur autem ſæpè colicus dolor nephriticū, qui à retentis diſcernuntur, nam in nephritide vrina cum difficultate redditur, aluus fluit, in coli dolore aluus ſiſtitur, vrina fluente; ſic pars affecta ſimul & ſpecies morbi dignoſcuntur. Quod dictum ſit gratia exempli: hîc enim generalem duntaxat & indefinitam methodum curandorum morborum docere, & primos ſignorum fontes explicare propoſui: plura ſuppeditabit quæ in aliis libris tradetur ſpecialior doctrina.

DE CAVSA MORBI *Sectio ſecunda.*

Eiuſdem eſt artis noſſe cauſas & remedia morborum Hippoc. lib. de arte.

DOctè, ſi quid aliud, ſcripſit Herophilus, oportere medicum, quę, qualis, & quanta ſit cauſa morbi prìus cognoſcere quàm dę remedio cogitet, quia non poteſt curari morbus niſi remota cauſa, non poteſt remoueri niſi cognoſcatur. Illa autem aut eſt externa ſeu procatarctica, aut interior, eáque antecedēs, quæ primùm fecit & fouet morbū. Aut coniuncta quæ immediatè morbū facit, ea ſi poſita ponat, ſublata tollat morbum, cōtinens diſtinctiùs & magis propriè nominatur. De externa primum medicus ſit ſollicitus, licèt enim remedio non oppugnetur, ad interioris tamen cognitionem maximi eſt momenti.

Si conſtet de præcedente diæta, (quæquidē ſex rebus quas vulgus non naturales appellat, continetur) medicus magno labore leuabitur,

habebítque iam dimidium facti.Cum enim ſint neutrę & adiaphorę,bene vtenti, ſalubres & ſanitatis conſeruatrices cauſæ ; malè vtenti, inſalubres & morbi effectiuæ, de ſingulis ægrum percontetur : Aer iuſto calidior inſpiratus, alimenti,medicamenti aut veneni calidioris vſus, motus vehementior,ira, vigilia, excernendorũ retentio,vt lotij,ſtercoris,ſudoris,aut conſuetæ & ſolemnis alicuius vacuationis, vt menſtrui & hæmorrhoidum: contactus calidorum,vt aëris, aquæ balnei,admoti medicamenti, vt cõfectionis ex anacardis : calidos gignunt morbos. Aer verò & aliméta iuſto frigidiora (memineris autem definiendam eſſe mediocritatem ægri natura non abſolutè &per ſe)Somnus,otium,metus,retinendorum,vt ſeminis & ſanguinis, quin etiam excrementorum omnium immoderata profuſio,propter inanitionem ſpirituum, contactus frigidorum, frigidos gignunt morbos. Morbi ſicci,calidos, humidi frigidos vt plurimũ comitantur:calor enim diuturnitate vel ſubito incremento accerſit ſibi ſociam ſiccitatem ; frigus verò,quia parens cruditatum,humiditatem. Sunt qui cauſas morborum,& modos remediorum his quatuor capitibus concludunt: Aſſumptis,admotis,agendis,educendis.

Internę cauſæ ſunt duæ,humores & ſpiritus quantitate peccãtes aut qualitate, totidem modi,congeſtio & fluxio:Peccant quantitate,ſi excedant aut deficiant, natura enim temperie, téperies mediocritate definitur. Plenitudinem precedunt otium & crapula,eandem ſequuntur

Internæ cauſæ mouentur ab externis.

torpor & dolor grauans, Inanitionem: inedia & vehementior tam animi quàm corporis motus antecedunt, eandem maciescomitatur: Cacochymiam pariunt aëris & alimēti praua qualitas, adiuuāt raritas cutis vel denſitas, rara enim externis, denſa, internis patet iniurijs: nam ſi corpus liberè non perſpiret, & ſanguis non diſſletur, ſi fuligine non expurgetur, naſcitur putredo, obſtructionis ſoboles.

Cum ergo, vt dixi, interiorem morbi cauſam exterior prodat, hanc primùm medicus diligenter ſciſcitetur, conſiderato imprimis habitu patientis: ſi pinguis an macilentus, carnoſus an gracilis. Deinde affectus ſimplices præſertim colorem contempletur, refert enim cutis colorem humoris toto corpore dominantis, flauus color bilem, niger melancholiam, albus pituitā, ruber ſanguinem exuperare oſtendit, cuius varietate tumorum differentiæ diſcernūtur. Idem in excretis diligenter obſeruandus; nam ſputum rubrum pleuritidem eſſe à ſanguine; flauum, à bile; album, à pituita; nigrum à melancholia indicat; pallidum, pituitam bili aut ſanguini permiſtam. Vrinæ rubræ redduntur ſanguinis permiſtione, nigrę melancholiæ, flauæ, bilis, albæ, pituitæ, & cruditatis: quorū varia permiſtione variè colorantur: non aliter deiectiones colore produnt humorem peccantem: non eſt negligendus deiiciendi modus, ſonorę enim deiectiones fiunt à flatu, flatus ex pituita ab imbecillo calore.

Aretentis tam certa ducitur coniectura quàm

ab excretis, nam ſi conſueta & ſolemnis aliqua vacuatio ſupprimatur, vt menſtrui aut hęmorrhoidum, habemus cauſam & originem morbi: ſi alicuius coctionis excrementum præter conſuetudinem retinetur, lotium, ſtercus, ſudor, cauſa morbi, ſi non coniuncta, ſaltem antecedẽs intelligitur: retentæ enim fæces, fumos ad caput mittunt, vnde dolor capitis, vertigo: ſi iuuenis vidua ſuffocetur ab vtero, accuſanda retentio ſeminis inſueta, præſertim, ſi menſes pro more fluxerint.

Dolor quoque detegit cauſam morbi, nam ſi pungat, eſt analogus laſſitudini vlceroſæ, indicátque copiam humoris acris & mordacis. Tenſiuus plenitudinem arguit; ſi cum grauitate, humoris, cum leuitate, flatus: Phlegmonoſus, cum æger membra veluti contundi & oſſa ſibi frangi putat, ὀςοκόπον propterea vocat Galenus, Plethoram ſimul & cacochymiam multã: Dolor pulſans indicat à copia ſanguinis arteriam premi. Faciamus ergo quempiam de laſſitudine conqueri; cõſiderandum erit, ſi ſit ſpontanea, & à cauſa interna non externa, vt exercitatione vehementiore, túmque per ſingulas ſpecies tacita mente diſcurrendum, ſi cutem dicat ſibi veluti acu pũgi, vlceroſa eſt, ab humore vtplurimum bilioſo, rarius à pituita ſalſa & putri, ſi ſentiat in mẽbris tenſionem, ſubeſt plenitudo humoris flatulenti: ſi contundi membra exiſtimet, multus humor ſubeſt, íſque craſſus & frigidus, qualis pituitoſus aut melancholicus. Pituita enim & melancholia non valdè acutos dolores inferũt, partim quòd

craſſitie ſua obſtruunt & ſenſum partis impediunt (impedito enim ſenſus & caloris commeatu pars obtusè ſentit) partim quòd illam frigore ſtupefaciunt: Itaque acutiſſimi, vt arthritici dolores, neque fiunt à pituita, neque à melancholia, niſi bili aut flatibus permiſta: argumento eſt quòd his diſcuſſis reliquus tophus ſit indolens. Morbus ipſe eſt index ſuæ cauſæ, vt febris tertiana, bilis exuperantis, Quotidiana, pituitæ, Quartana, melancholię: Inflammatio ſanguinis, Eryſipelas bilis, Oedema pituitę, Scirrhus melancholici, cancer, atrabilarij ſucci: A iuuantibus, quoque & lędentibus certa & cauſæ morbificę & ſpeciei morbi ſumitur coniectura. Intēperies enim omnis ſimilibus læditur, gaudet contrariis, calidus morbus refrigerantia poſtulat: frigidus calfacientia: propterea Hippocrates iubebat fotu cauſam ſimul & ſpeciem morbi explorare in doloribus lateris.

Non eſt ignoranda conſequutio morborum: nam ſæpe vnus alterius eſt cauſa, Si cui brachiū reſoluitur, interrogandus eſt an apoplexia primùm laborarit, ſæpe enim deſinit in paraplegiā: ſi ſit Empyios, num prius angina, pleuritide, aut peripneumonia vexatus ſit, his enim morbis ſuccedit empyema: ſi tabeſcat, an ſanguinem expuerit, nam ad ſputum ſanguinis tabes: ſi hydropis incipientis aut cachexiæ iam appareant ſigna, quærendum ſi inſigni aliqua & longa fluxione laborarit, vt aimorragia, dyſenterię aliqua ſpecie, gonorrhœa, diarrhoea, diarrhoeam bilioſam dyſenteria, dyſenteriam teneſmus comitatur,

tur, pruritum ſcabies, vertiginem epilepſia, epilepſiam melancholia, febres erraticas quartanę, nephritim athritis; & contrà, materia hinc illuc tranſlata.

De ſpecie morbi. Sectio 3.

SPecies morbi arte & methodo diuiſiua deprehendetur, quam Plato in Philæbo ſcribit eſſe donum deorum, vnà cum Promethei luci-diſſimo igne in terras demiſſum. Quærendum imprimis coniunctum genus morbi: nam ſumptum cum parte affecta definiet morbum. ſic Ariſtot. docuit accidentia πρώτοις δεκτικοῖς, id eſt ſubiectis quibus primo per ſe inſunt, definire. Quoties igitur actionem partis manifeſtè læſam videris, eandem morbo tentari affirmabis: ecce primum & ſummum genus: conſiderandum deinde ſi actionem partis, vt ſimilaris eſt, lædat, an eiuſdem vſum, quatenus alicuius functionis eſt inſtrumētum, peruertat: an vtrumque ſimul, hoc eſt ſitne morbus ſimilaris, organicus, an cōmunis: ſimilaris morbus, intemperies vocetur. Simplex, vel cōpoſita: ſimplex, calida, frigida, humida, ſicca: compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca, nuda, vel cum materia, ſanguine, pituita, aqua, flatu, alterutra bile.

Inſtrumentum, partiſve vſus, læditur, vitio conformationis, magnitudinis, numeri, ſitus: conformationis vitia ſunt, in figura, meatu, lęuitate, & aſperitate: quæ ſunt ſpecies ſubalternæ

morbi organici, vt dictæ intemperies morbi ſimilaris. Vt enim pars ſimilaris ſana eſt & actiones integras ędit:trahit, retinet, coquit, & excernit, quę temperata: & vſu ſuo probè defungitur inſtrumētum quod eſt iuſtæ magnitudinis, partibus conſtat nec pluribus nec paucioribus quàm conueniat, eiſque bene ſitis & connexis, item quod à natura fuerit bene conformatum: ita pars ſimilaris laborat, ſi intemperata. Inſtrumentum malè affectum eſt, ſi malè conformatum, partes ſimilares, ex quibus cōnſtat, bene ſitas & cohærentes non habet, eáſque in magnitudine aut numero peccantes.

Solutionem continui diuidunt, tumores præter naturã, vlcera, vulnera, luxationes, fracturę, quæ ſingula minutiùs ſubdiuiduntur: Tumorum enim multæ ſunt ſpecies, phlegmone, œdema, eryſipelas, ſcirrhus, emphyſema: quibus definitè cognitis, proximum genus morbi innoteſcit: quod ſi coniunxeris parti affectæ, habebis morbi, quamuis innominati perfectam definitionem. Faciamus exempli gratia inflammari membranam cerebri; per ſe primò, cerebrum per conſenſum, hæc ſpecies morbi, à ſymptomate, phrenitis vocabitur, quęrentíque quid phrenitis; ſi reſponderis eſſe inflammationem membranarum cerebri, veram definitionem, nempe genus proximum cum parte primo affecta, reſponderis: eſto inflammatus oculus per conſenſum adnatæ, ophthalmis erit, vt Angina, inflammatio muſculorum laryngis, internorum ſynanche, externorum cynanche, partium quæ

anteſtant internis, paraſynanche: earum verò quæ externis, paracynãche. Hîc velim lectorem obiter notare, quantus fuerit veterum labor in diſtinguendis & definiendis morbis; ſpecies autem & definitiones vſque adeo differentes natas eſſe ex diſſimilitudine partium affectarum: perge: inflammatio pulmonis, peripneumonia, hepatis, hepatitis, pleuræ, pleuritis dicitur à partibus affectis deducta appellatione: Inflammatio glandularum, Bubo, (ſic enim Hippocrates vocat grandulas) Earum quæ ſunt ponè aures (quæ ſunt emiſſaria cerebri) Parotis: earum quæ ſunt ſub alis, (vbi ſunt emũctoria cordis) bubo, vt plurimùm peſtilens: earum quæ ad inguina (quæ ſunt emiſſaria hepatis) venereus, niſi benignus, criticus, & ſalutaris fuerit.

Reliquæ partes corporis, Auris, ventriculus, diaphragma, veſica, inflammari etiam poſſunt, non ſunt tamen illis impoſita propria nomina, fortè ne infinitate morborum lectoris animus obrueretur: adde quòd omnes iiſdem ferè remediis curantur, quantitate & forma remedij pro natura & ſitu partis, prout ſuo loco docebitur, immutata, vſurpamus autem in illis deſignandis definitionem loco nominis ſeu definiti. Nam quoties dico phlegmonem veſicæ definitione ſpeciem ex primo morbi nondum nominati, quod erit definiendis ſingularum partium morbis breuiſſimum compendium. Nam cerebri exempli gratia quiuis morbus neceſſario ſimilaris eſt, inſtrumentarius, vel communis: Eſto ſimilaris, diſcurrendum per omnes in-

temperiei differentias, vt illa ſumpta cum cerebro conſtituat & definiat quæſitam ſpeciem morbi.

Viden' quanti ſit hæc doctrina momenti ad bene medendum? Principium medendi, inquit Galenus, eſt cognitio morbi, minimúſque error commiſſus illius ignoratione (vt ſi quis phrenitim pro mania curaret) maximus eſt in fine. Morbus cognoſcitur ex parte affecta & genere coniuncto: nulla enim rerum notio certior eſt quàm definitio. Atqui docuimus vt pars affecta deprehendi poſſit, expoſuimus quoque methodum inueniendi verum & proximum genus morbi, ergo iam habemus pluſquam dimidium facti: Ad hæc effectus eſt ſignum ſuæ cauſæ, ex ſenſibilibus enim cognoſcuntur intellectilia, atqui ſymptoma eſt primus effectus morbi: itaque diſcurrẽdum per ſymptomatum genera, actionem læſam, excretorum, retentorúmque ametriam, & affectus ſimplices morbi ſpecies, inquit Galenus ex ſymptomatibus dignoſcitur, eiuſdem magnitudo ex eorum magnitudine: veternus intemperiem frigidam humidam oſtendit, vigilia calidam ſiccam, dolor detegit cauſam ſimul & ſpeciem morbi, ſi tuſſiendo excretus ſit multus ſanguis, phtiſis coniicitur, ſi loturæ carnium ſimilis per ſedem redditur, hepatis imbecillitas arguitur, genę rubræ, peripneumoniam indicant. quid multa? ſymptomata morbi genus demonſtrabunt.

Dicet aliquis, Si vnaquæque ſpecies morbi primo ſubiecto finiri debeat cur phlegmone

ex materia, tumor à ſanguine, œdema, tumor à pituita, definitur. Reſpondet Autor, quod ſi ſingulorum accidẽtium cognitum haberemus proprium & primũ ſubiectum, quomodo ſpecies eſt ſubiectum ſuę proprietatis, haud dubiè, eo commodiſſimè finirentur, quia idem eſt principium eſſentiæ quod exiſtentiæ, ſed quia plurimorum prima ſubiecta ignorantur, cogimur ea ſuis cauſis, phyſica, materia & efficiente, ethica, ſuo fine, definirę.

Atqui tumorum præter naturam non eſt definitum ſubiectum: omnes enim partes illis ſunt obnoxiæ. Itaque hoc generale ſit præceptum, morbos omnes, ſi fieri poſſit, definiendos eſſe primis ſubiectis, alioquin pro illis ſubſtituenda eſſe materiam, aut efficicientem, quod poſtea notum erit dum libro ſecundo genera, libro tertio, ſpecies morborum definientur.

Prædictionum in morbis ſumma capita.

VT intelligatur communes ferè eſſe fontes prognoſeωs atque diagnoſeωs, operę pretium exiſtimaui contrahere in pauca, & veluti ob oculos ponere medicæ diuinationis ſumma capita: monendus autem medicus, vt nihil eſt glorioſius quàm futura præuidere, & euentum morbi prædicere, (ægri enim pluris faciunt medicum qui præuiderit exitum morbi, eóque modo à vulgi calumnia liberatur) ita nil eſſe fallacius, nilque periculoſius: ob id quandiu humor eſt in motu ſuſpendendum eſſe iudi-

cium, quia dubium eſt quam in partem ſit fluxurus, nobilem vel ignobilem, foráſne an intrò, per conuenientes ductus, an naturæ & humori contrarios, quinimò, etiamſi parti ſit infixus, & appareant ſigna coctionis, conualiturum ægrum non affirmabit, niſi ſimul adiiciat, dum nihil ſuperuenerit, vt triſte nuntium, propter quod inſomnis æger redditur, ægérque bene monenti, paruerit & ex præſcripta formula vixerit. Ad prædicendum verò contempletur imprimis partem affectam, ſi ſit princeps, an ignobilis, publica an priuata: quia principum, quinetiam publicarum partium, vt ventriculi & pulmonis, morbi ſunt periculoſi: deinde ſpeciem, magnitudinem & cacoethiam morbi, alij enim ſunt longi, alij breues, alij benigni, alij maligni; multi ſunt inſanabiles, vt elephantiaſis, cancer. Alij ratò & difficilimè perſanantur, vt vlcus pulmonis: obſeruanda etiam atque etiam cauſa, nã morbi ab atra aut æruginoſa bile lethales: A pituita & melãcholia longi, à bile, acuti & difficilis iudicij, propter humoris inconſtantiam; conſiderãda etiam excreta & retenta, tam communia, vt lotium, fæces & ſudores, quàm particularia, vt ſputum in pleuritide: apparentibus enim ſignis coctionis vtriuſque materiæ, morbificæ & antecedentis, nemo vnquam mortuus eſt: maximè omnium iuuat explorare vires ægri naturales, vitales, animales, eáſque cum morbo comparare. nam ſi paulatim concidant, malum; ſi recuperentur, bonum: pulſus vitæ & mortis certus eſt nuntius: Mira ſunt, quia ſupra artem

& rationem N. Florentini prognoſtica. Vrticam, inquit, in vrinam ægri immitte, niſi marceſcat, æger conualeſcet: vel eandem miſce cum lacte mulieris, ſi ſocientur, viuet; alioquin morietur: aliud ſubiungit non minus admirabile, lardo pedem ægri inunge, & offer cani, ſi comedat, ſeruabitur; ſi aſpernetur, aut comeſtum vomat, morietur.

DE REMEDIO.
SECTIO QVARTA.

QVA METHODO INVENIENDUM ſit proprium & conueniens morbo remedium.

CAPVT. I.

INueniendum remedium quod profligando morbo conueniat, inuento prudenter vtendum, inueniri autem poterit ſpectata cauſa & qualitate morbi, quia enim remedijs contrarijs oppugnandus eſt, calidus frigidis, frigidus calidis, ei qui genus morbi nouerit, non erit difficile proprium & accommodatum morbo remedium inuenire, ſi modo genera & vires medicamentorum non ignoret: quandoquidem, vt dicitur, dignotio morbi eſt inuentio remedij: contraria voco quæ diſtent à medio pari gradu, vt morbus ad tertium gra-

dum calidus eodem gradu frigidis expugnetur: nam ſi infra modum ea exhibeas, periculum eſt ne ſuperſint morbi reliquiæ quæ recidiuam faciant; ſi vltra, ne nouum morbi genus priori contrarium importunè inducas. Simplicium itaque remediorum qualitates veluti in tabella tibi ipſe deſcribe (nolo enim actum agere) vt habeas communes locos ad quos cùm vſus poſtulabit confugias. Illæ autem vel ſunt manifeſtæ, vel occultæ, manifeſtæ ſunt quatuor primæ, calor, frigus, humor, ſiccitas, & quæ ex primis, mediatè, vel immediatè oriũtur: actiones enim habent ſatis perſpicuas, nec de earum cauſa dubitatur: at occulta qualitate Agaricus trahit pituitam, rheum bilem. Aſplenium lieni, Agrimonia Iecori, peculiariter proſunt Vngula, Alces, Epilepſiæ, Saxifraga calculo, arthritica arthritidi: occultiore medentur phyſica amuleta, vt Pæonia appenſa: ineffabili, verba & characteres, quibus, cum ſint quantitates, & ſi nullam vim ineſſe peripatetici exiſtiment, quia tamen plures ſanat in quem plures fidunt, dicíque vix poteſt quantum poſſit ad ſanitatem recuperandam de medico anticipata opinio, ſiquidem phantaſia habet imperium in ſpiritus & humores, morborum parentes, ego non puto illorum vſu eſſe interdicendum, nocere enim non poſſunt, ſępe per accidens & ex euentu proſunt. Theologi tamen eorum vſu interdicunt, quia dæmonum occulta virtute operantur.

Porro maiores noſtri, quorum vigilijs excultam habemus artem medendi, non contenti

fuerunt ſcripſiſſe,hoc eſſe calidum, illud frigidum,ſed calidorum& frigidorum quatuor gradus conſtituerunt, vt morbus à ſuo contrario aciliù s vinceretur:quinimmò cuiuſque gradus tres ordines,pꝛincipium, medium, & finem deſcripſerunt. Ne quis autem exiſtimet ſolam intemperiem curari contrario, placet primùm faciendæ medicinę principium ſcriptum ab Hippocrate libro de flatibus, & à Galeno libro de conſtitutione artis demonſtratum generalium morborũ inductione breuiter declarare. Morbus eſt ſimilaris, organicus aut communis, hic, Solutio continui vulgo nominatur: cuius curandi vnicus eſt,íſque contrarius ſcopus, nempe vnio. Intẽperies vel eſt nuda,vel cum materia,illa ſuo cõntrario alteranda, calida, frigido; humida ſicco, ſi materia corrupta fuerit illicò vacuetur;ſi cruda, coquatur; ſi craſſa, incidatur & tenuetur;ſi tenuis incraſſetur: ſi lenta detergatur:denique,niſi quid inſtet, ad vacuationem præparetur:ſi peſtilens, venenata, & deleteria, alexiterijs malitia retundatur.

Non tantùm qualitati,ſed etiã magnitudini morbi debet eſſe analogum remedium.

Morbus organicus,aut eſt in numero,magnitudine,ſitu,conformatione:morbus conformationis in figura,meatu,aſperitate,læuitate. Atqui morbi numeri & magnitudinis eodem ferè modo curantur. Vt enim aucta magnitudo, exempli gratia,caro ſupercreſcens exedentibus, cauterio aut ſcalpello minuenda, imminuta verò,vt vulneris aut vlceris magni cauitas,ſarcoticis & alimentis boni ſucci augenda, ita pars ſuperflua,vt ſextus digitus aut tertius teſtis, ſi ma-

niſeſtè incommodet actioni (alioquin ſinatur) remoueri debet: quæ ad vſum neceſſaria deſideratur, ſi fieri poſſit, arte reſarciatur, ſaltem aliquid ſimile, vt callus pro deperdito oſſe, cicatrix pro cute, ſubſtituatur: pro vero dente ad vocis dearticulationem, quidam vtuntur eburneo, alij ad decorem, oculo caprillo vacuam replent orbitam: non deſunt qui truncas nares (vulnus inhoneſtum) vt reparent, brachium cauant parte muſculoſa, & in vulnus illico reliquam naſi portionem immittunt, appulſu enim & concretione ſanguinis ad partem, regeneratur quidem naſus, ſed valdè deformis, qualis elephantici, quia imbecillus calor non potuit illum cute contegere, tolerabilior tamen cauitate.

Morbi ſitus & connexionis, veluti luxationes & herniæ, etiam contrario curantur, nam ſi inteſtinum automentum in ſcrotum exciderit dilatato aut rupto peritonæo, reponendum eſt, deinde aliquo aſtringente, vt emplaſtro contra rupturam, & ſubligaculo, continendum: ſi fortè fluxione aut congeſtione membrum aliquod luxetur, vt femur Iſchiadico dolore, abſumendus humor digerentibus, atque vacuandus: ſi violenta impulſione loco motum fuerit, intendendo atque in contrarium impellendo, reponatur.

Morbi in meatu ſunt, Anguſtia & obſtructio, hæc detergentibus & aperientibus tollatur, aut tranſponatur, lapis vrinæ meatus obſtruens, ſi elatis cruribus ægrum ſuccutiendo, aut cathe-

rere,dimoueatur, præſens erit remedium, ſed ad integram ſanitatem,inciſione & extractione eſt opus, Anguſtiores meatus dilatentur, latiores aſtringantur.

Morbus aſperitatis læuigetur, læuitatis exaſperetur,quæ enim partes naturæ inſtituto ſunt læues,vt lingua & arteria,ſi exaſperētur,lenientibus humidis, iiſque lentis non mordacibus ſyrupis eclegmatis,naturæ ſuæ reſtituantur,quę verò debent eſſe aſperæ, vt ventriculus & vterus ad retinendum, ſi iuſto læuiores reddantur, vt fit lienteria, humor lentus detergendus iis quæ parum aſtringant. Duri duræ emollitio, Tenſæ relaxatio: nónne vides labori quietem, vigiliis ſomnum, triſtitiæ eam animi iucunditatem quę ex ſermonibus,actionibus,ſpectaculis percipitur,remedio eſſe? Ergo morbi omnes contrario curantur. ſit hoc primum inueniendi remedij principium, quod in genere breuiter declaratum ſequētibus libris ſingulorum morborum & remediorum comparatione fiet notius. Velim interea lectorem obſeruare quàm ſapienter Paracelſus ſuæ medicinæ contrarium iecerit fundamentum, Morbos omnes ſanari ſimilibus. Quòd ſi contrariorum contraria ſint conſequentia, ſanitas autem ſeruetur ſimilibus, quis non videt morbos abigendos eſſe contrariis? Nónne morbus cum ſit hoſtis naturæ ſe depellendum indicat! at ſimile non agit in ſimile, contrario igitur profligandus.

De vſu inuenti remedij.

CAPVT II.

PArum prodeſt inueniſſe remedium, niſi inuento prudẽter vti poſſimus, medicos enim videas ſolertes & ingenioſos quibus ſylua remediorum ſuppetit, quæ tamen ſine delectu & inconſultò diſpenſant: alios quibus maturum eſt iudicium, ſed habent pauca, quamuis ſelecta remedia: perpauci ſunt ingenioſi ſimul & prudentes: neſcio enim quo modo fit, vt in his ferè deſideretur iudicium, qui valent ingenij promptitudine. Arte igitur ſupplendus eſt naturæ defectus, inuentionis celeritas iuuanda eſt artificioſo commentario remediorum, conſilij verò maturitas, tribus circunſtantijs veluti finibus circumſcribenda, quanto, quando, & quomodo: tale enim remedium, puta calidum vel frigidum, phlegmagogon, melangogon, vel cholagogon vſurpare, eſt opus inuentionis, conſiderata (vt dixi) cauſa & genere morbi. At illud iuſta quantitate diſpenſare, conueniente formula præſcribere, & quando decet offerre, iudicij atque prudentiæ: nobis itaque de ſingulis ordine diſſerendum eſt initio ducto à tempore.

Tempus remedij, ut arte & prudentia ſit diligendum.

CAPVT III.

SApienter Plato, ſi quid aliud, in humanis id ſolum bene fieri ſcribit quod fit opportunè: eſt enim occaſio domina rerum agendarum, ecce ne longiùs exempla petantur, quis non videt quantum hodie peccetur in ægrorum diæta atque therapia? In paroxyſmo non eſt nutriendus, minus purgandus æger. Obſeruandum tempus quo morbus remittit, ſi non intermittit.

Quieſcendum die critico, quia periculum eſt ne natura occupata in materia morbi conficienda, medicamento, aut copioſiore alimento ab officio diſtrahatur, néve ad medicamentum aut alimentum conuerſa ab hoſte interim proſternatur: obſeruanda inquam non tantùm morbi, ſed etiam paroxyſmi quatuor tempora, principium, incrementum, ſtatus, declinatio: tutius enim in declinatione quàm aliis temporibus præſcribuntur alimentum atque medicamentum: verùm quotuſquiſque eſt empiricorum qui iſtas temporis circunſtantias obſeruet? tantum abeſt vt ſolis & lunæ motus contemplentur: Sub cane & ante canem, quinetiam media æſtate, quia æſtu vires languent; & hyeme, quia frigore humores denſi torpent ineptíque ſunt ad motum, minus tutò venæ ſectio & pharma-

cum imperantur quàm vere & autumno, niſi placet externorum morborum, vt vlcerum, curationi commodiorem eſſe æſtatem, quia vlceris curatio eſt exſiccatio: Auerrois vetat ante pluuiæ deſcenſum ne purgationem autumno moliamur, vt humores æſtu ſiccati per laxiores meatus liberiùs fluant, iiſdem cauſis prę̨ſtat plena aut creſcente luna ſanguinem mittere, noua aut decreſcente purgare. Hora ſecunda vel tertia poſt exortum ſolem ſalubriùs ſanguis mittitur, quia tum viget & dominatur, ipſóque diei lumine fit tenuis & fluxilis, & aër qui vacuati locum ſubit, efficit ſpiritus tenuiores atque lucidiores.

Memineris tamen hæc intelligenda, ſi per morbum liceat opportunum tempus eligere, eſt enim quoddam tempus electionis, alterum neceſſitatis: in valdè acutis, vt in angina, aut apoplexia ſuffocante, procraſtinare & nouam lunæ quadram, aut benigniorem conſtellationem expectare, ridiculum ſit, quia priùs æger vitam quàm cœlum malignam coniunctionem finierit, præſtarétque tum lotium aſpicere, vel pulſum explorare, quàm aſtrorum motus contemplari. Adhæc leuia medicamenta, vt pillulæ ſtomachicæ, de hiera, elephanginæ, aſſajeret, mãna, caſſia, dari poſſunt vna hora ante cibum neque illis ſuperdormiendum eſt, ne per ſomnum auctus calor illa conuertat in alimentum. At fortioribus, præſertim ſiccis & ſolidis, vt pillulis cociis licet ſuperdormire, quia ſomno à circumferentia ad centrum receptus calor,

alimentum coquit, humores fundit,facítque vt vis medicamenti ſimul cum alimenti vapore longiùs feratur. Deinde naturam roborat & malitiam medicamenti retundit. Tamen vigilandum eſt cum incœperit purgare, quia ſomnus omnes fluxiones ſiſtit excepto ſudore.

Habenda igitur non tantùm morbi & paroxyſmi,ſedetiam anni, menſis, & diei ratio, in præſcribendis morborum primis remediis, pharmaco,& phlebotomia.

De quantitate remediorum.

CAPVT. IIII.

Nihil eſt perinde arduum & obcurum, nil tam fallax, quàm iuſta doſis remedij, vnumquodque enim eò fallacius & obſcurius,quò pluribus obnoxium eſt circunſtantijs:non poteſt autem definiri quantitas remedij niſi ſumpta indicatione à rebus naturalibus, vt ægri viribus,natura & temperamento, habitu corporis,pingui,macilento, gracili, carnoſo, ætate,ſexu,conſuetudine; eſt enim altera natura:Item non naturalibus, vt tempore, aëre, regione,excretis, retentis: & quæ ſunt pręter naturam,cauſa,morbo,ſymptomate. Quis enim prudens pharmacum eadem quantitate dederit infirmo ac robuſto, mulieri & viro, puero & adoleſcenti, Pariſino & Scythę? Eunuchis & balbis quia ſunt aluo humidiore minor doſis conuenit, conſuetis medicamentis autabſti- *Quantum.*

nendum eſt, quia conſuetudine etiam venena fiunt alimenta, aut eorum quantitas augenda. Spectandum eſſe tempus, anni, menſis, morbi, paroxyſmi, conſiderandam cauſam, & ſpeciem morbi, necnon vehementiam ſymptomatum, eorúmque ratione augendam vel minuendam doſim remedij, notius eſt quàm vt doceri debeat. magnus enim morbus magna & maiore doſi remedia depoſcit: eſt autem magnus per ſe, vt vlcus malignum, vel ratione cauſæ, dyſenteria enim ab atra, aut quiuis alius morbus ab æruginoſa bile lethalis, aut vehementia ſymptomatum. Colicus enim morbus non eſt magnus niſi ratione doloris. Item quibus ſenſus ſunt ſopiti, vt apoplecticis, aut mens laborat, vt phreneticis, aut ſi vehemẽs vrget dolor; maior quãtitas conuenit, quæ non poteſt arte definiri: verùm quemadmodum lex non eſt Polycleti immutabilis regula, ſed Leſbia norma, quam magiſtratus æquitas pro factorum, perſonarum, & temporum circunſtantijs non abrogat, ſed immutat: præmium quod virtuti, pœnam quam illa vitio decernit, augens vel minuens: ſic medicus quam ars indefinitè præſcribit quantitatem remedij pro circunſtantijs ætatis, ſexus, temperamenti, regionis, conſuetudinis, virium, morbi, ſymptomatis, limitat & definit: In quo non tantùm ægri, ſed etiam medicamenti habet rationem, nam fœtida, vt Caſtoreum & Galbanum, tum rara & pretioſa, quia chara: quæ naſcuntur in oriente, quia maiores habent vires, recentia, quia rerum omnium vires vetuſtate exoleſcunt,

parciore

manu diſpenſat.Ego qui ſcribo Gallis,exponam quæ doſis illis conueniat, vi cathartici ad hominem,non ad hunc aut illum relata,curatur enim Socrates, de homine tamen ſanando præcipitur. Prudentiæ, medici fuerit,ſpectatis indiuidui tam externis quàm internis circunſtantijs, eam augere vel minuere: vt infanti caſſiæ ʒij. mannæ ʒiij. rhei infuſi ℈ij. ſatis ſunt, Adultis caſſiæ ℥j.mannæ ℥iß.rhei.ʒij.vix ſufficiunt,hæc inquam non poſſunt arte exactè definiri, multa relinquenda ſunt prudentię artificis.

DOSIS CHOLAGOGΩN SIMplicium & compoſitorum quæ ſunt in frequentiori vſu.

RHabarbarum in ſubſtantia ad ſummum datur ad ʒij. infuſum ad ʒiij.non coquitur,ne vis purgandi coctione vaneſcat, eſt enim tenuium partium.

Caſſia ad ℥iß.ſi tamen recens fuerit,quia magis laxat,ſatis erit ℥j.

Manna, vt pruna acida & Tamarindi ſeu oxyphœnici ad ℥ij.diluitur iuſculo.

Myrobalani citrinæ in ſubſtantia, ſed rarò, dantur ad ʒiij. infuſæ ad ʒx. in decoctione ad ℥iß.

Aloe non lota,in ſubſtantia datur ad ʒij.infuſa ad ʒiij. lotæ augetur doſis, quia lotione vis purgandi minuitur, niſi lauaretur aqua aut decocto purgante, pręſtat eam cogere in pillulas propter amarorem, cum ſirupo aliquo melle

aut terebinthina, Aëtius iubet vt ſuperbibatur mulſa.

Diacrydium ſeu ſcammonium præparatum a g.iiij.ad g.xij.

Diaprunum ſimplex datur ad ℥iß.ſolutiuum, & electuarium de ſucco roſarum, vt Hiera picra Galeni, ad ℥ß.

Doſis phlegmagogôn.

Agarici ſubſtantia datur ad ℈ iiij. infunditur ad ʒij.coquitur ad ℥ß.

Turbith in ſubſtantia datur ad ʒß.infuſum ad ʒij.coquitur ad ℥i ß.

Colocynthis datur ad ℈ß.rarò tamen propter amarorem & virulentiam datur ſola, tutior erit vſus trochiſcorum alandal. doſis ad ſummum, ℈ i.

Cataputiæ puluis ſumptus cum modico cinamomo ex ouo ſorbili, vel cum iuſculo, à ℈ ij. ad ʒ j, craſſam pituitam purgat. Styrax pinguis flauus ʒ ij. pondere, cum æquali portione terebinthinæ in pillulas coactus ducit pituitam multam citra moleſtiam, Aëtius: idem præſtat Bdellium pari quantitate ſumptum.

Diaphœnicum, Diacarthami, Benedicta laxatiua, & Indum maius, diſpenſantur ferè ad ℥ß.

Doſis melanagogon.

Sennæ orientalis ſubſtantia datur ad ʒiij. decoquitur ad ℥j. rarò infunditur, quia muco-

ſum reddit liquorem,noſtratis; quia vis minor, augenda doſis.

Epithymus Cretenſis decoquitur ad ℥j. ſubſtantia datur ad ℥ß.

Ellebori nigri ſubſtantia non eſt tuta, multo minus albi, quare coquatur aut infundatur in mulſa vel iuſculo pingui, in quo Hippocratis conſilio,aniſi,dauci,ſeſeleos,cumini ʒij. bullie- *De ratione*
rint,vt odoratorum acceſſione graueolentia el- *victus in*
lebori corrigatur,quæ alioquin ventriculum of- *acutis.*
fendit; Galenus:Rōdeletius præfert decoctum amaranti & nymphea, quibus putat malitiam ellebori corrigi.Olim cauato raphano includebantur corticis radicis ℈ij. plus minus pro viribus ægri,expreſſus ſuccus ad ʒ j. ex lacte bibebatur, corpore præparato & ſeptem dierum inedia macerato, vt inani ſtomacho exciperetur.Quidam per talleolas ſectum inſigunt malo curtipendulo, pondere ℈ iiij. lento igne coquũt,coctum comedunt,detracto elleboro, ſic enim vim,nõ ſubſtantiam, ſumunt innoxiè. Aëtius hoc modo exhibet, ℞ fibras radicis ellebori,macerentur in aqua,deinde auferatur cortex & ſiccetur in vmbra, tũdatur,cribretur puluis, detur cum paſſo aut aceto mulſo Condimenti gratia;adde aliquid petroſelini &dauci,ſi efficaciùs vis purgare; adde aliquot grana diacrydij,pillulæ indæ conſtant elleboro correcto: Pillulę de lapide armeno earũdem ſunt virium. Extremis morbis à melancholia ſummum & extremum remedium.

Diaſenna datur ad ʒvj.

Confectio Hamech ad ℥ß.

Catholicon eſt polychreſton,tum vtile cùm vel multi humores peccant,vel quis peccet non eſt ſatis definitum, cúmque per ſe ſit indifferens, ei ſe accommodat cui permiſcetur: vt ſi ad ℨij. electuarij de ſucco roſarum ℥j. catholici addideris, purgabit bilem: ſi tantundem, ℨij. diacarthami permiſceas, pituitam, ſi confectioni Hamech melancholiam.

Alij breuiùs & faciliùs doſim medicamentorum ita explicant fortiorũ doſis ℈ j. leuium ℨx. mediocrium mediocris.

Alij hoc modo: cathartica ſeu purgent trahendo,vt Scammonium, ſeu comprimendo vt myrobalani,ſeu leniendo,vt caſſia,ſeu lubricando,vt mucago pſyllij, in quatuor gradus diſtingui poſſunt: primi gradus ſunt,ſuccus & ſyrupus roſarum & violarum, ſerum lactis, decoctum Tamarindorum & prunorum acidorum: quæ ad ſex vncias poſſunt exhiberi. Secundi gradus ſunt manna, caſſia, aloë, catholicon, Polypodij fumiterræ,aut Epithymi decoctum,quæ ad ſeſquũciam tutò dari poſſunt: Tertij ordinis ſunt Rheũ, Agaricus, Senna.Turbith, quorum doſis varia eſt prout coquuntur, infunduntur aut ſolida ſumuntur.

Quarti ordinis ſunt diacrydium colocynthis, elleborus,quorum ſubſtantia vltra ℈j.ſine periculo ſumi non poteſt. Securiùs datur decoctum,aut infuſum,malímque illa permiſta quàm

ſola exhibere. Ad vim aliorum acuendam & purgationem accelerandam cholagogis diacrydij phlegmagogis trochiſcorum alandal, melanagogis ellebori correcti aliquot grana non temerè addideris.

De vtendi modo.

CAPVT V.

VTendi modus duobus capitibus continetur, forma & delectu remedij, Appello formam miſcendorum proportionem: non enim aqua, vinum aut acetum cum melle quouiſmodo permiſta, hydromel, oinomel, aut oxymel dixeris, ſed ratio miſtionis, formam & nomen dedit medicamento. nemo igitur hîc expectet materiam remediorum, puta, quæ calfaciant, aut refrigerent, quæ bilem & pituitam præparent aut purgent. Illa enim ex locis inuentionis repetenda eſt. Sed qua forma commodiùs parari poſſint, docere propoſui: Omnia autem tam ἀλλοιώτικα quàm cathartica ſumuntur, admouentur, iniiciuntur, inſtillantur, inſufflantur, induntur: conſiſtentia liquida, ſicca, media. Aſſumuntur forma liquida, Syrupi, Apozemata, Iulapia, potus, emulſiones, gargariſmi: Siccæ; pulueres pillulæ, trochiſci, tabellæ conſeruæ, condita, apophlegmatiſmi: Media: opiatæ, linctus. Iniiciuntur clyſteres in aluum, veſicam, vterum, aures: in quas liquida multa, vt olea, inſtillantur: puluis in nares inſufflatur, induntur peſſi in vterum, balani in anum: Admouentur,

olea, vnguenta, cerata, linimenta, emplaſtra, cataplaſmata, fotus, ſacculi, anacolemata, epythemata, balnea.

Horum nonnulla à parte cui deſtinantur nomen magis proprium & definitum habuerunt. Quæ naribus medentur, Errhina vocantur, græci enim nares ῥίνας appellant, quæ inijciuntur in vterum metrenchytæ, ἀπὸ τοῦ ἐγχέυειν μήτραν, quę in aures, ὠτεγχύται quæ in oculos, collyria, quæ ſub lingua tenentur, hypoglottia, ſic multa remedia cephalica, ocularia, hepatica, cardiaca, ſplenica dicuntur, eo tamen diſcrimine, quòd hæc nomina, propter ſymbolum materiæ cum parte, primum impoſita ſint, illa verò, habita ratione formæ, quam ſitus & figura partis indicarunt.

Analyticum eſt præceptum non tantùm in docenda, ſed in facienda etiam medicina diligenter obſeruandum, præmittenda eſſe generalia remedia particularibus, cum hæc ex illis vt concluſiones ex principijs dependeant, neque enim poteſt omnia docere ſemel, vitiúmque Tautologias & inanis repetitionis euitare, non poteſt methodo & ſine confuſione docere, quicunque particularia ſimul cum generalibus docuerit: De particularibus ergo remedijs tum dicendum erit cum ad morbos partium ventum fuerit, nunc generalia exponamus, ſiue purgandis ſiue præparandis humoribus conueniant, doctrinæ autem & facilitatis gratia, quæ inter ſe maiorem habent affinitatem, ſimul explicemus.

DE REMEDIIS QVAE SVmuntur forma liquida, Apozemate, ſyrupo, iulapio, potu, infuſione.

CAPVT VI.

SYrupos & apozemata videntur Arabes excogitaſſe ad apparandos potius quàm purgandos humores, hoc Hippocratis conſilio inſtituti: Corpora cum quis purgare volet oportet fluida reddere, & ſi morbus det inducias, ſi modò non turgeat humor, cocta medicari, non cruda: fluida redduntur corpora meatus aperiendo, per quos humores noxii attrahendi ſunt, ſimúlque humores ipſos craſſos incidẽdo, tenuãdo, viſcidos detergendo, tenues enim, vt ſerum & bilis, ſine apparatu quàm mox vacuandi ſunt, quemadmodum & maligni. Alioquin crudorum deiectio tormina & roſiones parit, animíque deliquia, nec quidquam notatu dignum educit, quandoquidem crudi omnes ſucci pigri ſunt & ad motum inepti ob craßitudinem & frigiditatem, quo fit vt omnes anguſtas vias quas permeãt priuſquam ad aluum deſcendant obſtruunt: Itaque nec ipſi vacuantur & aliis ſunt impedimẽto. Veteres Græci populariùs & minore sũptu domi paratis iuſculis vtebãtur. Ecquid enim aliud ſunt apozemata quàm ſaccharata aut mellitea iuſcula? non is ſum qui inanem luxum & apparatũ approbẽ, ſed quod æquè cõmodè minore ſumptu, & maiori facilitate parari poteſt fruſtra pluribus tentari exiſti-

mo. vulgo perſuaſum eſt ad eſſentiā & nomen apozematis, necnon ſyrupi, congerendas eſſe radices, herbas, ſemina, fructus, flores: ego verò ex vno iſtorum vtrúmque fieri poſſe exiſtimo, quin ex aqua ſola cum melle cocta: mulſam enim ad apozema, oxymel Galeni ad ſyrupum reuoco. Coquatur lento igne Guaiaci ℔ß. in ſex libris aquæ, ad tertias, collaturæ adde ſi vis parum ſacchari, ad gratiam, hydroticum apozema feceris. Ad internum dolorem de cuius cauſa non ſatis liquet. Accipe florum chamæmeli pij plus minus, coquantur, collaturæ ℥.iij. adde ſi placet ſacchari ℥j. Anodinum erit apozema: differt à ſyrupo, non materia (ex iiſdem enim parari poſſunt) ſed conſiſtentia, quòd ſyrupus ſit craſſior, apozema liquidius & clarius, nam vt fiat ſyrupus plus mellis aut ſacchari decocto permiſcetur, deinde ſimul bulliunt dum filum faciat, aut in corpus læue, vt marmor vel vnguem, effuſa guttula hæreat. Apozema fit addito pauciore ſaccharo, melle vel ſyrupo ad decoctum, nec ſimul debent bullire, ſed quo aſpectu ſit gratius & clarius, cum o ui candido à ſordibus repurgatur: Æſtate dum plantæ virent vtimur apozematis, hyeme ſyrupis, nam vt nihil deſit pharmacopœis ad humores præparandos, æſtate parant ſyrupos in hyemem, addendo plus ſacchari ad cuſtodię diuturnitatem: modus ſacchari non poteſt certo definiri, nam ſyrupi qui fiunt ex plantis amaris, qui diutius ſunt ſeruandi, vt compoſiti, vulgò magiſtrales nominantur, aut qui ex ſuccis fiunt (citiùs enim ſucci

corrumpuntur) plus mellis aut ſacchari deſiderāt: Vt plurimùm pro vna doſi ſeu ℥iiij. decocti additur ſyrupi ℥iß.vt fiat apozema. Ad ſyrupũ, præſertim ex ſuccis, tantum ſacchari additur quantum ſumitur liquoris. eſt igitur apozema, decoctum dimidio ſyrupo aut ſaccharo dulcoratum: Syrupus verò liquor, ferè cum pari ſaccharo coctus.

Iulepus idem ferè videtur cum apozemate, nã ſi ℥j. alicuius ſyrupi in tripla aut dupla aqua, diſtillata aut decoctionis non refert, diſſoluatur: fiet iulep. Atqui non fuit alia ſyrupi cum aqua proportio ad compoſitionem & formam Apozematis. Ergo videntur nomina diuerſa, res eadem, exempli gratia ad bilis feruorem.

℞. rad. graminis & acetoſæ ana ʒij. cichorij totius, ſcariolæ, endiuiæ, lactucæ ana M.ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum ana ʒij. florum violarum & nymphеæ ana p. i. fiat decoctio in collaturæ ℥iiij. diſſolue ſyrupi de cichorio ſimplicis ℥j.ß. nónne fiet apozema vel iulep, nec materia nec forma immutata? Item ſi ad aquæ roſarum diſtillatæ vel decoctionis ℥iij. addideris ℥j. ſacchari, fiet iulep, quod vulgo dicitur Alexandrinum, hoc autem quid vetat apozema nominare.

Potus non videtur ab illis differre materia, neque forma, ſed fine, quod purgandis humoribus conueniat, illa præparandis, nam ſi in præſcripto ad bilem decocto, pro ℥j.ß. ſyrupi de cichorio ſemunciam diapruni ſolutiui aut electuarij de ſucco roſarum diſſolueris, potionem

effeceris, quam ſi quis apozema purgans velit appellare, non habebit me repugnantem: Vt enim potiones non omnes ſunt catharcticæ, ſed quædam ἀλλοιώτικαι vt cardiacæ, hypnoticæ, & vulnerariæ, ita non eſt neceſſe apozemata humores præparare, ſed quædam ad eoſdem vacuandos parari poſſunt, tribus modis: primo: ſi aliquod catharticum, vt ſenna, vel agaricum, bulliat ſimul cum decocto, herbis permiſtum, vel ſeparatim nodulo incluſum. Secundo: ſi in decocto iufundatur, dicitur autem infundi, dum in liquore aliquandiu maceratur, in quem paulatim vim ſuã & qualitatem deponat. Puta ſi in aqua vel decocto cichorij, ſi mauis, in ſero lactis tota nocte macerentur ʒiiß. Rhabarbari, mane collaturæ dentur ℥iij. ad gratiam ſi placet condiatur pauco ſaccharo aut ſyrupo violato, erit potio purgandæ bili idonea: Tertio, ſi in liquore aliquo, vt aqua hordei, iuſculo, decocto prunorum, aqua diſtillata, hydromelite: aliquod catharticum diſſolueris, potum effeceris, vt ℞. Catholici ʒx. diſſolue in ptiſana fiet potus, Aut.

℞. Diaphœnici ℥ß. diſſolue in hydromelite vel quouis alio ex herbis tuo propoſito conuenientibus, vt ex cephalicis aut ſpleniticis, decocto fiat potus.

Poſſis iſtos modos coniungere vt ad purgandam melancholiam.

℞. confectionis hamech ʒij. diſſolue in decocto polypodij, in quo ʒiij. fol. ſennæ bullierint cum drageta communi, addendo ſyrupi de epithymo vel de fumaria ℥ j. fiat potus.

Vidéſne vt quatuor nominibus res propemodum vna ſignificetur, nec difficile eſſe ei qui vnum norit, eadẽ arte reliqua deſcribere? Vt enim ſpecies in rebus naturę à forma ſpecifica & eſſentiali conſtituitur, ita in rebus artis à ſtructura & compoſitione; atqui omnium ſyntheſis ferè vna, ſola differens ratione, ergo videtur eadem remedij formula quatuor nominibus expreſſa.

DE REMEDIIS QVAE SVmuntur forma ſicca: puluere, trochiſcis, tabellis, catapotiis.

CAPVT VII.

PVluis eſt communis materia medicamentorum ſiccorum & conſiſtentiæ mediæ. ex eo enim fiunt electuaria tam ſolida, quàm mollia, trochiſci, pillulæ, cúmque in ea tandem vnumquodque ſoluatur ex quibus primum ortum eſt, ex iiſdem reſiccatis & comminutis reformabitur puluis, non aliter quàm ex plantis ſiccis & mineralibus, omnibus denique quæ poſſunt puluerari: exempli gratia, ad prohibendum aſcenſum vaporum, ſtatim à cibo puluis aſtringens ex coriandro, corallo, & cornu cerui vſto paratur, in gratiam palati admiſta ſaltem pro ſingulis dragmis ſacchari roſati ſemuncia: Sed monendi ſunt pharmacopœi, ſuo primùm, tum ægrorum manifeſto diſpendio pulueres in officina reſeruari, cùm enim vis diſperſa minus re-

ſiſtat externis aëris iniuriis quàm coacta, nil autem ſit facilius quàm electuariorum aut trochiſcorum tritura puluerem quem velint conficere: Quorſum ſpecies diamargariti frigidi, Diarrhodon abbatis. Trium ſantalorum, Aromatici roſati, cum ſint ad manum electuaria, ex quibus puluis eo momento quo præſcribitur poſſit regenerari? Aliquo igitur ſucco aut liquore puluis cogendus eſt in trochiſcos, ne illius vis tam facilè exhalet. Ex eodem cum ſaccharo in quodam liquore, vt aqua diſtillata, ea proportione ſoluto vt pro ʒj. pulueris accipiatur ℥j. ſacchari, fieri ſolet Pandaleon, electuarij ſolidi corpus integrum, quod ſi in portiones quadratas diuidatur, fient tabellæ, ſi in rotundas, orbiculi, vulgo rotulæ. Si in triangulas, lozengæ; ſi in oblongas, manuſchriſti appellantur, quæ quidem non ſunt diuerſæ formæ remediorum, ſed eiuſdem electuarij partes, non ſyntheſi ſed figura ſola differentes, ne quis terreatur tanta nominum varietate qua Arabes non illuſtrarunt, ſed obſcurarunt potiùs medicinam. Porro electuaria ſolida, tam cathartica, vt diacarthami ad pituitam, de ſucco roſarum ad bilem, quàm ἀλλοιώτικα vt triaſantali, ad hepar calidius, Diarrhodon, ad ventriculum roborandum, præſcribuntur hac formula. ℞. electuarij, diacarthami tabellam vnam pondere ℥ß. plus minus, pro medici conſilio, capiat manè, ſi vis diſſoluatur in ptiſana vt fiat potus, aut ℞. pulueris diamargariti frigidi ℈ ij. trochiſcorum de camphura. ℈j. conſeruæ violarum ʒj. cum ſaccharo in aqua

bugloſſi diſſoluto fiat electuarium per lozengas pondere ℥ j.

Si puluis exceptus ſucco, ſyrupo, aut liquore aliquo, vt aqua diſtillata, formetur in globulos, fient catapotia, quæ à figura vulgò pillulæ nominantur: quarum doſis ad ſummum ℈iiij. vt ſi Rhei puluerati aut Agarici ℥ i. excipiatur ſyrupo violato fient pill. ſex, ſi cum maſſæ pill. de aloë ℈i. ad robur ventriculi, diacrydii aut trochiſcorum alandal ℈ß. miſceas, vtrumque aqua menthæ vnias atque remollias, fient pill. tres, Solemus vti pillulis iam paratis & correctis, quę ad vſum ſeruantur in officinis, hoc modo. ℞ maſſæ pill. de agarico vel de Rhabar ℈ iiij. malaxentur cum ſyrupo violato, fiant pill. molles. Rondeletius aquam præfert ſuccis & ſyrupis, quia his augetur moles, ægris moleſta, quod verum eſt in remollienda maſſa iam compoſita, non componenda.

De his quæ forma media & conſiſtente aſſumuntur.

CAPVT VIII.

ELectuarium molle, generalius Opiata nominatur, non quod conſtet opio, ſed quod habeat opij conſiſtentiam. Partim autem purgandis, partim alterandis humoribus præparatur, purgant Diaprunum ſimplex, & ſolutiuum, ſeu diacrydiatum, Diaphœnicum, confectio Hamech, Cathclicum, Humores planè putres & tota ſubſtantia à venenata qualitate corru-

ptos immutant magnæ opiatæ, vt Theriaca & Mithridatium, quæ non tantùm à conſiſtentia opij,ſed etiam ab opio quo conſtant opiatæ nominantur.

Parari autem poterit in rem præſentem, ex puluere excepto aliquo ſyrupo, vt ex conſeruis & tabellis, trochiſcis & aliis quæ puluerari poſſunt, Puta, ſi conſeruæ anthos, ℥ j. corticis citri conditi ℥ ß. aromatici roſati & diagalangæ ana ʒ ij. excipias ſyrupo conſeruationis citri, fiet opiata ad frigidam intemperiem ventriculi.

Huc pertinent medicamenta mollia quæ forma boli aſſumuntur,vt caſſia& Catholicum.℞ caſſiæ ℥i.adde ſi vis Rhabarb. ʒi. cum ſaccharo fiat bolus, quem delicati capiant ex cochleari cum aliquo ſyrupo,exemplorum varias formulas proximus liber ſuppeditabit, docebit enim ſingulis morborum generibus quæ remedia, & qua forma conueniant.

De clyſtere.

CAPVT IX.

QVamuis liquor in cauitatem iniectus generaliùs clyſteris nomine vocetur, tamen qui in aluum iniicitur ſine adiuncto clyſter appellatur,ſi in aurem, auricularius, ſi in vterum, vterinus:Hi,cum ſint particulares,ad librum de morbis partium reſeruandi ſunt, quando enim de morborum auris, veſicæ & vteri remediis differetur, opportuniùs de iniectionibus in aurem,veſicam,& vterum dicetur: At clyſter non

eſt particulare, ſed commune remedium, non enim tantùm ad inteſtinorum morbos imperatur, ſed ad primam regionem expurgandam & ſentinam exhauriendam, nam de cauis hepatis trahit per venam portam, in quam cum lien melancholiam exoneret per ramum ſplenicum, quis dubitet etiam de liene trahere? Item reuellit & diuertit à partibus ſuperioribus, ab inteſtinis etiam eradicando vacuat. Tum pręmittitur medicamento vt patentiores habeat meatus & minore moleſtia purget: quæ ob id dicũtur, ne quis miretur quòd inter generales & indefinitas remediorum formas à nobis explicetur. Olim minus artificioſè parabatur ex vna libra liquoris, vt hydromelitis ad detergendum, lactis, aut decocti chamæmeli, ad dolorem placandum: Hodie, ex radicibus, herbis, ſeminibus, paratur decoctum. In cuius collaturæ libra vna ℥i. mellis ad detergendum, ſacchari rubri, ad irritandam excretricẽ, tantundem diſſoluitur: aut eius loco ʒi ſalis, adduntur ad lubricandum olei ℥ iii. quinetiam catharticum aliquod adiicitur ad purgandum, exempli gratia ad remolliendam aluum.

℞ decoctionis clyſteris communis, ſeu remollientis lib. i. diſſolue mellis & ſacchari rubri ana ℥i. catholici ℥i.ß. (maiore enim doſi iniiciũtur cathartica quàm aſſumantur, quia longus eſt inteſtinorum anfractus, vis obtuſa) olei communis ℥ iii. fiat clyſter, quod ſit dictum gratia exempli, hîc enim formam non materiam meditamur. Quòd ſi pro remollientibus & pur-

gantibus ſubſtituas adſtringentia, vt centinodiæ, plantaginis, Thapſi barbati an.m.i.accipias, & fiat decoctio, in collat.lib.1. diſſoluas olei alicuius, ſucci, aut pro diuitibus, ſyrupi adſtringentis, puta myrthini, vel cydoniorum, ℥iij. fiet clyſter ſuperiori effectu contrarius.

Memineris autem non eſſe tam exquiſitè definitam quantitatem liquoris, vt augeri vel minui non poſſit, quando enim inteſtina premuntur, vt in hydrope & in grauidis, quando flatu diſtenduntur, vt in colico dolore, necnon in enterocele: quando clyſterem diutius retineri volumus, minuenda eſt quantitas: At quando clyſterem altiùs peruenire cupimus, vt in vlceribus tenuium inteſtinorum, & renum dolore, aut cum virtus eſt ſopita vt in apoplexia caro & lethargo, augenda: & acuenda, clyſteres tum oportet eſſe acriores: eſt etiam cum oleum nocet, vt in dyſenteria, quia vlcus reddit ſordidum, niſi fortè placeat adſtringentia, vt roſarum vel cydoniorum admiſcere ad robur. Quæſitum, ſint ne clyſteres alimentarii, vt qui ex iuſculis, ex lacte cum vitellis ouorum, ex vino diluto parantur, cum æger præ imbecillitate aut alia cauſa non poteſt deglutire, hoc enim videtur non probari Galeno, quia negat ſubſtantiam clyſteris ferri vltra ieiunum inteſtinum, vnde quidam ſolo vapore alimenti ęgrum refici contenderunt, verùm animalem appetitum vapor alimenti ſatiat, non naturalem, quia in locum ſolidæ ſubſtantiæ quæ continenter deperit, alia ſimilis ſubſtituenda eſt. An ergo bene

bene affecto ventriculo clyſteris ſubſtantia ieiunum non tranſcendit, eodem inani & famelico fuga vacui trahitur? alimentarii enim inopia excrementitium humorem attrahit venter quo ſe expleat: quod ſi in ileo morbo clyſteres ſæpè vomitu reddantur, quis neget ad ventriculum peruenire? Mathæus Grad. interpres Auicennæ, affirmat ſe vidiſſe puellam quæ ſubditas glandes illico tanta violentia traheret & per os redderet, vt vix manu retineri poſſent, iuſculorum autem pinguium frequenti vſu, obtuſa facultate tractrice, ſanitatem recuperaſſe. Inſtabit aliquis, nos nutriri ſanguine, hunc autem fieri in hepate, præparari in ventriculo, quod de ſubſtantia clyſteris nemo dixerit. Reſpondet Oribaſius, vt venis ſic inteſtinis ineſſe vim ſanguificam, ſaltem eandem cum ventriculo vt ſubſtantiam, ita præparandi vim obtinere, inde per venas meſenterij à iecore exugi & in ſanguinem tranſmutari. Hinc patet famelicis purgantes clyſteres minimè conuenire.

DE REMEDII DELECTV.

CAPVT. X.

DVo ſunt primi ſcopi faciendæ medicinæ, ſanitatem præſentem ſeruare & abſentem reducere, ſeruatur diæta, reſtituitur therapia, diæta vacuatum replet vſu ſimilium, curatrix verò medicina quæ functionibus incommodant remediis contrariis amouet. Tria autem ſunt quę actionem lædunt, cauſa, morbus, Sym-

ptoma.Cauſa præcedit morbum, eundem, vt vmbra corpus,ſymptoma conſequitur. Itaque in cauſa morbi remouenda primùm medicus laborat,qua permanente fruſtrà ſperaret morbi depulſionem, niſi fortè ſymptoma, vt dolor, tam crudeliter ſæuiat vt eum ab ordinaria curatione auocet, illíque, quod magis vrgeat & grauius quiddam minetur, priùs ſuccurrendum ſit quàm de remouēda cauſa cogitetur:mox redeundum ad expugnationem cauſæ, cum qua morbus, cum morbo ſymptomata diſparebunt ſenſim & euaneſcent. Cauſam verò externam ad interioris quidem cognitionem plurimum prodeſſe,iam monuimus, huic tamen ſoli deſtinata eſſe remedia: quæ aut eſt coniuncta aut remota,hæc antecedens, illa conſequens appelletur. Coniunctam appello quæ proximè & immediatè morbum facit, vt humorem fluxione aut congeſtione pręter naturam parti affixum: Remotam verò & antecedentem,à qua illa nata eſt & fouetur, Plethoram ſcilicet aut cacochymiam: Appello plethoram, ſanguinis immoderatam copiam, ſiue quatuor ſimul humores exuperent, ſiuè propriè dictus ſanguis, colore ruber, ſapore dulcis, conſiſtentia mediocris, quæ non ſemper adeò diſtendit vaſa vt periculum rupturæ minetur, vt in habitu athletico,tanta cum fuerit vt à natura regi non poſſit, morbi cauſa eſt,& actionem lædit:Illa venarum capacitate, hæc virium imbecillitate definitur: proinde vulgo, ad vaſa & ad vires nominantur, vtrique remedio eſt venæ ſectio, natura enim

plenitudine qua grauabatur leuata, vires reſumit fitque vegetior, vt imbecillitatis cauſa diligenter exploretur, nec putemus omnem imbecillitatem diſſuadere venæ ſectionem.

Cacochymia, eſt omnium humorum, aut vnius, vitioſa qualitas: ſiue enim ſanguis à ſua temperie longè receſſerit, ſiue bilis, pituita aut melancholia, cacochymum eſt corpus, cui ſuccurrendum eſt purgatione. Si, vt ferè ſemper accidit quantitate ſimul & qualitate peccet, plethora eſt cacochyimca, quæ à dominatu humoris ſanguinea, bilioſa, pituitoſa vel melancholica nominatur, quæ quidem vt coniuncta eſt, ita vtrunque remedium depoſcit: Vt enim duæ ſunt primæ & communes cauſæ morborum, plethora & cacochymia, ſic totidem ſunt prima & communiſſima remedia, miſſio ſanguinis & purgatio, nullum quippe nouimus medicamentum αἱμαγώγων, niſi fortè quod mouet menſes. Qui enim, aliud agens, ea virtute plantam repererat, ſi credere dignum eſt, iuſto iudicio cum inuento ſublatus eſt, ne ad poſteros tam miſerabilis inuenti memoria perueniret, eadémque terra inuentum & inuentorem ſepeliuit.

Habes igitur deligendi remedij primum pręceptum. Succurrēdum priùs cauſæ quàm morbo aut ſymptomati, antecedenti, priuſquam coniunctæ: antecedentes & morborum ferè omnium primas & communiſſimas cauſas eſſe duas, plethoram & cacochymiam, illam miſſione ſanguinis deplendam, hanc ſi lenis ſit alterandam, ſi capiat incrementum, cathartico va-

cuandam. Alterum eſt vt aperiatur vena cum delectu. Cephalica enim de capite, Baſilica de naturalibus partibus, media de partibus interiectis, necnon vtrinque ſimul vacuat: Cacochymiæ autem ſedes diligēter ſpectanda, quia ecoproticon, vt aloë & caſſia, quin clyſter communis, ad vacuandum de prima regione (ventriculo, inteſtinis, cauis hepatis, meſenterio, liene, veſicula fellis) ſæpè ſufficiunt, Rheum, Senna, & Agaricus, de media (quæ conuexis hepatis, magnis venis & arteriis circunſcribitur) vacuant: Ex habitu corporis ſcammoniata & quæ Colocynthidem recipiunt, plurimum verò refert hoc an illud præſcripſeris.

Faciamus pituitam quantitate vel qualitate peccare, vacuanda erit phlegmagogo, hoc inuentionis, ſed phlegmagogon, blandum vehemens, aut mediocre, deligere, iudicij: quod ſpectata potiſſimùm ſede cacochymiæ regendum eſt.

Magnitudo morbi alterutrum, ſæpè vtrumque, remedium depoſcit, dum vires conſentiunt & cætera coindicant, leuiores enim morbi leuioribus remediis vt inædia ſola & frictione curantur. Quod ſi magnus morbus, ſed vires deiectæ contradicent, per epicraſim cauſa minuatur, quo maior erit plethora, eo audentiùs & liberaliùs mittatur ſanguis. Galenus miſit ad ſex libras ſæpè ad animæ deliquium: quò maior cacochymia, eo catharticum vehementius eligatur, vt ſit remedium morbo potentius, prius iniecto clyſtere ſi per morbum liceat, debet

enim præcedere venæ ſectionem, ne crudus humor qui vt plurimum prima regione continetur, feratur in locum vacuati ſanguinis. vehemens verò catharticum, vt per vias iam patentes vndique tractus humor liberiùs & minore moleſtia exeat: obſtructis enim viis ſolet magna tormina & intolerabiles cruciatus excitare, vt annotatum eſt ſexto capite.

Finis libri primi.

GENERALIS METHODI MEDENDI LIBER SECVNdus, in quo generalia generum morborum remedia explicantur.

Therapeuticem totam in duobus capitibus conſiſtere indicationibus & remediis: Remediorum generalis diuiſio.

CAPVT I.

HIPPOCRATES artem medendi primus deſcripſit & ſalutaribus præceptis illuſtrauit, quæ bona ex parte in Æſculapij templo inuenit, illic enim quo quiſque remedio conualuiſſet deſcribebat, vir prudens ex multorum collectione præceptum, ex multis præceptis, methodo diſpoſitis, artem efformauit, ſicque

Per varios vſus artem experientia fecit;

ſed βραχυλογία tam obſcura & enigmatώδει, vt

à paucis ſine docto & fideli interprete intelligatur, qualis Galenus omnium voce (meritò quidem) celebratur. Iacuiſſet enim in tenebris Hippocrates, neque in noſtras vnquam manus perueniſſet, niſi Galeni commentariis illuſtratus legeretur, qui profectò, quamuis Aſiana prolixitate ſæpe Lectoribus moleſti, pleni ſunt ſolidæ ſcientiæ, ab illiſque Lector quantumuis doctus, ſemper recedit doctior. Adiecit præterea indicationes quæ in Hippocratis medicina requiri videbantur, eáque parte mancam perfecit & exornauit: Duobus enim capitibus continetur, Indicationibus & Remediis, hæc Hippocrates pro natura eorum quibus ſcribebat abundè expoſuit, quibus tamen nobis, vtpote mollioribus, magna cautione vtendum ſit, Galenus eorum vſum certis circunſtantiis limitauit, quas ἐνδείξεις, officij regulas, appellauit: indicant enim quid, quantum, quando, & quomodo agendum ſit. Vt ergo Traianus vias publicas reſtaurando non minorem gloriam meruit, quàm qui primus earum extruendarum author extiterat, ita Galenus, Hippocratis interpretatione, & artificioſa indicationum additione medicinam locupletando, poteſt pro ſuo iure parem cum primis inuentoribus gratiam à poſteris repoſcere: Quemadmodum enim cerdo mihi fruſtra calceum confecerit qui meo pedi ſit inæqualis, ſic ęgri viribus & morbi magnitudini niſi conueniat remedium, ſalubre dici non debet. Hæc ſunt indicationum prima capita, in quæ animum ſem-

per defigere oportet eum, qui citò, tutò, & iucundè ſanare velit. Aegri vires ſeruandæ depellendus morbus.

Theſſalus omnes medendi ſcopos duobus capitibus concludebat, Vno vt fluor præter naturam prudenter ſiſteretur, Altero vt quod prẹter naturã in corpore retinetur actionúmque integritatem peruertit, vacuaretur:quibus ſi adieceris alterantia remedia, (ad quæ referri poſſunt alexiteria) me iudice magnam partem faciendæ medicinæ paucis comprehenderis. Vt autem fluxiones præter naturam ſunt generales, veluti, Haimorragia inſignis & Diarrhoea, vel particulares, vt fluor vteri, ita fluxionum omnium remedia, vel ſunt communia, qualia, forma ſolida, liquida, conſiſtente aſſumuntur. Vel particularia, qualia in oculos, nares, aures, vterum iniiciuntur, induntur, inſufflantur: omnia verò aſtringentia: Similiter vacuatio noxij fit generali vel particulari remedio, vacuant à toto, phlebotomia & purgatio, à parte verò, particularia remedia, non tantum quæ parti admota materiam peccantem illic digerunt & reſoluunt, ſed etiam quẹ eandem per proprios ductus expurgant, vt errhina, Bechica. Hæc tria faciendæ medicinæ principia qui non tantùm in genere, ſed in parte & definitè nouerit, ſi iam ſcientia medendi inſtitutus ad praxim acceſſerit, non video præterea quid deſiderare poſſit ad bene medendum. Omnia enim tam generalia quàm particularia remedia non eſt difficile ad horum alterum reuocare: Enimuero quid

aliud innuit Hippocrates cum vniuerſam medicinam in duo capita coëgit, addendo neceſſaria & remouendo ſuperflua? Qui intemperiem cum materia purgatione curat, qui ſupra modum auctam totius vel partis magnitudinem minuit. Qui exceſſum in numero, vt carnoſam excreſcentiam, cathereticis abſumit, qui obſtructionis cauſam tollit, pituitam, grumum, calculũ, quid aliud quàm inutilia remouet? Qui vero nudã intẽperiem alterãtibus immutat, qui immunitatẽ minutã totius aut partis magnitudinem augere & amplificare conatur, qui partem iuſto aſperiorem læuem, qui læuiorem aſperam efficit, qui figuræ vitia emẽdat, aut luxatũ membrum reponit, qui ſolutam continuitatem reunit & in locum ſubſtantiæ vlcere aut vulnere deperditæ aliam arte ſubſtituit, quid facit, ſi non reddit parti quod deeſt & actioni obeundęq neceſſarium eſt? Ergo Hippocratem accuſat quiſquis Theſſali *κοινότητας* criminatur. Ego ad illorum imitationem faciendæ medicinæ methodum in compendium cogere propoſui, quòd omnia ſemel ea arte doceat, vt Antecedentia conſequentium ſint principia, pendeántque ex prioribus poſteriora, non aliter quàm effectus à ſuis cauſis. Anteceſſerunt libro ſuperiore quædam præcognoſcenda.

Pro exemplo morbi ſimilaris ſeu intemperiei febris proponitur.

CAPVT II.

TRes ſunt affectus præter naturam quibus Therapeutes ſuccurrit, Cauſa, Morbus, Symptoma: Communi cauſæ communibus remediis medetur, plethoram miſſione ſanguinis deplendo, cacochymiam purgando. Hinc curatio ordienda, nec generalibus intentatis vſurpanda ſunt particularia remedia: niſi tam leuis ſit afflictus vt ſolo topico diſcuti poſſit. Morbus omnium communiſſimus & frequentiſſimus, citra controuerſiam, eſt febris; non eſt enim acutus aut magnus morbus qui non habeat comitem Febrem: vulgatum eſt neminem mori ſine Febre, quinetiam per ſe primò leuiſſima ſæpe occaſione inuadit: proinde nemo miretur nos ad commune totius corporis incendium extinguendum omnem imprimis operam & ſtudium conferre, nemo enim medetur oculis niſi capiti prius proſpexerit, nec capiti proſpicitur niſi primùm toti conſultum fuerit.

Definiri autem poteſt, Calida intemperies totius ſi non per ſe primo, ſaltem per conſenſum cordis, quia quantumuis luculento foco ſit auctus calor, non eſt tamen febris donec incendiũ ad cor peruaſerit, à quo per arterias, æqualiter an inæqualiter non refert, in totum corpus

effundatur. Si mauis haud abſurdè finietur: Calida intemperies, actionem cordis, (vitalem & pulſificam intelligo, non iraſcibilem,) primo lædens: cuius differentias, ſingularum differentiarum cauſas, ſigna, & remedia primùm meditamur, vt inde facilis pateat aditus ad aliorum morborum curationem: Nam febris eſt primaria aut ſymptomatica, hæc morbos acutos, vt nobilium partium inflammationem, comitatur: quæ peripneumoniæ ſuccedit. Crymώδης dicitur à Tralliano, quæ hepatitidi, Typhώδης, quæ ventriculo inflammato, Lypiria. A Galeno febris ἐλεώδης, in qua æger primo die ſudat ſymptomaticè, πυρώδης apellatur; Lypiria verò, maligna febris qua vruntur interiora, algent exteriora. Primaria, aut eſt in ſpiritibus, in humoribus aut ſolida ſubſtantia, quæ in ſpiritibus conſiſtit, Ephemera nominatur, quia viginti quatuor horarum ſpatium non excedit. Vt enim in ſtipula non eſt diuturnum incendium, ſic in ſpiritu non perdurat igneus calor, quia incenſus, citò faciléque abſumitur, ſi perſeueret, in humores graſſatur, & de ſubiecto in ſubiectum, vicinius aut paratius, immigrat: Hanc febrem tum à ſubiecto, ſi placet, humoralem nuncupemus, vt eam quæ partes ſolidas occupat, hecticam: Humoralis aut eſt à Plethora, vt Synochus tam ſimplex quàm putris, aut à Cacochymia, eáque vel pituitoſa, quę quotidianam facit, aut bilioſa, quæ tertianam, aut melancholica, quæ quartanam, in magnis vaſis continuam, in paruis aut extra vaſa, intermittentem.

Atqui cæterorum morborum non aliæ ſunt cauſæ antecedentes, nullúſque eſt quid ad aliquam prædictarum reduci non poſſit.

Ergo generalia remedia quę tradentur proximè ad febras ſanguineas, deinceps ad omnes morbos à ſanguine, vt inflammationes tam internas quàm externas, accommodentur: Quæ febribus pituitoſis conueniunt, morbis omnibus à pituita communia ſunto, atque imprimis ad vacuationem cauſæ antecedentis vſurpentur: idem de morbis ab alterutra bile dictum volo, ne cogar idem millies inculcare: Exempli gratia, quæ ad Synochum præſcribuntur remedia, morbis à ſanguine, Phrenitidi, Anginæ, peripneumoniæ, pleuritidi & hepatidi conueniunt. Synochus, quia morbus à ſanguine, potiſſimum phlebotomia curatur: Ergo phrenitis, Angina, Peripneumonia, Hepatitis & pleuritis eodem remedio curentur: ſi quod habent ſinguli morbi proprium & peculiare remedium, proprio capite exponetur, prætermiſſo generali tanquam cognito.

De febre Ephemera.

CAPVT III.

Diariam curare quàm dignoſcere facilius eſt, raróque ægri primo die mitioris morbi medicum accerſunt vocatus tamen pulſum im-

primis obſeruet, quem ſi frequentem, attamen æqualem & ordinatum deprehenderit, mox vrinam aſpiciat, quàm ſi ſanorum ſimilem eſſe viderit, illico cauſam externam ſiſcitetur, Cibóne an potu calidiori, vt mero copioſiore, vſus ſit: Num in aprico inſolatus incaluerit, vigilarit, aut ſeſe plus iuſto exercuerit, excanduerit, num conſueta & ordinaria excretio ſuppreſſa ſit, denique ſingula interroget quę calidam intemperiem gignunt libro ſuperiore commemorata: nec prætermittendus inuaſionis modus, cum enim quotidiana à refrigeratione, Tertiana à rigore, Quartana ab horrore incipiat, illáſque præcurrant, laſſitudo ſpontanea, oſcitationes, pandiculationes, ſi nihil horum præceſſit, ſed repente à cauſa aliqua externa prehenderit, febrem eſſe ephemeram certò affirmabis, quæ vt plurimum madore aut ſudore terminatur, ſi tamen æger bilioſus fuerit, corpore ſicco, inedia aut vigiliis confecto, aſtricta cute, periculum eſt ne degeneret in hecticam: Imperandum ergo balneum in declinatione, vt ſqualida cutis relaxetur, atque adeo totum corpus humectetur: Diatritarij negabant ſpeciem febris ante tertium diem dignoſci poſſe, Galenus octauo methodi gloriatur, ſe mox diariam agnouiſſe, cognita cauſa nempe aſtrictione cutis, ægrum lauiſſe, balneo febrem planè ſuſtuliſſe. Si verò plethoric⁹ videatur, febricitétque à repletione, vt crapula, interdicendum vino, clyſtere aut blando carthartico, vt caſſia, catholico, corpore repurgato. Mittatur ſanguis, ne in Synochum

permutetur, Aër balnei quia digerit & ſudores mouet, vtiliter imperatur.

Morborum à ſanguine generalia remedia ſub Synochi exemplo declarantur.

CAPVT. IIII.

SYnochus eſt febris continua, à ſanguine, qui difflationis beneficio prohibitus, primùm accenditur, mox putret, proinde Plethoram cacochymia comitatur: Adoleſcentes ferè prehendit, ſanguineos, vere ineunte: Seſe prodit faciei inſigni rubore, ſomnolentia: Plethorici, etiam ſani, difficillimè ſpirant, (propterea quibuſdam hæc febris dicta eſt aſthmatica) vrina rubra eſt, Syſtole quàm dyaſtole concitatior, quia maior eſt expurgandę fuliginis quàm cordis refrigerandi neceſſitas, quod eſt febris putridæ ſignum pathognomonicum. Spectanda igitur Antecedentia, pręcedens vitæ ratio, natura, ætas, Habitus ægri: Adiuncta, vt qualitas caloris, ſanguinis enim eſt minus acer & mordax calor quàm bilis: Conſequentia: Actio læſa, vt Spiratio difficilis, Pulſus magnus, velox, Excreta: maximè omnium vrina: Retenta: vt menſium & hæmorrhoidum ſuppreſſio, quàm vt plurimum Synochus putris comitatur: Affectus ſimplex: vt faciei inſignis rubor, oculorum venę turgidæ.

Cauſa & ſpecie febris perſpecta non eſt difficilis curatio: prima regio clyſtere aut blando

quouis cathartico repurgetur, Caſſiam excipio, partim quod humectando augeat putredinem, partim quòd dolor capitis huic febri familiaris vſu caſſiæ ingraueſcat, propter copiam vaporum, quæ illos reddit ſomnolentos: Deinde aperiatur baſilica dextra, nullum enim habemus medicamentum quod ſanguinem vacuet, nec deplendæ plethorę præſentius remedium: Conſilio Galeni mittatur ſanguis ad animæ deliquium, vt habitus corporis refrigeretur, ſudórque aut alui fluor conſequatur, malim tamen Arabum conſilio ad ſyncopem mitti excluſiuè: vt ſi fortè vi morbi aut virium imbecillitate aliquid humanitus accidat, vitetur calumnia, nec in medici decretum de inanitione ſyncoptica cauſa mortis reiiciatur: Si quid repugnet, vt ætas, aut morbo ſint deiectę vires, vacuatio partienda. Putredo ſiſtenda ſyrupis de acetoſitate citri, de limonibus, de granatis oxyſacharo ſimplici cum aquis roſarum, acetoſæ, graminis, cichorij.

℞ ſyrupi de acetoſitate citri ℥ ij. cum quadrupla aqua graminis fiat iulep, quo vtatur inter paſtus: Sanguinis eluuiem expurgant Syrupi de bugloſſo, de lupulis, de fumaria, quibus licebit vti cum aquis prædictis, cúmque tenuis & pinguior portio ſanguinis bileſcere, craſſior, in melancholiam credatur degenerare: Cacochymia tandem purgetur cholagωgω, vt Rheo, & melangωgω, vt ſenna, cum decocto refrigerante ſimul & aperiente, his additis quæ ſanguinem puriorem reddunt: exempli loco:

℞ radicum graminis, acetoſæ an̄ ℥ iij. cichorij totius, endiuiæ, Scariolæ, an̄. m. j, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, (ſunt enim diuretica) an̄ ℥ ij. florum cordialium an̄. p. j. foliorum ſennę mundatorum ℥ j. fiat decoctio. In collaturę ℥ viij. infunde Rhabarbari ʒ iij, in leui expreſſione, diſſolue ſyrupi de cichorio ſimplicis, ſyrupi de fumaria compoſiti an̄. ℥ iß. fiat apozema in duas doſes. Clyſteres toto morbi decurſu repetantur qui vim habeant refrigerandi, ſit hoc pro multis exemplum.

℞ lactucæ, endiuiæ, Scariolæ, portulacę an̄. m. j. fiat decoctio, in collaturæ lib. I. diſſolue mellis & ſacchari violati an̄ ℥ j, diapruni ſolutiui ʒ. vj. aut confectionis Hamech ℥ ß. vel vtriúſque ʒ ij. olei violati ℥ iij. fiat Clyſter. Quia ſanguis qui putret in magnis venis, quæ ſunt circa lumbos, calorem ſimul & dolorem illic excitare conſueuit, Cerato refrigerante Galeni illinantur, aut iis quæ ad calidam renum intemperiem ſuo loco prę ſcribentur.

Victus ſit tenuis qui ſanguinem non augeat, Plethorica enim & impura corpora quo magis nutries eo magis lædes : pro vino vtatùr aqua hordei, aut graminis, poteris quædam, prout commodum videbitur, admiſcere: vt ſi difficillimè ſpirer Glycirrizam, Iuiubas, radicem vngulæ cabalinæ, Ad robur cordis, bugloſſum, borraginem, Ad hepar calidius, cichorium. lactucam, portulacam: Ad renes, ſemina frigida, alcecengi, Ad ventrem aſtrictum, violas, pruna acida, Tamarindos: abſtineat ouis, vino, atque ſi fieri

fieri poſſit carnibus, quia ſanguinem augent, morbi cauſam.

Morborum à bile generalia remedia ſub exemplo febris biliosæ.

CAPVT V.

Bilis in magnis vaſis, venis ſcilicet & arteriis quæ ſunt inter alas & inguina, à natura ſua degenerans, quia continenter fumis cor impetit, continuam febrem excitat, in habitu verò longè à corde putreſcens, vno die intermittit, tertianum enim habet circuitum, continua remittit, minúſque affligit: intermittens inquam, vno die dat inducias, redit paroxyſmus die tertio, quo continua ſolet exacerbari, fitque tum anadiploſis ſeu reduplicatio. Dignotio

Cognoſcetur ex antecedentibus, ſi æger ſit natura bilioſus & ad iram pronus. Si iuuenis, aut vſus ſit cibis calidioribus, qui facilè bileſcãt, vt ſynapi, allio, cæpa, piperatis, ſi æſtate, cum rigore, ſeu vehementi & inæquali concuſſione totius corporis, prehenderit: eſt enim rigor, præcurſor paroxyſmi bilioſi, Ab adiunctis. Si calor contactu ipſo acer & mordax ſentiatur, ægérque de laſſitudine vlceroſæ conqueratur: A conſequentibus, vt cordis actione læſa, quam pulſus velociſſimus, ob refrigerationis neceſſitatem commonſtrat: Ab excretis, Vrina flammea, vomitu bilioſo: Ab affectu ſimplici, vt oris amarore, cuius cauſam ſitis & deiecta appeten-

tiá conſequũtur. Sudor terminat paroxyſmum intermittentis, qui non excedit duodecim horas, ſi Febris fuerit exquiſita, vixque ſeptem ſuperat acceſſiones, vt cauſus ſeptem dies: Sed nothæ, quæ fit pituita permiſta bili, vltra viginti quatuor horas paroxyſmus producitur, Febris ipſa in multos paroxyſmos protrahitur, quia pituita permiſta bili difficillimè coquitur.

Tertiana continua differt à Febre ardentę, non materia, neque loco, vtráque enim fit à bile in magnis venis putrente, ſed in cauſo calor eſt intéſior, quia humor putret in vaſis viciniorib us cordi, proinde, quamuis eadem, grauiora tamen ſunt ſymptomata, ſitis & vigilia maior, lingua à fumis biliofis quos ſummum incendium excitat, nigra, arida, ſcabra. In cauſo non ſunt manifeſtę & periodicæ exacerbationes vt in tertiana, ſimilis enim eſt hac parte Febri continenti.

Omnium vt communis cauſa, ita communia ferè remedia, Bilis feruor demulcendus imprimis vſu refrigerantium. Quemadmodum enim ſuccinum, vento agitatam paleam non trahit, nec magnes ferrum niſi quietum, ita per ſe naturáque ſua mobilem & inquietam bilem. Cholagogon non traheret, niſi primùm à ſuo contrario alteratam: præſcribantur ergo Syrupi de Cichorio, deendiuia, de Granatis, Violarum, Roſarum, De Limonibus, de Nymphæa, ſi magnum ſit incendium, cum aquis Lactucę, Portulacæ Plantaginis, Cuſcutæ, acetoſæ, Solani, mox vacuanda rheo infuſo in decocto quod

refrigeret ſimul & aperiat, vt

℞.rad.graminis acetoſę an̄ ʒij. Cichorij, endiuiæ, Cuſcutæ an̄.mß.quatuor ſeminũ frigidorum maiorum an̄ ʒ j. florum Violarum & nenupharis an̄ p j.fiat decoctio: In collat ℥ iiij. infundè rhab ʒ ij. in leui expreſſione diſſolue ſyrupi roſarum ſolutiui ℥i ß.fiat potus.

In tertiana commodè admodum imperantur aperientia, malim frigida quàm calida, vt decoctum Pulegij & origani, quod Galenus commendat primò ad Glauconem, ſub finem tamen vtilis erit ſyrupus de quinque radicibus cum aqua Cichorij, aut ſyrupus de cichorio cum docoćto radicum aperientium (ſi vis ad calorem temperandum) in aceto priùs maceratarum, ſic enim Galenus à Tralliani cenſura & animaduerſione defendi poteſt. *Galenus imperat diuretica calida in declinatione commodius in tertiana notha quàm exquiſita, vſurpatur.*

Clyſteres parentur ex ſero lactis in quo lactuca, Violaria, & Portulaca bullierint: In collat. diſſolue diapruni ſolutiui ʒ vj. mellis & ſacchari violati an̄ ℥j, olei violacei & nenupharis an̄ ℥jß.ſi magnus ſit ardor, alioquin, violati ℥iij.

Galenus in ardentiſsimis febribus mittit ſanguinem ad lypothimiam, quia nil habet præſentius ad refrigerandum. Arabes vero in morbis à bile contenti ſunt purgatione, niſi adiuncta ſit plethora, aut bilem ſanguini permiſtam vrina rubra indicet, quia ſanguis ſuo tepore feruorem bilis contemperat, illiúſque ferocientis impetum cohibet & ſiſtit: Iubent ergo vt naturæ motum diligenter conſideremus, & quo illa vergit ducamus: Si nauſæans ſtoma- *Sanguis eſt frenum bilis.*

chus bilis excretionem affectet, oxymelitis ℥ iij. cum tepida paulo ante paroxyſmum vomitus prouocetur; Aëtius perſeuerãte tertiana notha vomitum adeo prodeſſe affirmat, vt viderit multos ſtatim à vomitu ſanatos. Si infra feratur, Clyſterib⁹ attrahatur, purgetur: Diureticis per vrinas vacuetur ſi eo inclinare videatur: Si ad cutem erumpat, aliquo diaphoretico, vt oxymelite ſimplici aut diuretico cum aqua graminis ſudor excitetur: Aëtius ex Dioſcoride commedat hydrotica vt ſeminis ſmyrnij ʒ j. cum vino, vna hora ante acceſsionem aut Ariſtolochiæ tãtundem, in quartanis & quotidianis dat ʒ j. caſtorei cum decocto calamenthæ, malim dari diuretica & diaphoretica ſub finem paroxyſmi: Non alienum fuerit tepidæ balneum tum ingredi, vt cutis aſtricta relaxetur, & fuligo quæ retenta febrem auget, liberiùs excernatur.

Interea proſpiciendum hepati, illud enim iam per ſe calidum (tale quippe eſſe oportet quod bilem copioſam & præter naturam gignit) fel in ſua cyſti æſtuans propè adurit, ex aquæ cichorij ℥ iiij. cum electarij tria ſantali ʒ ij. fiat epithema. Reſpicere oportet ſemper ad focum febris: Galenus appellat focum febris partem obſtructam à putredine vel phlegmone obſeſſam.

Non abſurdè vulgus in ardentis febris vigore admouere ſolet carpis refrigerantia, vt lactucam & Semperuiuum contrita, aut oleo nenupharis vel Mandragoræ imbutum linteolum, quia arteriarum quę illic pulſant dilatatione

ſpiritus refrigerantur, & ardor cordis temperatur.

Autore Galeno frigidæ hauſtũ agoniſticũ (vt lib. 4.) tum exhibere in eundẽ finem valdè confert, ſeruatis tamẽ quæ ſequũtur circunſtantiis: Non ſint deiectæ vires, æger non ſit naturę frigidioris, nec febris materia frigida, craſſa: magis enim denſaretur: Nec cruda & adhuc incocta, tardaretur enim coctio, propterea neq; in principio, neque in augumẽto, ſed in vigore tãtùm quidam contendunt tutò exhiberi, ne augeatur febris, aqua in materiã febrilẽ conuerſa. Non ſit habitu gracili, frig⁹ enim lædit partes neruoſas: Galenus, vt ipſe ſcribit libro de conſuetudine, gracili frigidã propinauit hauſtu germanico, ſed mortuus eſt, non deſiit propterea aliis non gracilibus eandem propinare: Non ſit coniectura abceſſus in viſceribus. Aſſueuerit frigidæ alioquin periculum eſt ne magna & ſubita mutatione conuellatur. Aëtius portulacam probè terit adiecto ouo crudo, vnà cum vitello & candido admiſtóque modico oxyrhodino, hoc corpus inungit, atque ita ardorem extingui affirmat vt poſtea nulla accidat exacerbatio.

Morborum à pituita generalia remedia, ſub exemplo febris pituitoſæ.

CAPVT VI.

FEbris quòd quotidie repetat non eſt quotidiana, nam duplex tertiana & triplex quar-

tana quotidie redeunt,ſed tertiana cum rigore, quartana cum horrore, quotidiana cum extremorum refrigeratione: nec quotidiana deſinit in ἀπυρεξίαν neque paroxyſmum quotidianæ, vt tertianæ, ſudor terminat, quia pituita in ſudores difficile,bilis citò faciléque reſoluitur,ſolet autem eſſe longior acceſsio & ad duodeuiginti ſaltem horas perdurare.

Dignotio. Coniicienda cauſa ſimul & ſpecies febris,primùm ex antecedentibus:Si agrum deditum gulæ,pituitoſum, qui otioſam vitam egerit, hyeme, in regione aut aëris conſtitutione frigida humida,inuaſerit: Si fuerit puer aut ſenex. Si fœmina, Si pinguis, nam pueri propter ingluuiem, ſenes, fœminæ, obæſi, naturæ & caloris vitio,multam congregant pituitam: Ab adiunctis,Si calor humidus, quamuis ob putredinem aliquantum acer ſentiatur: A conſequentibus, vt actione læſa: Si pulſus fuerit paruus, pituita quantitate & qualitate calorem obruente: Ab excretis:Si vrinę tenues (tales autem ſunt propter obſtructionem,quia ſolùm tenue percolatur)albę,ob ſerum & cruditatem, tandem turbidę propter humoris craſsi permiſtionem,Deiectiones,liquidæ,crudæ,pituitoſæ: Sitis nulla, quia ventriculus ſcatens pituita ſitis cauſas, calorem & ſiccitatem,reprimit, niſi fortè pituita fuerit ſalſa,putredine, aut admiſtione bilis: Diligenter autem, vt ex arte procedat curatio, diſtinguenda erit ſpecies pituitę ab effectis (acida autem famem,ſalſa ſitim, dulcis ſomnum conciliat)quia acida coquenda, ſalſa mox vacuan-

Febris à pituita eſt quotidiana.

da,dulcis naturæ committenda.

Cum primùm febris ſpeciem ex dominatu pituitæ conieceris,hac arte aggredienda curatio. Quia pituita in ventriculo & inteſtinis colligi ſolet, ad humorem illinc vacuandum nihil aptius enematum vſu frequenti,quorum hęc ſit formula.

℞ parietariæ,Mercurialis,Chamæmeli,meliloti,pulegij,adde ſi vis,hyſſopi,thymi,origani, calaminthæ añ m.ß.ſeminum aniſi fœniculi añ ʒij. fiat decoctio,In collaturæ libra vna diſſolue mellis anthoſati aut Mercurialis & ſacchari rubri añ ℥j. diaphœnici, hieræ, aut benedictæ laxatiuæ ʒvj.olei chamemeli & anethi añ ℥iß.

Humor præparetur ſyrupis, de Hyſſopo, de Marrubio,de abſynthio, De duabus, de quinque radicibus,De ſtœcade,Oxymelite compoſitio, ſcillitico, cum decocto radicum aperientium,vel aquis Apij,fœniculi,Aſparagi, Petroſelini,Abſynthij menthæ,Saluiæ:mox purgetur phlegmagogis, vt agarico, diaphœnico diacarthamo. Si placet paretur hoc modo apozema purgans craſſam pituitam.

℞ Radicum aperientium, vel radicis Enulæ campanæ& pœoniæ,añ ʒij.hyſſopi,thymi,Abſynthij, Gentianæ, Chamedrios Chamepitios añ mß.ſeminum aniſi fœniculi,adde ſi vis,Pœoniæ,Seſeleos,añ ʒ iij.florum anthos & ſtœchados añ pj.fiat decoctio, in collaturæ ℥ viij. infūde& bulliant agarici ʒiiij.In expreſſione diſſolue diaphœnici ʒvj. oxymelitis aut cuiuſuis dictorum ſyruporum ℥ ij. fiat apozema in duas

doſes,aromatiſetur cinamomo. Poterit qui volet ex iiſdem parare ſyrupum vt vocant magiſtralem, quo vtetur æger ſemel in hebdomade cum morbus fuerit chronicus.

Si quis à potione abhorreat, malítque catapotia, conuenient pill.aureæ, cocciæ, de Agarico,aggregatiuæ, Leuiores ſunt de hiera, ſtomachicæ,& Elephanginæ, quæ per ſe aut coniunctim præſcribi poterunt doſis ℥ j.

℞. maſſæ pill.aurearum & de hiera añ ℈ ij. cum ſyrupo de abſynthio fiant pill. molles, vel, ℞. agarici trochiſcati ℈ iiij. vel maſſæ pill. de agarico ℥ j. cum ſyrupo de mentha vel de hyſſopo fiant ſex pill.molles.

Circa principium refrigerationis, inſtantè paroxyſmo, non alienum fuerit vomitum prouocare ad vacuandam pituitam quæ ventriculo continetur,præſertim ſi natura illum appetere videatur.

℞ ſyrupi acetoſi aut oxymelitis ſimplicis ℥ ij. cum decocto corticis raphani & ſeminis atriplicis raphani in quo ʒ ß. agarici bullierit, fiat potio,detur tepidè. Hippocrates in iſta febre vomitum valdè commendat:in epidemiis ſcribit vxorem Theotimi vomitu percuratam.

Vtile etiam erit tum ſpinam inungere oleo irino,aut anethino : vtatur hydromelite in cuius decocto parum hyſſopi bullierit.

℞ Hyſſopi. p. ß. bulliat in tribus libris aquæ ad perfectam deſpumationem, ſeu conſumptionem tertiæ partis, addendo mellis ℥ i ß.cuius quantitas minuatur,fiátque mulſa dilutior ſi

calor in præcordiis auctus videatur, ne bileſcat.

Memineris toto morbi progreſſu habendam imprimis rationem ventriculi, vbi ſedes pituitæ morbificæ, roboretur aſſumptis Aromatici roſati, vel electarii diarrhodon tabellis, Admoto cerato ſtomachico cum oleo de abſynthio, oleum nucis moſcatæ arte chymica extractum valdè commendatur: vtatur ſæpe ſyrupis de mentha vel de abſinthio.

Quidam affirmant Gentianæ ſuccum cum vino tepido ſumptum ante paroxyſmum febrem tollere, Certius eſt vna hora ante acceſſionem, corpore repurgato, Theriacæ veteris aut mithridatii ℥i. dare ex vino albo. Quidam deierant tribus tantùm guttis ſucci Mercurialis in dextram aurem vel narem inſtillatis febrem ſolutum iri, quod, vt indifferens, experiatur qui volet, cęteris non neglectis. Alii iubent inſtante paroxyſmo, vt pedes teneantur in aqua calida, in qua herbæ calidæ bullierint. *Confert etiam ad febres à melancholia, non ab atrabile.*

Ad quotidianam pertinet febris Epiala, Contraria lypiriç, quando frigent interiora, vruntur exteriora, quia pituita vitrea parte qua putruit incenditur, altera ſummè refrigerat: Dictis ergo remediis incidenda & tenuanda, deinde purganda, quę cum ſit valdè craſſa & frigida, vehementiora vſurpentur, Gordonius in febribus à pituita concedit vinum tenue dilutum ratione cauſę. Enimuero inquit Valeſcus ſi radices aperientes concedantur, ſi piper, ſi ſyrupus dę mentha & de abſynthio, quid ni vinum?

De Hæmitritæo, ſeu ſemitertiana.

CAPVT VII.

HIppocrates, primo Epidemiωn ſemitertianam appellat horrificam, non tantùm quia inuadit cum horrore, ſed etiam quod toto decurſu morbi ęger totus tremat horreátque: Cõſtat ex quotidiana cõtinua & tertiana intermittente. Quotidianã facit pituita in magnis vaſis, Tertianam, bilis in habitu putreſcens: (propterea continenter affligit) ſed exacerbatur quotidie: prętere a tertio quoque die æger certis horis ſe vigiliis, inquietudine, ſiti, oris amarore, ſenſu laſſitudinis vlceroſę torqueri conqueritur: A pituita igitur perfrigeratio, A bile, externarum partium leuis ſuccuſſio, ab vtroque horror: dicitur autem ſemitertiana non eo ſenſu quo ſemiputridum dicimus, eſt enim longè grauior tertiana, ſed eo ſenſu quo hominem ſemideum: Eſt enim autore Hippocrate multis cauſis lethalis: primo propter varium conflictum cõtrariorum. Secundò quia nullum tempus relinquit naturæ ad alendum corpus, coquendum humores noxios & vires reparandas, qua cauſa neceſſe eſt magnam excrementorum copiam aceruari: Tertiò: quia duplex, & à contrariis fit cauſis: poſtremò, quod ſtomachum & neruoſas partes exerceat, vnde frequẽs ſyncope: Miſtis tamẽ ad bilem & pituitam remediis tentanda curatio, ſtomacho, ſumptis & admotis, roborato: necnon hepate refrigerato: ne-

ſcio enim quomodo fit vt vnum alteri calorem ſurripiat,& à maiori calore minor attrahatur.

Morborum à Melancholia, communia remedia, ſub exemplo febris quartanæ.

Capvt VIII.

Febris à Melancholia ob id quartana dicitur, quòd Melácholia quarto quoque die commoueatur, vt bilis tertio, pituita quotidie: Securior eſt quę primùm inuadit, neque aliis morbis ſuccedit. Febres enim quę degenerant in quartanam aliquando ad duodecim annos perdurant. Valeſcus vidit vnum qui trigeſimo quoque die febricitabat, durauit febris triginta annos.

Cognoſcenda eſt imprimis ex antecedentibus: Si æger fuerit melancholicus, ætate inclinante, & autumno prehenderit, quamuis Hippocrates libro de hebdomadibus ſcribat potiſſimùm inuadere in flore ætatis ab anno ſcilicet 25. ad 45. ſed multa alia ſcripſit de quartana quæ experientia quotidiana demonſtrat eſſe falſa, vt neminem bis quartana laborare, neque laboraſſe vnquam, nec laboraturum, ſi ſemel euaſerit, Securam eſſe febrem: neminémque perimere, imo verò à magnis morbis liberare: & ſexto epidemiω̃n, Quartana, inquit, laborátes nullo alio morbo corripiuntur, quòd ſi aliquo laborent, liberantur ſuperueniente quartana: verùm pergamus, dignoſcetur, Si pa- *Dignotio.*

roxyſmus incipiat cum tremore & ſtridore dentium, ſibíque veluti contundi oſſa conqueratur: ſentit autem dolorem in profundo, quia frigidus, ſiccus, craſſus, vno nomine terreſtris humor non poteſt trudi ad cutem. Ab adiunctis, calore ſcilicet non admodum acri & mordaci, niſi humor ſit atrabilarius. A conſequentibus, vt actione læſa, quàm pulſus rarus, ob refrigerationem, & tardus, ob humoris craſſitudinem indicabit. Ab excretis, ſudore pauco, quia terreſtris humor difficillimè reſoluitur in ſudores, vrina tenui & aquoſa, deiectionibus ſiccis.

Diſtinguendum in primis humorem melancholicum ab atrabilario, monet Aëtius & Trallianus, quia diuerſa poſtulent remedia: Quartanam enim atrabilariam (qualis vt plurimum ardentibus & longis Febribus ſuccedit humore per aduſtionem in atram bilem conuerſo) curant cholagωgω, cauſa vſu refrigerantium, vt ſyrupo de cichorio aut de endiuia, prius alterata. Quaſi verò atra bilis ex flaua vſta perpetuò gignatur, non etiam à pituita ſalſa, & feculento ſanguine: Pituita, necnon bilis, quædam naturalis, altera præter naturam, quæ rurſùm non eſt vni⁹ modi, à qualitate enim ſalſa & acida (ad quam vitrea referri poteſt, quia acidæ qualitatis eſt particeps) à materia aquea, gypſea, mucoſa dicitur: Bilis verò, vitellina, Porracea, Æruginoſa, Glaſtea. Tot támque differentes ſpecies cum idem Catharticum vacuet, idem dico non tantùm ſpecie, ſed numero, cur non pari iure eodem melanagogo Melancholicus humor &

atrabilarius purgantur ? Præferendum igitur Galeni conſilium, qui humorem craſſum incidentibus & tenuantibus, vt oxymelite, præparat deinde melanagωgω, purgat: in progreſſu morbi his vtitur, quæ ſanguinis eluuiem repurgant, quod præſtant ſyrupi de bugloſſo, de lupulis, De fumaria, non auſim tamen ſyrupis de Thymo,& de calamentha atram bilem tam audenter quàm humorem melancholicum præparare, ne feruor calidiorum vſu augeatur. Prædictis ſyrupis vtendum cum aquis lupuli, fumariæ, bugloſſi, borraginis, Scolopendriæ, meliſſæ, Sambuci, Geniſtæ, ſi placet præſcribatur hoc apozema.

℞ radicum capparis, tamaricis ana ℥iij. polipodij ℥ß. lupuli, cuſcutæ, meliſſæ, Bugloſſi, borraginis ana mi, ſeminis aniſi fœniculi ana ʒij. florum geniſtæ pi fiat decoctio : In collat. ℥ viij. diſſolue ſyrupi de fumaria ſimplicis vel compoſiti, ſyrupi de pomis aut regis Sabor añ ℥iß. fiat apozema clarum in duas doſes.

In eodem decocto bulliant foliorum ſennæ mundatorum ʒ iij. In collaturę ℥ iiij. diſſolue Catholici duplati ſyrupi de Epithymo compoſiti añ ℥ j. fiat potus. Ad purgandum humorem præparatum pręſtat leuioribus, iteratis, quàm vehementi, ſemel atque, vt aiunt, eradicando vacuare, quia humor contumax ſolet exaſperari fortioribus catharticis: pauperibus tamen & robuſtis hoc proderit.

℞ confectionis Hamech ʒiij. diſſolue in decocto lupuli & ſcabioſæ in quo ℥ß. foliorum

ſennæ bullierint, addendo oxymelitis Galeni ℥j. fiat potus.

Pulueris ſennæ orientalis aut Epithymi cretenſis ʒ ij. ex vino albo ſatis erunt, aut infuſio ʒ vj. in ſero, vel aqua violarum, ſi humor ſit atrabilarius.

Si corpus plethoricum & vrina rubra videatur, mittatur ſanguis de baſilica ſiniſtra, qui ſi ruber effluat, ſiſtatur, ſi niger, magna copia educatur: mulieribus menſes, viris hæmorrhoides excitentur, præſertim ſi quando fluxerint. Quidam aperiunt ſaluatellam etiam in ipſo paroxyſmo.

Monet Gelenus proſpiciendum lieni tam ſumptis quàm admotis, remediis capite de obſtructione lienis explicandis: quia illic ſedes humoris melancholici, illic focus febris. At Trallianus & Aëtius ex Ruffo in quartana atrabilaria habendam potius rationem hepatis obſtructi & longo librioſæ febris ardore prope ſcirrhoſi ex hoc demonſtrant, quòd dextrũ hypocondrium tenſum & contactu ipſo valdè durum ſentiatur. Vomitus valdè confert ad vacuandum humorem peccantem, ſi duabus horis ante paroxyſmum iam dictis remediis prouocetur. Vinum album tepidè datum initio, vomitum excitat; in declinatione, ſudorem.

Multi commendant balneum, vt ſicca & aſtricta cutis, qualis eſt melancholicorũ, relaxetur, quod in calida quartana magis conuenit ad refrigerandum quàm in frigida: alij iubent paulo ante paroxyſmum ſpinã & pedes, quia inde

incipit paroxyſmus,inungi oleo de iunipero,de Scorpionibus,coſti, Caſtorei,vnguẽto arragonio vel in quo rana viridis bullierit, hæc enim humoris maligni eſſe alexiteria:alij hoc præferunt.

℞ theriacæ ʒj.nardi & caryopillorum añ ℈j. cum aliquo ex dictis oleis, aut cum vino generoſo fiat linimentum pro ſpina dorſi, ſic enim tremor,prodromus quartanæ, minuetur, quia calore natura roborata, frigori potentius reſiſtit, quinetiam ſudor aliquando ſequitur, quo minuitur acceſſio, vacuata portione materiæ morbificæ. Confectio alcermes data vna hora ante acceſſionem corpore priùs repurgato benefacit. Quemadmodum & decoctum agrimóniæ cui adiectum ſit parum vini albi ſub finem decoctionis,datum in ipſa acceſsione.

Mirum quod inculcat Rondeletius, vſu vini albi in quo ſaluia per noctem maduerit ſolui quartanam : ídque ad omnes morbos à melancholia magnum & certum eſſe remedium : Mirabilius quod affirmat Trallianus, Scarabæum viuum fuluo linteolo appenſum collo, certo experimento quartanam tollere, Alij laudant vermem, repertum in carduo qui labrum Veneris vulgò dicitur, appenſum collo,lege plura amuleta apud Trallianum, Valeſcus ſcribit ſuccum Thapſi barbati ter datum vna hora ante paroxyſmum ſoluere quartanã. Quidam hoc habẽt pro ſecreto, Accipe cor leporis ita præparati vt ſolet pulmo vulpis, diuidatur in tres partes ęquales, dentur ægro cum

vino ante paroxyſmum, quarto paroxyſmo ſanabitur.

Valdè calfacientibus, vt dioſpolitico, pipere, ſinapi, diatriopipereo, in calida ſeu atrabilaria quartana abſtinendum eſſe memineris, in frigida, cautè & magna religione vtendum. His enim remediis qui vtuntur, aut vigorem morbi ex ſimplici quartana duplicem faciunt, inquit Aëtius, in ſtatu dari poſſunt ante acceſſionem, ℞. myrrhæ, piperis & foliorum rutæ viridium añ. partes æquales eum melle, fiant pill. quarum ℈j. detur ante acceſſionem.

Morborum ab inanitione generalia remedia ſub exemplo febris Hecticæ.

CAPVT IX.

Febris Hectica eſt intemperies æqualis, proinde indolens, morbum enim non ſentit hecticus niſi priuatiuè, quia ſolitas actiones obire non poteſt: adde quod fit ſenſim alteratio, nec in motu eſſentiam habet. Incipit cum Febrilis calor humorem alimentarium rorem, glutem, cambium (tot autem Febris quot humoris ſunt gradus) inuaſit. Confirmata dicitur cum humorem primigenium & ſpiritum fixum conſumpſit, vt diaria vagum & fluentem, quorum communione non rarò accidit vt diariæ ſuccedat hectica, calore Febrili ex vago in fixum ſerpente, qui in humore primigenio ſubſiſtit: Conſequitur ſępius Febres ardentes & colliquantes,

colliquantes, magnas euacuationes, vt aimorragiam, diarrhoeam, dyſenteriam, lienteriam, necnon Empyema, Pthiſin: minùs periculoſa quę ventriculo, hepati, lieni, vtero, renibus ſuccedit.

Cognoſcetur calore, non ægro, ſed tangenti medico mordaci. Vrina tenui, cruda, alba, ad extremum oleoſa, à colliquatione: Tuſsi ſicca, Pulſu languido, duro, atque vt dicitur, hectico, propter arteriam ſiccatam: ſtatim à paſtu calorem ſentiunt, pręſertim in manibus & pedibus: quia humore alibili veluti calx aqua, calor ſiccus perfunditur: venter propè adhęret coſtis, facies plumbea, propter caloris & ſpiritus paucitatem, ad extremum cadaueroſa, oculi caui, nares acutæ, collapſa tempora. Quando capilli defluunt, tibiæ inflantur, accidit fluor alui, mors eſt in propinquo.

Curatio ferè tota analeptica.

Curatio potius conſiſtit in diæta quàm in pharmacia. Si tamen aluus ſponte non feratur, Clyſtere aut Caſsia recenti molliatur, veſcatur gallinis quæ nutritæ ſint ranis, vel hordeo quod cum ranis bullierit, ex quibus ſimul piſtis fiat paſta, extinctos ouorum vitellos, & Teſticulos gallorum in lacte coctos quidam commendant, ſed cauſæ, nempe inanitioni, magis quàm Febri conueniunt, Vtatur hordeato, pullaſtro infarcto hordeo mũdato, ſyrupo, reſũptiuo, vino albo, tenui, diluto ſi longo vſu ptiſanæ fatiſcant vires: fugiat vigilias, coitum, perturbationes omnes quę exſiccant & attenuant, vt iram, triſtitiam: Balneum actu tepidum quod

habeat vim refrigerandi, confert incipienti non confirmatæ, multo minus ſi coniuncta ſit ferina deſtillatio: Lauetur quotidie ſemel, moretur in balneo ſi poteſt per quatuor horas, hauriat illic lac aſinæ, cum ſaccharo violato, roſato: à balneo mox inungatur cerato refrigerante Galeni, vel vnguento roſato Meſue, oleo roſarum, violarum, nimpheæ.

Maraſmus eſt inſanabilis, Extenuatos enim percurarunt qui tabidos ſe ſanaſſe gloriantur: Quemadmodum ſi in exuſtum elychnium oleum affundas, oleum & operam perdis. Ita ſolidam ſubſtantiam calore, ſpiritu & oleo ſuo priuatam, (tot enim continet humidum primigenium) fruſtra ſuæ naturæ reſtituere contendis, quia aqueus, non aërius humor à calore febrili ex alimento ſubſtituetur.

Morborum malignorum, venenatorum, contagioſorum, peſtilentium communia remedia.

CAPVT XIX.

QVamuis quidam contendant peſtem differre à febre peſtilenti, quod epidemij carbones & bubones peſtilentes ab Hipp. in epidemiis viſi ſint ſine febre, & Galenus nono ſimplicium peſte correptis bolum armenum exhibet, iis qui ſine febre erant, cum vino, aliis abſque vino, quia tamen à morbis acutis febris eſt inſeparabilis, peſtis autem (quamuis eo no-

mine anthracem & peſtilētem bubonem comprehendas) eſt morbus acutus, ſemper habet adiunctam febrem, occultam tamen aliquando & inſenſibilem: Corpus quippe tangenti medico frigidum apparet, æger vero intus incendio ſe flagrare conqueritur: quod in peſte Athenienſi accidiſſe autor eſt Thucydides: Ergo peſtis finiatur, febris epidemia, contagione deleteria: Quod habeat communem cauſam, vt aëris extraordinariam immutationem, popularis: quòd illi non ſimplex, ſed ſumma inſit putredo, eſt contagioſa: inquinatur aër & virus concipit, ſeminarium contagionis, per ſe, non difflatus; Sic vitium capiunt ni moueantur aquæ: Cum M. Antonii milites auri ſpe in Seleucia Babyloniæ, arculam Auidi Caſſij aperuiſſent, inde tam putris aura exhalauit, vt non regionem modo peſte infecerit, ſed ventis in Græciam, deinde Romam, delata, hominum magnam partem ſuſtulerit: Corrumpitur etiam aſtrorum maligna coniunctione, alioquin præuideri & prædici ab Aſtrologis non poſſet: Tum expirationum quæ à terris feruntur, fœtore, vt à cloacis & cadaueribus inſepultis: Sæpe etiam λοιμὸς μετὰ λιμὸν, peſtis poſt famem. dignoſcetur antecedentibus. Si quæ ex prædictis cauſis anteceſſerit. Si iam multos prehenderit; Si auſtrina, ſeu calida & humida fuerit anni conſtitutio: Ab adiunctis, vt anthrace & glandularum, potiſſimùm quæ ſunt ſub alis, vbi ſunt cordis emiſſaria, inflammatione: A conſequentibus, vt cordis actione læſa, quod ſynco-

pe,cardiogmos,pulſus languidus, celer tamen, inæqualis:difficilis & putida ſpiratio, non iniuria ſanè,demonſtrant, cum omne venenum eo ipſo quod venenum, aduerſum vitæ, illius arcem primum impetat,niſi cum alia parte priuatas & occultas inimicitias gerat, vt lepus marinus cum pulmone: Ab excreto non eſt certa coniectura, Vrina enim aliâs ſanorum ſimilis, qualis in diaria ſimplici,aliâs oleoſa, vt in hectica & colliquante febre,aliâs cruda,flaua,nigra, qualis in humorali:quia enim ſeminariũ contagionis ſpiritus, humor quin ſolida viſcerum ſubſtantia primùm excipiunt (non enim promiſcue & indifferenter obuio cuique, ſed analogo duntaxat communicatur) accidit vt nonnunquam diariæ aliâs humoralis, alias hecticæ ſpeciem & ſigna præ ſe ferat: Omnes tamen ea conſequuntur quæ continuas & malignas febres.In præcordiis ſummum incendium, vnde ſitis incredibilis, & inquietudo, Somnolentus torpor accedit virium imbecillitate,quo tamen interdicendi ſunt, vt motu & vigiliis venenum forâs erumpat. Pugnandum eſt imprimis aduerſus cauſam externam: Aër, publicè & priuatim acceaſo igne repurgãdus, eterogenea enim ſeparat & putredinem abſumit, ſi ex lignis odoratis vt Iunipero paretur, erit gratior & ſpiritus vitales magis recreabit: facultas ipſa vitalis,ſumptis & admotis cardiacis roboranda, vt reſiſtat veneno.

℞ conſeruæ bugloſſi & borraginis añ ℥ j. corticis & ſeminis citri añ ʒ ij. diamargariti fri-

gidi, trochiſcorum de camphora añ ℥ j. adde ſi vis boli armeni & terræ ſigillitatæ tantundem, raſuræ vnicornis, ſmaragdi, ambræ añ ℈ß. cum ſyrupo conſeruationis citri fiat opiata, vel cum ſaccharo in aqua violarum, bugloſſi, Scabioſæ, Cardui benedicti, ſoluto, fiat electuarium per tabullas quę ſi calidiora videanturprę ſertim æſtuante cœlō, temperentur additis roſis, violis, ſantalis, Pauperibus ſatis erat puluis ex cortice & ſemine citri, cornu cerui, Zedoaria, dictāno, Angelica Tormentilla, gentiana, ſumptus cum aqua cardui aut borraginis, pondere ℥ j. Admoueantur cordi Sacculi, Fotus, Epithemata: Sacculi parentur ex roſis rubris, violis, floribus bugloſsi, cortice citri: ex eorumdem decoctis, aut aquis deſtillatis, fiat fotus, Additis pulueribus aut electariis cardiacis, epithema: In officinis ſeruantur duo venenorum omnium & venenatorum morborum alexiteria, Theriaca & Mithtidatium, quibus ad imminentis mali præcautionem & præſentis depulſionem manifeſto vitæ & ſanitatis commoda vſa eſt antiquitas tam ſumptis quàm admotis: Sumuntur ℥ j. per ſe aut ex aqua cordiaca, Admouētur cordi forma linimēti cum ſucco limonum, aut pondere per miſta conſeruis cardiacis forma emplaſtri. Conuenit inter doctos cacochymiam leni cathartico minuendam, quo vtendum erit cum decocto cordiaco, exempli cauſa, ſi accēſa bilis & maximè omnium humorum virus concepiſſe videatur, quod febris bilioſæ iam dicta ſigna demonſtrabunt, quamuis propter cacoëthiam

& virus coniunctum, aucta.

℞ radicis acetoſæ ℥ß. Scabioſæ, cichorij & Pimpinellæ añ. mi ſeminum citri & cardui benedicti añ ʒ ij. florum cordialium añ pi. fiat decoctio: In collaturæ ℥iiij. infunde Rhabarbari ʒiiß. in expreſſione leni diſſolue ſyrupi roſarum ſolutiui ℥ i ß. adde camphoræ grana quatuor, fiat potus, non auſim vehementiora, vt diaprunum ſolutiuum & electarium de ſucco, diſſoluere, ne naturam conturbent, tantum abeſt vt diacrydio, aut antimonio vtī velim. Multi tamen huius quatuor aut quinque grana in aquis cardiacis macerant, Infuſionem affirmant dari fœliciſſimo ſucceſſu: quidam cōmendant elleborum ℞. pill. indarum ʒß. diacredij & trochiſcorum. Alandal ℈ß. excipiantur conſerua, bugloſſi fiat bolus, ſuperbibat aquā cardui benedicti.

Si peſtis ſynocho ſummè putri ſimilis videatur corpus plethoricum, non dubito venam tutò & ægri cōmodo aperiri poſſe: Si vero ephemeræ aut Hecticæ, minimè: Hinc illæ querimoniæ de mittendo ſanguine in febre peſtilenti: Omnibus probabili ratione & contraria experientia certantibus. Quidam affirmant eorum vix vnum euaſiſſe quibus aperta eſt vena, alij vix vnum interiiſſe, nullumque maius & præſentius auxilium ſe percepiſſe: Febrium diſtinctione diſſenſio componenda eſt. Celſus commendat balneum & hydroticum, vt per cutē virus erumpat. Confert alas & inguina illinere oleo ſcorpionum vt venenum eo attrahatur ſubſtantiæ ſimilitudine.

De Morbis Organicis. Sectio Secunda.

De Morbis conformationis.

CAPVT I.

SOla conformatio facit inſtrumentum, parúmque refert ſi membrum dixeris organicum an conformatum: Illa autem conſiſtit in meatu necnon cauitate, figura, aſperitate & læuitate, ſiue enim meatus anguſtior, ſiue amplior fuerit, quàm naturæ conueniat, ſi peruertatur vſus ad quem deſtinatus eſt, morbus eſt in meatu. Quibuſdam à prima conformatione ſcapulę alarum inſtar prominent. Aliis tabulatum eſt pectus (Illi πτερυγώδεις, hi σανιώδεις appellãtur) vtriſque tam anguſtus eſt thorax vt pulmo liberè dilatari non poſſit, proinde difficillimè ſpirant & proni ſunt ad tabem, morbus eſt & in figura & in cauitate. Galenus ſæpe & diu retento ſpiritu exiſtimat thoracem dilatari poſſe, Quòd ſi denſitate, obſtructione aut compreſſione vena diſtribuendo ſanguini fuerit inepta, Si natura, vel ex morbo, carne vel membrana ſupercreſcente & meatum obſtruente, viris aut mulieribus genitalia perforata non ſint, (ἄτρητοι nominantur) morbus eſt in ſolo meatu. Si vicinum aliquod viſcus, vt lien, adeo intumuerit vt premat inteſtina, morbus eſt in ſola cauitate. Si cutis denſior & aſtrictior fuliginem liberè non excernat, fiat laxior frictione molli, balneo aquæ dulcis: Si iuſto rarior fuerit, & immodico

ſudore diffluat denſetur frictione ſicca, balneo aſtringente, oleo roſato, myrthino inungatur, adiectis ſi placet earundem virium pulueribus, malicorij & roſarum ſiccarum.

Obſtructio eſt morbus inter organicos frequentiſſimus, aliorúmque propè innumerabilium parens, quam nemo miretur in ordinem morborum referri, nam vt ad motum duo requiruntur, mouens & mobile, ad actionem quod agit & quod patitur, ſic ad obſtructionem duo concurrerere neceſſe eſt, quod obſtruit & quod obſtruitur, obſtruũt humor craſſus, viſcidus, multus: grumus, callus, arena, vermis, calculus: obſtruuntur cutis, vena, arteria, neruus, (quamuis ſolus opticus ſenſibilem habeat cauitatem) ventriculus, veſica, renes, denique partes omnes cauatæ à natura atque perforatæ: obſtructio eſt morbus ex vtroque constans, vtrius eſt affectus? profectò vt Ariſtot. docet motum eſſe affectionem mobilis non mouentis, ſic obſtructio eſt affectus obſtructi inſtrumenti non obſtruentis cauſæ, cui hac arte proſpiciendum eſt.

Calculus non eſt morbus, ſed cauſa Morbi.

De Soluenda obſtructione.

CAPVT II.

CAuſa primùm antecedens, quæ fouet, mox coniuncta, quæ facit morbum, tollatur: Antecedens, Plethora frequentiùs quàm cacochymia, Illa ſæpe à ſuppreſſa ſolenni & ſolita vacuatione, vt menſium & hæmorrhoidum, quæ

imprimis arte prouocetur : Generali obſtructioni ſuccurrendum eſt aperta vena, vt Cathartico, deinde pateant viæ & quoquouerſum liberius feratur:mox cogitandum de coniuncta remouenda.

Pituita in quauis parte caua poteſt lapideſcere,nam Hippocrates quinto Epidemiων famulam Dyſcridis è vulua lapidem excreuiſſe affirmat,Tuſſi reiectos viderunt Galenus, Paulus & Trallianus, nec dubium eſt ſæpe in bronchiis aſthmaticorũ, in lapilli duritiem pituitam craſſam & viſcidam concreſcere, Arculanus & Gentils viderunt bis de colo, ſemel de ventriculo reiectum : Franciſco de Pedemontio ſpectatore per integrum menſem, durauit lapidoſa diarrhœa, quidam oui magnitudinem æquabant : In veſica fellis ſæpe obſeruantur. Vnde mirari licet cur Fernelius neget generari in veſica. Acceptis enim in rene primordiis illic tantum incruſtari exiſtimat hoc argumento : Lapides renum & veſicæ differunt ſubſtantia, in illis enim poroides gignitur, in hac denſus & ſolidus.Tum colore, renalis enim ruber eſt,concolor reni:veſicalis albus vel cineritius:Atqui ſi lapidem repertum in veſica fregeris, videbis in medio lapillum, veluti nucleum, colore & ſubſtantia renali planè ſimilem : Ergo genitus primum in renibus, in veſica accepit integumentum. An hoc in multis ita eſt, non in omnibus? An arena quæ à renibus rubra excidit talis in centro manet, at in ſuperficie continuo veſicę contactu albeſcit ? Enimuero cùm poſita cauſa *De lapide.*

ſequi poſſit effectus. In veſica autem, præſertim infantium dum in cunis vagientes ſupini meiunt, arena multa colligatur quæ pituitæ lentore inuiſcatur, quid vetat hic vt alibi cogi in lapidem? Iiſdem vnumquodque augetur quibus ortum eſt, ſúntque vt nutritionis, ſic accretionis eadem principia quæ generationis, fatetur accreſcere in veſica, cur negat generari poſſe? Sed ad rem: ratione & experientia teſtatum habemus vbiuis lapillum concreſcere, ſed ab illo definitè partem obſtrui certa coniectura aſſequi non poſſumus, faciamus tamen cathetere exploratum, anum, veſicam, vterum, à lapillo obſtrui: Remolliente ſemicupio, clyſtere, facilitandus exitus, Pars affecta oleo ſcorpionum & liliorum cum adipe cuniculi illinenda. Si rimula ſit anguſtior, chirurgia eſt opus: de pulmone vt expectoretur faciliùs, ſyrupo de althæa, de Glycirriza, oleo amigdalarum dulcium cum alphenico & diatragacantho frequenter vtendum, additis incidentibus quibus non tam lapillus comminuatur, quàm pituita craſſa quæ excretionem tardat tenuetur.

Vermes in eorum quoque ſunt numero quæ obſtruunt, illi vt lapides, in qualibet parte, ex quouis humore, præſertim ex pituita putri, generantur, non aliter quàm ex fimo infinita animalcula: Sed enim cùm vbiuis pituita poſsit putrere, præſto adſit calor humidus, quidni quacumque in parte excitãtur? Holerius vidit ſcorpionem in cerebro cuiuſdam Itali natum ex Baſilicæ herbæ frequenti odoratu, multi de

pulmone tuſsi excretos viderũt, viſus ſępe vermis qui demorſo corde vitã ademerat. Viſus ab Auicenna qui abdomẽ perforauit. Valeſco ſpectatore duo vermes ex auribus prodierunt febrientis cuiuſdam adoleſcentis, qui mox conualuit: Azarauius & mundella rubros cum lotio reiectos viderunt. Pueris dormientibus quandoque per nares erumpunt, quia vt alimentum quærant ventriculum, inde gulam perreptant, ore clauſo per foramen palati ad nares aſcendunt. Valeriola vidit nouem, Plinius triginta pedes longum: Trallianus, qui excederet duodecim cubitos, quod non eſt valdè mirum, ſi verè Paulus & Aëtius affirment interiorem tunicam inteſtinorum in longum & latum vermem aliquando tranſmutari. Cúmque pro varia materiæ putrentis qualitate tot támque differentia animalcula in vniuerſo generentur, quid mirum tot adeóque diſsimilibus humoribus qui in nobis putrere ſolent, tam differentes vermes, longos, latos, rotundos, hirſutos, magnos, paruos exoriri? Omnibus commune remedium. Dulcia infernè, amara ſupernè, his pars obſeſſa verme illinenda: cum enim dulcibus generentur, nutriantur, accreſcant: amaris interficiantur, iniecto clyſtere ex lacte cum melle vel ſaccharo, ſine oleo, quia pinguia vt amara fugiunt, deſcendent ad pabulum, ſimúlque cum iniecto excludentur. Rhabarbarum infuſum in decocto graminis, acetoſæ, cichorij, ſcordij, comæ, abſynthij, ſeminis portulacæ, vel coriandri, vermes necabit & deturba-

bit, addere poſsis, ſyrupi de, limonibus aut de acetoſitate citri ℥ß. fiat potus, cuius loco poteris vti aqua infuſionis rhabarbari. Idem præſtant pill. communes, ex aloë, myrrha, & croco: Theriaca, mithridatium ſumpta & admota, cinis vermium & puluis contra vermes ex aqua portulacę dari poſſunt, aut forma, tabellæ, opiatę, conditi.

℞. maſſę pill. communium ʒß. cum ſyrupo de abſynthio fiant tres pill. molles capiat media hora ante prandium. Item ℞. eiuſdem maſſæ ʒ vj. cum oleo amygdalarum amararum & pauco aceto fiat emplaſtrum vmbilico admouendum, vel ℞. olei de abſynthio ℥ij. pulueris contra vermes aloes añ ℈ij. adde ſi vis parum fellis, cum cera fiat linimentum. Eadem olea, tum de fraxino, perſicorum: Succi: centaurij, athanaſiæ, matricariæ in aurem inſtillari poſſunt ad necandos illic vermes, malim pulueres in prunas coniici, fumum auribus captari.

De humore craſſo. Humor craſſus incidentibus, viſcidus detergentibus præparetur, mox perductus naturæ conuenientes vacuetur. Eſt enim cum per vrinas commodius repurgatur, vt obſtructa ſecunda, ſeu media regione: At prima, clyſtere, aut ſumpto eccoprotico, per aluum, vltima per cutem diaphoretico & hydrotico expurganda: Incidentes & aperientes ſyrupi ſunt de duabus, de quinque radicibus, de Byzātijs, Capilli veneris, De hyſſopo, De marrubio, De arthemiſia, Oxymel, pręſertim diureticum, quibus vtendum, cum decocto quinque radicum aperien-

tium,cinamomi,cicerum,rubrorum,vel herbarum capillarium, aut earum aquis deſtillatis: diſſolui poſſunt trochiſci de Praſſio, de calamentha,de myrrha. In naturis & affectibus calidis, vt bile vitellina cyſtim, hepar, aut renes obſtruente, vtendum ſyrupis de cichorio, vel de Endiuia compoſitis, cum decocto radicum graminis, Acetoſæ,cichorij totius, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, Alcecengi: Therebinthina omnium viſcerum, quin venarum obſtructionibus ſoluendis eſt aptiſſima: neceſinit humores putreſcere, ex ℥ v. lotis in aqua propria,vt cichorij aut Eupatorij ad hepar, halicacabi ad renes,cuſcutæ ad lienem fiat bolus: Ammoniaci ℈ ij. ſumpti cum aqua aut decocto conueniēte aut in vino albo mirificè etiam proſunt: ℞. ammoniaci & pulueris hieræ añ. ℈ j .terebinthinæ ℥ ij. fiant parui boli, inuoluantur obeliis vino albo madidis: Electaria dialacca & diacurcuma omnes obſtructiones maximè verò hepatis ſoluunt, vt Trochiſci de capparibus,& de Scolopendrio lienis. Ne tamen frequentiore vſu aperientium calor natiuus exoluatur, illis per interualla.& prudenter vtendum, eáque ad vſum deligenda ſunt quæ parti obſtructæ magis conueniant. Ad obſtructiones vteri,præferēdus eſt ſyrupus de Arthemiſia. Ad obſtructiones pulmonis,capilli veneris,de hyſſopo,De marrubio: Ad hepar, ſyrupi De cichorio & de Endiuia: Fernelius ad magnas obſtructiones renum deſcribit ſyrupum de Raphano,quo multi vſi ſunt fœlici ſucceſſu:

vide tamen vt caſſia corpus ſit priùs repurgatum, ne impuritas à diureticis ducatur ad partem obſtructam, & morbum augeat.

De ſiſtendo fluore.

CAPVT III.

VT obſtructionem ſequitur excernendorum omnium, menſtrui, hæmorroidum, ſtercoris, lotij, ſudoris ſuppreſſio, tum putredo, febris putrida, lenta, icterus vterque, flauus cyſtis aut hepatis, niger lienis obſtructione, Apoplexiæ, Reſolutiones, Atrophiæ, Tabes, nonnunquam repentinæ mortes, prohibito ſanguinis, ſpiritus vitalis, aut animalis commeatu. Ita laxitatem & apertionem immoderatam meatus & cauitatis, retinendorum profuſio comitatur, quàm morbi & ſymptomata non minus horrenda conſequuntur. Nam ſiue aluus ſine modo fluat, vt in diarrhoea, leienteria, Dyſenteria, hæmorrhoidibus: Seu veſica, vt in diabete, mictu ſanguinis: Siue vterus, vt in menſtruo immoderato & muliebri profluuio: Siue ſanguis supernè de pulmone tuſſiendo, de ventriculo vomendo plurimus erumpat; Luctus vbique pauor, & plurima mortis imago, funeſtiores enim ſunt morbi ab inanitione quàm à repletione: Huic ſiccitati iam factæ, medendum hecticæ febris remediis, fienti verò, ſuccurrēdum aliquo aſtringente, cuiuſmodi ſunt, ſyrupi granatorum, cydoniorum, roſarum ſiccarum, myrtyllorum: Aut trochiſcis de bolo, de ſpodio, de

Nō eſt mirū ſi Theſſalus Therapiam, obſtructione aut fluore cocinderet.

terra ſigillata, de carabe omnium præſtantiſſimis, quia non tantùm reſtringunt, ſed etiam coagulatum diſſoluunt, quibus cum aqua aut decocto aſtringente, vt roſarum plantaginis, centinodiæ, vtendum erit ℞. ex predictis ſyrupis ℥ j. pro doſi, trochiſcorum ℈ ij. diſſolue in ℥ iiij. aquę plantaginis, fiat potio. Si quis humor acer & mordax autor fluoris ſubeſſe putetur, deligatur remedium quod purget conſtringendo, vt Rheum, Myrobalani.

℞. expreſsionem fortem ʒ ij. ß. Rhabarbari infuſi in aqua plantaginis vel roſarum, ſyrupi myrthini ℥ j. fiat potus.

Ita Trallianus & Rōdeletius ratione & experientia ſubnixi.

Humor diuertendus aut reuellendus purgatione, vel aperta vena oppoſita. Si fluat ſupernè, puta de thorace aut pulmone, aperiatur vena malleoli, vt impetus ſanguinis in contrarium retrahatur, non brachij, ne tractus ad partem affectam, fuga, vacui fluxionem augeat: mulieri ſanguinem vomenti menſtruis erumpentibus fit ſolutio: Conueniunt ligaturæ fortes & doloroſæ, frictiones, cucurbitulę ad reuellendum.

Morbus figuræ, ſi vitio parentum & conformationis acciderit, non ſanatur. Si à cauſa externa, vt fractura aut luxatione, Chirurgia curetur, alio loco exponenda.

Morbi Aſperitatis & Læuitatis curentur iis quæ tradentur libro tertio in cura leienteriæ & Aſperitatis arteriæ, ferè enim ſpeciales ſunt morbi, paucíſque partibus communes.

De Morbo in numero.

CAPVT. I.

VT Sanitas in mediocritate cõſiſtit,ita morbus in exceſſu vel defectu, morbi à defectu, hecticæ febris, qui ab exceſſu.Si à Plethora,Synochi, Si à cacochymia, cacochymarum febrium remediis curentur:quæ in febribus ad cauſam coniunctam, in cæteris tam organicis quàm communibus morbis, ad cauſam antecedentem ſummo cum delectu prudentérque primùm vſurpentur. Inter organicos primus occurit morbus in numero, quia omnis cauſa natura & origine prior eſt ſuo effectu. Ille autem ſæpe cauſa eſt obſtructionis, vt obſtructio magnitudinis in parte vel in toto diminutæ: Appello morbum in numero, ſi quid inſtrumẽto deſit aut ſuperuacuum ſit ad vſum: Cum enim natura nil faciat fruſtra,ſi quid connaſcatur aut adnaſcatur,non inutile modò,ſed etiam quod incommodet actioni, illud pręter naturam iudicetur:Faciamus ergo quempiam naſci cum vnico,vel cum tribus teſticulis, quia didymi ad generationem dantur à natura, morbus eſt in numero, qui tamen ſi vitio conformationis acciderit,ſinatur. Amatus Luſitan⁹ meminit infantis nati cum cornu in capite, quo reſecto obiit. At quæ ſunt toto genere præter naturam & manifeſtè actionem lędunt,Polypus in naſo, caruncula in vrinario meatu, opem & induſtriam medici requirunt, quæ licet ſiccantibus,

exceden-

exedentibus ſanentur,tamen pro temperamento,vſu & dignitate partis mitiùs aut vehementius deligẽdum. Nam ad verrucas in cute,multo tutiùs Ægyptiacum per ſe ſolum vſurpatur, quàm ad condylomata, carnoſas excreſcentias in ano aut vtero, propter partium exquiſitiorem ſenſum, maiore periculo in veſica ad carunculam quæ ardori vrinæ neglecto vel malè curato ſuccedit. Propterea Galenus ex tribus granatorum generibus deſcribit remedium ad Polypum,quod Cathęreticis omnibus anteponit,ne ex Polypo ſimplici fiat vlceratus, vnde ozæna,cancer,in natura pręſertim melancholica:Poterit tamen ſucco granatorum aut cerato myrthino ægyptiaci quarta pars admiſceri. Si verrucę, Polypi,condilomata filo conſtringi poſsint,priuata alimento ſenſim contabeſcent: ἀναβρονχισμὸν, hoc genus remedij veteres appellarunt præcipitatum omnes excreſcentias, quales vlceribus & vulneribus ſuperueniunt, ſine dolore citò abſumit. Carunculam in veſica ante viginti dies certo experimento conſumit ſequens vnguentum, corpore priùs caſsia repurgato.

℞.olei roſati ℥ iij.ceruſæ ℥ iiij. Caphuræ ℥ ß. Tuthiæ cum aqua roſarũ lotæ & præparatę ℥ ß. lythargiri auri præparati ʒ vj.antimonij præparati ℥ j.maſtiches, Olibani, Aloës hepaticæ añ ℈ ij. fiat vnguentum in mortario plumbeo, ſeruetur in pyxide plumbea, quo ſic vtendum erit:Vbi candela cerea, intincta oleo aut buty-

ro recenti callum attigeris, (quod reniſus indicabit) illa tenui & detrito linteolo inuoluatur, quod dicto vnguento extrema parte qua carunculam debet tangere imbuatur, reliqua, aut oleo violato, aut ſequente vnguento, quod plurimum confert parti ſolidandæ poſt conſumptam excreſcentiam oblinatur.

℞. lythargiri auri, tuthię præparatæ, plumbi vſti añ ʒ iiij. Ceruſæ ʒ ij. Caphuræ ℈ ß. olei myrtyllorum q ſ. fiat vnguentum, quo ſolo vtendum erit cum ſanies amplius non effluens, abſumptam carunculam demonſtrabit. Epulis ſeu excreſcentia carnis in gingiuis abſumetur puluere ex galla alumine & ſale vſto: Enchantis verò, caro pręter naturam aucta in magno oculi angelo, alumine vſto.

De Morbis auctæ & imminutæ magnitudinis.

CAPVT V.

Cauſas vtriuſque morbi Galenus explicat 6. de ſanitate tuenda cap. 8. vbi aliquot recenſet remedia, plura 14. methods cap. 15.

NYcomacho Smyrnæo corpus in tantam molem excreuerat vt ſe mouere non poſſet, ſanatus eſt ab Æſculapio ſequentibus, ni fallor remediis. Præſcripta inædia, vigilia, exercitatio vehemens, frictio multa, dura, coitus, vini craſsi abſtinentia, Iuſcula diureticis alterata, Balnea diſcuſſoria ex ſale, nutro, ſulphure, alumine. Quotidie manè datũ cochlear vnum aceti ſcyllitici, aut ſemuncia oxymelitis Galeni cum piperis aliquot granis, Potio ex Ariſtolo-

chia rotunda, Gentiana Centaurio, aniſo, dauco, Semine rutæ ſylueſtris, ex quibus ſiccis & pulueratis cum ſaccharo in aqua hyſſopi, ſoluto fiat electarium Cuius loco non minore commodo poterit aſſumi theriaca : Humor omni modo, per aluum, per vrinas, per ſudores vacuetur.

Per aluum blandis catharticis ſæpe repetitis, vt pillulis de Hiera, habent enim magnam vim deſiccandi, Per vrinas diureticis, vt decocto radicum aperientium, oxymelite diuretico, ſcyllitico: Per ſudores hydroticis, vt Guaiaco, Cyna, Salſa parilla, quorum decocto dilutiore ſi vtatur pro ordinario potu maius percipiet commodum.

Contraria ſunt gracilis extenuatíque corporis remedia: Ergo nutriatur alimentis boni ſucci & facilis coctionis, vt vitellis ouorum, pullis, vino veteri rubro, craſſo : venus prohibenda, Quies, ſomnus vita tranquilla & otioſa, Balneum aquæ dulcis, imperanda : Lac mulieris magis, ſed tardiùs nutrit, lac aſinæ minùs, ſed celerius : medium eſt lac caprillum mollis frictio benefacit, verum ne tractus ad cutem humor exhalet mox oleo tepido inungatur: Conſideranda tamen cauſa, quia non ſemper ab inædia, labore, vigiliis contingit, ſed aliquando à vermibus alimentum exugentibus, quos niſi deturbaris, prædictis remediis nil profeceris, Accidit etiam propter lienem iuſto maiorem, vt enim aucto fiſco ærarium minuitur, ſic quando lien accreſcit, molem corporis imminui ne-

ceſſe eſt: Accidit etiam imbecillitate aut obſtru- ctione totius vel partis quæ ſit dicata alimento conficiendo vel diſtribuendo, cuius cauſæ præ- ceſſerunt remedia. Quidam commẽdant vſum frigidæ ad pingue faciendum, Auicennas lau- dat cibos frigidos. Quod me iudice interpre- tandum eſt de his qui extenuantur à calida in- temperie iecoris aut totius.

Remedia. ἐπίχρυσις, mediocris pertuſsio καταύτλησις, aquæ perfuſio πυττωσις picatio.

Si membrum aliquod, vt crus aut brachium atrophia tabeſcat: vt intelligas ſi affectus ſit ſa- nabilis nec ne, & quàm facile, imprimis frican- dum erit, aqua tepida lauandum. Quod ſi nul- lus in cute rubor appareat, deſperata eſt ſanitas, Si vix & magna difficultate excitetur, difficilem & longam fore curationem oſtendit; Si citò facilem: Tum pars extenuata leuiter percutien- da donec modicè attollatur, fortiter liganda, ſcarificanda, pix ſoluta in oleo extendatur ſu- per aluta, & illi prius raſæ ſuperponatur, ante- quam refrigeſcat amoueatur, mox calida repo- natur, hyeme bis, æſtate ſemel: Membrum ſa- num ab infero ſurſum procedendo ligetur, vt ſanguis ad ægrum pro alimento regeratur.

De Morbo communi. Sectio Tertia.

De Solutione continui quædam præſcienda.

CAPVT I.

MOrbus communis definitus eſt qui partis vſum & actionem peruertit: Si pulmo, vocis & ſpirationis inſtrumentum, vlceretur;

non tantùm vſus impeditur,ſed etiam actiones quæ illi, vt pars eſt ſimilaris,conueniunt, nutritio,& quæ nutritioni ſeruiunt attractio, retentio,vitiantur:Idem accidit abſceſſu & tumore præter naturam, quos affectus ea cauſa communes apello:tum qu`d in partes tam internas quàm externas conueniant: Cæteros, qui partium proprij ſunt, vt fracturam oſſis: ad particularem doctrinam reſeruo, de illis ſolis hoc libro dicere propoſui. Vt autem Galenus Methodum Medendi à curatione vulnerum eſt exorſus, quia in illis indicationum doctrina, quàm cum remediis meditabatur, euidentiùs pateret,ſic ego ab iiſdem exordiar, docebóque non vlceris,pulmonis aut hepatis,ſed indefinitè omnis vlceris tam interni quàm externi communem curationem,ſi primùm vlceris interni diagnoſim, deinde prænotiones quaſdam expoſuero:Eſt autem vlcus quoddam primarium, ab humoris acrimonia, quoddam ἐπιγεννηματικον,quale inflammationi ſuccedit, purè enim facto, fit abſceſſus, rupto abſceſſu vlcus: diſcernuntur ergo præcedente inflammatione tum purè multo & confertim excreto, nam vlcus primarium nil tale præceſſit. Si tuſſiẽdo reddatur, vlcerati pulmonis ſuſpicio eſt. Si vomendo,ventriculi aut gulæ: Si cum lotio, veſica,renes,aut hepar parte gibba,laborant:Si per ſedem exeat,ventriculus, Inteſtina, meſenterium,lien,aut heparparte caua:Species & locus doloris, tum excernendi modus vlceratam partem definitè oſtendunt, nam vlceratis

tenuibus inteſtinis, dolor ſentitur ſupra vmbilicum, permiſcetúrque pus fæcibus, craſſis verò vlceratis, de dolore ſub vmbilico ægri conqueruntur & ſeparatum pus egerunt. Præſciēdum autem vlcus in parte ſanguinea & molli minore negotio ſanari quàm in ſpermatica & dura, in ignobili quàm nobili, in quieta quàm mobili, quia ad actionem medicaméti opus eſt quiete, qua cauſa pulmonis vlcera, quinetiam morbi omnes, difficillimè ſaneſcunt: In infera & depreſſa, ad quam fit continuus deſcenſus materiæ, difficilius: in parte ad quam citiùs & integris viribus medicamentum peruadit, faciliùs: quia enim ad pulmonem via eſt longiſſima (quandoquidem gulam, ventriculum, quædam ex tenuibus inteſtinis venas meſenterij, Iecur, Venam cauam, denique cor pertranſierit neceſſe eſt priuſquam ore ſumptum ad pulmonem perueniat) non eſt mirum ſi morbi pulmonis difficillimè percurentur. Præſciendum quoque puerorum vlcera faciliùs ſanari quàm ſenum, Virorum quàm mulierum, difficultatem augeri ſi menſes mulieribus, hæmorrhoides viris ſubſtiterint, qua cauſa Ariſtot. ſcribit Eunuchorum vlcera difficillimè ſanari, Non eſt etiam ignorandum vlcus per ſe facilius aut difficilius vniri, Simplex facilius quàm compoſitum, Superficiarium quàm cauum, recens quàm inueteratum, (dicitur autem quibuſdam inueteratum quod intra quadraginta dies ſanari non potuit) Quadratum quàm rotundum, Rotundi enim vlceris, vt vulneris, longa &

Vlcus tribus cauſis difficillimè curatur, per ſe ratione partis, ratione cauſæ.

difficilis cura, quia extrema difficillimè coeunt.

Item ratione cauſæ, non tantùm coniunctæ, ſed etiam antecedentis. Nam ſi corpus impurum aut plethoricum fuerit, tardiùs & maiore negotio ſanabitur, eóque difficilius, quo corpus fuerit plenius aut impurius: Propterea ictericorum & hydropicorum vlcera ſunt inſanabilia, niſi primùm Icterus & hydrops percurentur. Et vlcus in quod multæ & amplæ venæ deſinũt, Rheumaticum dicitur, eadem cauſa difficilius ſanatur, vt varicoſum. Coniunctæ cauſæ ſunt, intemperies partis vlceratæ, dolor trahẽs, ſubiectum os aſperum, ruptum, eroſum. Hæc quoque præcognoſcenda ſunt, firmáque memoria tenenda: pro natura & temperie partis deligendum remedium, quia vlcus in parte ſicciore, ſicciora poſtulat remedia, Ratio eſt quod maior lapſus à naturali temperamento fortioribus cõtrariis ad naturam reduci debeat: Exempli gratia ſoluta continuitas oſſis (ſi cętera ſint paria) magis ſiccantia poſtulat quàm venæ, nerui, aut cartilaginis, & horum remedia ſicciora debent eſſe quàm carnis. Quod intelligendum eſt ſi pars natura mollis cum alia temperamento dura, vt caro cum oſſe conferatur: Nam ſi præter naturam vna ſicca, altera humida intemperie laboret, pars ſicca humectanda erit, minimè ſiccanda, quia regenerandæ carni nullum ſuppeteret alimentum: Adhæc pars robuſtior potentiora tolerat remedia, quę ſi exquiſiti ſenſus fuerit, acria non admittit: Pars nobilis maiore diligentia cuſtodienda eſt quàm ignobilis,

Vlcus in ruſſo tardius coaleſcit.

Publica quàm priuata, interna quàm externa, quæ proximo libro fuſiùs perſequemur. Non eſt prætereundum vlceris, vt alterius morbi, ſua eſſe tempora: Principio ſanies tenuis & aquoſa, quæ niſi paulatim coctione craſſeſcat, cachexiam corporis totius partis, aut humorum prauam conſtitutionem arguit, ſi prꝑterea virulenta, æruginoſa, nigra, fœtida, vlceris, cacœthiam oſtendit: pus album, læue & æquale certam ſanitatem promittit.

Vlcus virulentem tuus virus corrumpit membrum putre quod putreſani.

De Vlcere.

CAPVT II.

Addit auicenna de qua exit ſanies vel pus vt diſtinguat à vulnere.

VLcus eſt ſolutio continui in parte carnoſa, interna vel externa non refert, quia partes internæ, vt pulmones, renes, hepar, humoris acrimonia non minus quàm externæ, oculi, nares, aures, muſculi vlcerantur, ſiue ille aliunde fluxerit vt à cerebro in oculos, nares, os, pulmones, ſiue paulatim in parte congeſtus fuerit. Eſt autem ſimplex vel cum ſymptomate, intemperie, inflammatione, dolore, febre, conuulſione; Purum vel impurum, à ſanie humidum, à ſordibus ſordidum, Superficiarium vel cauum, recens aut inueteratum, Benignũ vel malignum, quod non cedit ordinariis remediis, quò pertinent, nomæ & phagedenæ, ſerpentia, chironia, Telephiáque vlcera, Magnum quoque aut paruum dicitur, longum, latum, quadratum, rotundum. Omnium curandorum duæ ſunt primæ indicationes, vna quꝑ ſumitur à viribus &

differentiis remediorum, altera quæ à totius, maximè verò à partis vlceratæ temperamento: neque enim ars vlcus cauum replet carne, nec cicatricem pro vera cute reponit, ſed natura ipſa ſeu propria temperies partis, quia eius eſt regenerare cuius primùm fuit generare, aliquando per ſe ſola, nonnunquam leuioribus remediis adiuta: Vrina propria ſi quotidie abluatur vlcus ſimplex, quamuis profundum, mox linamentis ſiccis impleatur, coaleſcet: ex linteolo quod maduerit in aqua tuthiæ, vel thermis ſulphureis, nitroſis, ſi parentur linamēta magis ſiccabunt, curatio autem vlceris eſt exſiccatio: Galenus tabidos ab vlcerato pulmone Thabias mittebat, quia illic aër eſſet ſiccior, multóſque ea cauſa in Ægyptum nauigaſſe autor eſt Plinius, Furnaria aſſiduo ad furnum inſpiratu, vlcus in pulmone exſiccauit: Verùm faciamus eſſe ſordidum, quod in externis ſenſu, in internis vlceribus ab excreto cōiicitur, mundificatiuo de apio, quod paratur ex Apij ſucco & medulla panis ſimilacei, aut ex terebinthina cum oui vitello, aut omnibus commiſtis, purgandum eſt, vel hydromelite, ex aqua hordei & melle roſato abluendum, Cuius vſus internis vlceribus peræquè confert, vt ex apij ſucco vel decocto cum melle aut ſaccharo roſato paratus ſyrupus, pro quo ſubſtitui poſſunt ſyrupi roſarum ſiccarum & de abſynthio, aſſiduo vſu ſacchari roſati deterſum vlcus in pulmone natura tandem agglutinauit: Lac aſinę potum ſuo ſero detergit, eóque magis ſi ſaccharum roſatū ad-

miſceas. Terebinthina eodem fine ſumitur, forma boli in vlceribus renum, cum oleo amygdalarum dulcium forma lohoc, pro vlceribus pulmonum: vtile quidem, ſed parum gratum remedium. Quæ primo gradu ſiccandi & leniter detergendi facultate prædita ſunt, quia incarnanti naturæ tollunt impedimenta, ſaniem & ſordes propterea ſarcotica nominantur: quorum tres ſunt ordines. In primo numerantur, Thus, cortex thuris, Sarcocolla, farina hordei & fabarum, que naturis & ætatibus mollioribus partibúſque humidioribus conueniunt, vt puerorum & mulierum vlceribus. Secundi ordinis ſunt, Iris & farina erui, Tertij, Ariſtolochia, panax, centaurium vtrúmque: quę naturis robuſtis & partibus ſiccis ſunt aptiora. Quę enim, exempli gratia, in vlceribus oculorum vehementiora ſunt remedia, in vlceribus aurium ſunt leuiora, quia oculi natura ſunt molles & humidi, aures ſiccæ, faciliùs autem humidum humidę naturæ reſtituitur quàm ſiccum ſiccæ, ſi vtrumque à ſua temperie degenerarit: Ergo ſi thus pulueratum terebinthina exceperis, parabis vnguentum pro ęxterno vlcere pueri, qui ſi eiuſdem vaporem inſpirarit, aut ille per ſedem, puella per vterum eundem exceperit, vlcus in pulmone, in ano, in vtero coaleſcet: poterit iniici puluis cum vino aut decocto cõueniente: vt Agrimoniæ aut mulſa. Robuſtiores accipiant quotidie Ariſtolochiæ ℈ ij. ex ouo ſorbili, pro partis interioris vlcere: excipiantur terebinthina, ſi placet cerato roſaceo, pro vlceribus externis;

Primum vt purges, deinde vt impleas.

In ſinum,cum aliquo liquore iniiciantur. Idem de cæteris, vt puluere Iridis illiricæ, cẽtauri, ſentiendum, iíſque per ſe vel commixtis vtendum eſt: Seruantur in officinis, vnguentum aureum, ex leuioribus ſarcoticis à Meſue deſcriptum & vnguentum viride, quod Galenus & Auicenna componunt ex ęrugine excepta oleo & cera. ſi placet ad ℥ j. cerati roſacei addere ʒ j. æruginis, plus minus, prout natura totius & partis; necnon vlceris qualitas indicabunt, facies optimum ſarcoticum: multa tamen proſunt admota, vt ærugo, æs vſtum, Cadmia, Pompholix, ceruſſa, quæ ſumpta, ſunt venena, & ventriculi ſubſtantiam lædunt. Trochiſci de bolo armena, & de terra ſigillata internis & externis vlceribus ſumpti & admoti proſunt, maximè omniũ theriaca, ſola enim purgat, incarnat, & cicatricem ducit, non benignis modò, ſed etiam malignis vlceribus perutilis: qua tutiùs vtor quàm oleo de vitriolo ad vlcera interna à chymiſtis tantopere commendato. Rondeletius tamen libro de medicamentis internis ad eadem laudat antimonium ſumptum cum oleo ouorum, quo nil inuenit præſtantius, quia ſiccat ſine morſu, faciat qui volet periculum, ego ſum cõtentus remediis quorum maiores noſtri tulerunt pericula: ad quid enim epulotica in vlceribus internis, víſne obducere cicatrice quæ natura non ferret contenta cute? Dignitas medicinæ non conſiſtit in multitudine aut noua pręparatione remediorum, ſed in vſu, circunſtantiis perſonæ, loci, temporis & morbi limitato,

quem ignorant ſufflones Phyſiologiæ & Pathologiæ [illegible]ati.

Quibus ita poſitis & conſtitutis, non poſſum obiter quin excurram in reprehenſionem medicorum, qui cum chirurgis ſic ſuas operas partiuntur, vt affectuum internorum curationem ſibi retineant, externorum illis committant: Cùm tamen Galenus artem medendi ab vlcerum curatione ſit exorſus: Hoc dignius reprehenſione quod, quid & quotuplex ſit vlcus, quę ſit illius percurandi generalis methodus, In chirurgia deſcribant, contra analytica præcepta, In quibus hoc eſt pro conſtituendis artibus earúmque finibus regendis præcipuũ, vt communia in arte communi, particularia in particulari, doceantur. Atqui vlcus eſt morbus partibus tam internis quàm externis, tam organicis quàm ſimilaribus communis, communis vtrobique cauſa, communes in curando indicationes, communia ferè remedia, ſola forma pro ſitu & conformatione partis immutata, quis ergo non videt in Generali methodo medendi, non in arte ſubalterna & medicinæ ſubiecta, non theoriam modò, quæ definitionem, diuiſionem & cauſas contineat, ſed etiam curationem vlcerum explicandam? Idem peccatum committitur in tumoribus præter naturam. Inflammatione enim cum partes internæ ſimiliter tententur ac externæ, cur in praxi medicinæ pleuritidis, hepatitidis, & peripneumoniæ exponunt remedia, quid verò ſit phlegmone, quibus cauſis & quomodo fiat in chirurgia de-

monſtrant? quid hoc, ſi non eſt præpoſterè ſpecialia primo, generalia poſtremo loco docere?

De tumoribus præter naturam, ac primùm de Phlegmone.

CAPVT III.

TOt ſunt tumorum quot humorum primæ differentiæ, Phlegmone tumor à ſanguine, Oedema à pituita, Eryſipelas à bile, Scirrhus à melancholia, diſcernuntur colore, refert enim cutis colorem humoris in toto vel in parte dominantis, tumor ruber ſanguinem ſubiectum prodit, albus pituitam, flauus bilem, niger melancholiam: Fiunt congeſtione aut fluxione, congeritur humor in parte ex reliquiis proprij alimenti, excreticis, ſæpe alteratricis vitio: propterea frigidi tumores ferè fiunt congeſtione: calidi fluxione, congeritur paulatim, fluit repentè, tractus calore aut dolore partis imbecillioris, mittitur excreticis robore: nam ita res habet in œconomia noſtri corporis vt in Olygarchia, potentior opprimit imbecilliorem in eúmque totum onus deponit: Adiuuant laxitas & amplitudo vaſorum: Phlegmonem interiorem rubor non indicat, ſed ardor cum febre, dolor inflammatorius: Partes ferè omnes exercet, quarum diſſimilitudine differentes ſpecies conſurgunt, vnum & commune genus, ideóque prima & generalia remedia eadem ſunt, omnibúſ-

que communia,particularia vero, diuerſa:Siue enim cerebrum oculi, aures, facies, pulmones, pleura,diaphragma, vterus, veſica, iecur: ſiue brachia vel pedes inflammentur, quia morbi ſunt à ſanguine, vno & cõmuni remedio nempe phlebotomia curentur: At ſitus,conſtitutio & natura partis,tempus morbi, non tantùm diuerſa remedia, ſed eiuſdem remedij varium vſum & formulam indicant. Inflammatis partibus quæ ſunt ſupra thoracem, aperienda cephalica,niſi manifeſta plenitudo prius de fonte hauriendum ſuadeat. Inflammatis verò partibus quæ ſunt infra thoracem,vt ventriculo,hepate,liene,thorace,pleura,pulmone,ſepto trãſuerſo aperienda baſilica: Si ſanguis ſúſque déque fluere videatur, aut non ſint conſpicuæ cephalica & Baſilica, communis:Inflammata veſica vtero,pudendo,vena poplitis tundenda,ſi non appareat,ſaphæna: Renibus inflammatis, de brachio vel de poplite miſſus ſanguis benefacit, ſeruata communitate quæ ſecundùm rectitudinem eſt: Inflammato oculo dextro, cephalica dextra; ſiniſtro, ſiniſtra aperiatur: Inflammato hepate,baſilica dextra; liene,ſiniſtra: Rene dextro, dextri brachij aut poplitis; ſiniſtro,ſiniſtri vena præferatur:Deinde vt qui iam fluxit vacuetur, proximum ventrem incidere oportet, vt in Angina venas quæ ſunt ſub lingua, in ophtalmia naſi, aut alterutrius anguli. Viden'vt morbis ſyngeneis idem genere remedium conueniat, pro vario ſitu & conſtitutione partis diſtinctum? Pergamus, vtque topica

remedia pro quatuor morbi temporibus varianda ſint breuiter exponamus. Si inflammatio interna, abſtinendum repellentibus, ne humorem quem forâs ferri optandum & arte procurandum eſt, intropellamus & impingamus. Si verò exterior & ſenſibilis fuerit, initio dum humor eſt in motu repellendum duabus præſertim circunſtantijs diligenter ſeruatis: ne ſit malignus & venenatus, vt in peſtilenti & venereo bubone, nec feratur criticè ad partem ignobilem, potiſſimum ad emiſſaria, vt in parotide, eóque minus ſi corpus adhuc impurum necdum fuerit repurgatum. Abſtinendum valdè aſtringentibus vt bolo armeno, acacia, hypocyſtide, metu Gangrenæ, humor enim non difflatus, atque vt ita dicam incuneatus putret: Repellendo ſatisfacient, oxycratum, Ceratum refrigerans Galeni, vnguentum roſatum Meſuæ, nutritum, vnguentum de ceruſa Raſis, quibus ſi magnus ſit ardor adiungi poterit populeum. Si placet ex farina hordei cocta in oxycrato, aut oxyrhodino: Vel ex plantagine, Solano, Semperuiuo coctis in lacte deinde contritis, fiat cataplaſma. In extremo dolore adde folia aut ſemen hyoſciami. In principio ophtalmiæ paretur collyrium ex aqua roſarum vel plantaginis cum oui albumine, pro quo diſſolue trochiſcorum albi raſis ℨ j. & mucaginis ſeminis pſyllij ℥ j. plus minus. Initio parulidis, antiadarum, paryſthmiorum, Anginæ, ex aqua roſarum vel plantaginis cum ſyrupo vel melle roſato, myrthino, os colluatur. Nam in amygdalarum,

Guido decem circūſtātias enumerat quæ repellētium vſum diſſuadent.

Gargareonis, gutturis & faucium inflammationibus Meſue non probat gargatiſmum, ne motu calor, cum calore fluxio augeatur: adiungi poterunt dianucum & diamoron: Galenus in tenui & acri fluxione magis probat vsū dianuci: At in phrenitide, peripneumonia, Hepatitide, pleuritide, vitanda ſunt apocrouſtica, præſtat oleo violarum & chamæmillę caput, latus, pectus, hypocondrium dextrum illinere, vt ardor temperetur, dolor demulceatur, & cute relaxata aliquid tranſpiret, quod vt variandum ſit pro natura partis proximus liber explicabit. Iam quid ſit agendum in incremento dum humor fluxerit, nec reuelli repelliq́ue potuerit, eadem breuitate & facilitate doceamus.

Si ſanguis qui fluxit nondum fixus in parte videatur, aperiatur vena proxima, alioquin topico diſſipetur, atque, ſi fieri poſſit, totus inſenſibiliter reſoluatur, paulatim à leuioribus ad valentiora progrediendo, vitando ſemper acria, ne nouam fluxionem excitent: Initio ex roſarū, chamæmillæ, & meliloti añ. pi farinę, fœni græci, vel fabarum ℥ j. ſimul coctis deinde contritis, addito oleo roſato & chamæmillę fiat cataplaſma. In fine incrementi dum nullus rubor apparebit, paretur ex farina lupinorum vel orobi cum oleo anethino: aut ex thymo, pulegio, origano, cum ſemine lini fœnigræci fiat decoctio pro fotu, reſidentia teratur, addito oleo lauri vel rutæ fiat cataplaſma. In opthalmiæ incremēto, ex mucagine ſeminis lini, fœnugręci, extracta primùm in aqua roſarum, cum eadem aqua

aqua vel plantaginis, In fine, (cum calor, rubor & dolor abierint) cum aqua fœniculi vel Euphraſiæ fiat collyrium: In oris inflammationibus diſſolue diamoron compoſitum in decocto chamomillæ, vel fœnugræci, fabarum, quo os ſæpe colluatur: In pleuritidis, peripneumoniæ, Hepatitidis incremento prædicta cataplaſmata conueniunt, affectæ parti admota, quemadmodum inflammato vtero, pubi appoſita: clyſteres primùm refrigerantes, deinde reſoluentes in anum, atque ſi fieri poſſit in vterum iniiciendi.

Quòd ſi impactus humor, quia multus & craſſus, diſcuti non potuerit, pepticis maturetur, qualia ſunt mediocriter calida humida, vnguentum de althæa, de meliloto, Baſilicum, diachylum, ſimplex, nam magno & gummato in contumaci tantùm abſceſſu vtendum eſt: Ex foliis altheæ & caricis in aqua coctis, deinde tritis, addito oleo dulci, butyro, œſypo, aut aliquo ex prædictis: Si placet ex farina tritici in hydrælæo mediocriter cocta, fiat cataplaſma. Facto pure, vomica ſcapello aut cauterio aperiatur, quod fiat ex fermenti ℥ ij. vitrioli romani, aut lythargyri argenti ſublimati ℈ j. Ruptus abſceſſus curetur remediis vlceris Abſceſſus internos rumpunt diacalaminthes cum ptiſana, aut diapraſſium. Ruptis conueniunt Athanaſia & Ambroſia, pro quibus theriacæ ℥ j. ex aquis cardiacis pauperibus præſcribatur.

de morbis. Lingua quæ vt ſpongia ſupra ſita eſt, à fumis biliosis arida, ſcrabra, nigra: Meminit Galenus Eryſipelatis, hepatis, ventriculi, vteri, veſicæ, ſed nec propriis nec communibus ſignis ab inflammatione ſeparauit: Generalia ad ſingulas partes accommodare vnius & alterius exempli ſimilitudine poterit medicus mediocriter prudens & eruditus.

Cognita cauſa & ſpecie morbi, remediis ex capite de febribus à bile repetendis, pręparandus humor, vacuandus: ſanguis mitti poterit ad temperandum ardorem, nil enim æquè refrigerat, ſed timidiùs & parciore manu, quia morbus eſt à cacochymia, niſi ſanguinis permiſtione cum bile, ſit Plegmonodes. Topicum paretur ex aquis aut ſuccis, lactucæ, cichorij, portulacę, Solani, Semperuiui: ſeminibus frigidis, addito pauco aceto, quibus inculcatum linteolum ſuperponatur parti, ſæpe remoueatur, nec permittatur exſiccari, vel ſimul coquantur, terantur addendo olei roſati vel mandragoræ qſ. fiat cataplaſma: Abſtinendum frigidis ſiccis, vt plantagine, balauſtiis, malicorio, quia aſtringunr & repellunt, eòque magis ſi Eryſipelas fuerit internum: Enitendum potius vt balneo bilis forâs trahatur, tranſpiret, diſcutiatur, Diaphoreticis per ſudores, diureticis per vrinas vacuetur, poterunt vſurpari quę ad phlegmonem præſcripta ſunt frigidiora, vt Ceratum de ceruſa cum populeo: videndum tamen, ex liuore partis, ne frigidiorum diuturniore vſu vertatur in gangrænam.

De Oedemate.

CAPVT. V.

OEdema eſt tumor à pituita, proinde laxus, mollis, albus, indolens, ſine febre: quibus notis facilè à cæteris tumoribus diſtinguitur: Eſt quidem ſcirrhus tumor frigidus & indolens ſed durus, Oedema ſi premas, cedit in ſe, vt cera mollis, digitíque prementis veſtigium manet: Quamuis autem partes præſertim laxas, natura frigidas & imbecillas, vt pedes & ſcrotum exerceat, Hepar verò denſum & robuſtum minimè: fieri tamen poteſt vt aqueus & pituitoſus humor à cerebro aut ventriculo (vbi potiſsimũ aggregatur) in alias partes, criticè vel ſymptomaticè tranſmittatur. Morbus eſt frequens, quia pituitę magna copia: familiaris mulieribus, pueris, ſenibus, otioſis, denique natura, ætate, aut externa cauſa pituitoſis: qui cum partes internas tam ſæpe fatiget quàm externas, mirum cur veteres neque œdema neque ſcirrhum aut Eryſipelas, vt inflammationem, pro ratione partium affectarum in ſuas vnquam ſpecies diſtinxerint, propriíſque nominibus appellarint, niſi fortè placet Apoplexiã, cerebri, Anginam, notham, gutturis & faucium, Aſthma pulmonis, Leucophlegmatiam totius corporis œdema definire: Nolim tamen intemperiem frigidam cum materia, & œdema, calidam cum bile & Eryſipelas confundere: quia fluxionem pituitæ frigida partis intemperies aliquando co-

Galenus 4. de prædictione ex pulſibus.

mitatur, potéſtque curari tumor intemperie partis remanente cum materia, ſubſtantia ſcilicet humore tantùm perfuſa: quid moror cùm apoplexia, Aſthma & Angina ſint nomina ſymptomatum non morborum, actionémque læſam ſignificent, non quod actionem lædit?

Attamen curationis eadem ſunt capita: Cauſa antecedens præparanda & purganda remediis quæ ad febres à pituita præſcripſimus, Ad coniunctam admouenda, dum humor erit in motu calida aſtringentia, vt oleum de abſynthio, de mentha, maſtichinum, aut ex myrthi foliis, abſynthio, mentha, ſaluia, roſmarino ſimul coctis, deinde tritis, addito oleo maſtichino, myrthino, paretur cataplaſma numquam prætermittendum acetum, alioquin cùm humor ſit craſſus, repellentibus eſſet abſtinendum: Galenus vtitur ſpongia recenti, quia deſiccat facultate quam adhuc habet à mari, imbuit poſca aut oxyrhodino vt incidendo repellat, Si deſit, adde ſalem oxycrato vt vetus parem vim acquirat, aut vtere elychnio, pro ſpongia, habet enim vim ſiccandi: In quo habendam eſſe rationem partis affectæ ita monet Galenus: Hypocondriis œdemate tentatis nocet ſpongia cum poſca, licèt conueniant laborante genu, Contra non eſt genu fouendum oleo abſynthij, quod iecori & lieni ægrotanti plurimum prodeſt: podagrę tamen frigidę, quæ tumor eſt œdematoſus, abſynthium coctum & tritum forma cataplaſmatis vtiliter admouetur.

Si pars œdematoſa interior fuerit, vt cerebrũ, nocent repellentia.

Reſoluatur tumor cum oleo Irino, ſucco

dema,nec eſt nouum genus tumoris: Hinceſt, ad cauſam antecedentem cur Phlegmagogon, vt hiera picra Galeni, ſumenda, iniicienda imperetur.

Dignoſcitur reniſu, neque enim cedit in ſe vt oedema, tenſione ſine ſenſu grauitatis, fit enim tenſio ab humore aut à flatu, ab humore cum ſenſu põderis, A flatu cum ſenſu leuitatis: dolore mobili & vago, qui proprio remedio manifeſtiùs demulcetur, faciliùs enim quàm humor, flatus diſcutitur. Hoc genere continentur Tympanites, cùm venter adeo tenditur, flatu intra peritonæum concluſo, vt percuſſus in modum tympani ſonet: Colicus dolor, quem parit flatus colon diſtendens: Pneumatocele, tumor in ſcroto à copia flatus, qui vulgo hernia ventoſa nominatur. Inflationes lienis, vteri, & ventriculi: Dolores tenſiui qui ſub cute & in ſpatiis inanibus muſculorum à concluſo flatu frequenter excitãtur dum membranas diuellit.

Omnium eadem ferè remedia pro partis ſitu & conformatione variãda: Nam ad colicum dolorem ex calidis incidentibus, qualia ad pituitam conueniunt, vt Hyſſopo, Thymo, Origano, Calamentha, baccis lauri, drageta communi, fit decoctio, in qua ad libram vnam colata, Hieræ picræ ℥ß. benedictæ laxatiuæ, confectionis de baccis lauri, diacumini añ ʒij. diſſoluũtur cum oleo nucum, rutæ, anethi vel lauri ℥iij. fiat clyſter, qui perſeuerãte dolore iteretur, ex ſimili decocto fouendus vẽter, ex iiſdem oleis inungendus. Herbarum aucta quantitate

paretur ſemicupium, ex iiſdem ſiccis, vel furfure, milio, addendo ſi placet flores chamomillæ & meliloti, ſemina aniſi & fœniculi, interſuatur ſacculus ventri admouendus, cuius loco ſuperponatur emplaſtrum de baccis lauri in aliquo ex prædictis oleis remollitum. Interea Dianiſum, Diacuminum, Aromaticum roſatum, Diagalanga, Diacalamētha, Diapraſſium, Dioſpoliticon, Diatriompipereum, Antidotus de baccis lauri, per os ſumantur, cum hydromelite aut decocto cinamomi. Ex quibuſdam vel omnibus parari poterit electarium molle, vel durum, hoc modo:

℞. conſeruæ anthos ℥ ij. Aromatici roſati, Diagalangæ añ. ʒ i ß. diacumini & dianiſi añ. ℈ ij. cum ſyrupo de hyſſopo fiat opiata, ſi placet imminuta quantitate conſeruæ cum ſaccharo in aqua fœniculi ſoluto fiat electarium per tabellas quibus tentatis & victis remediis magna cucurbitula toti ventri admouenda.

Ad tympanitem eadem conueniunt iniecta, aſſumpta, admota: Interea proſpiciendum Iecori propriis remediis quę liber ſequens ſuppeditabit. Ad vteri, lienis, necnon vētriculi, inflationem, non eſt opus aliis remediis, niſi placet metrenchytes ex decoctionis ℥ iij. additis herbis vterinis, vt arthemiſia, nepeta, matricaria. Ad herniam ventoſam non ſunt alia excogitanda remedia, In artubus, oſſium & muſculorum membranis ſi paucus ſubſit flatus, exigua tenſio, nullus dolor, ſatis erit linteolum calens cum frictione, aut ſpongia lixiuio imbuta: vrgente

dolore oleum conuenit quod relaxet ſimul & diſcutiat vt chamæmeli,liliorũ,addendo oleum anethi,rutha,lauri : Quid multa ? eidem cauſæ idem remedium, quod ſpectata natura & conformatione partis,tum pro magnitudine cauſę, vehementia morbi & doloris, augendum vel minuendum : paruo enim morbo parua, magno magna, extremo extrema debentur remedia, à leuioribus ad vehementiora paulatim progrediendo.

Paruo pedi non conuenit magnus calceus.

De Tumore aqueo.

CAPVT VII.

A Cruditate in ſpatiis inanibus aqua colligitur hepatis imbecillitate : vt intra peritonæum,quæ aſcitem facit, aqueum hydropem, In ſcroto quæ hydrocelem,herniam aquoſam. In capite quæ hydrocephalon: Generis nomen eſto,ſi placet,Hydrocele,nam tumor,quacumque in parte fuerit, generalius κήλη nominatur, ὕδωρ aqua:Hoc ego vix auſim ad œdema reducere, cum nec ſeroſus humor pituitæ ſit ſpecies (niſi generaliùs vſurpetur) nec phlegmagogo, ſed hydragogo purgetur, vt ſyrupo roſarum pallidarum, aut qui ex Iridis pauco ſucco multo ſaccharo,ad obtundendam acrimoniam,pro Aſcite præparatur:Braſſicæ marinæ(vulgò Soldanella dicitur) ℥ ij. ex ſero lactis vtiliter ſumuntur,vel,

℞.ſoldanellæ,Cichorij,Abſynthij,& Eupatorij añ mß. paſſularum ℥ j. florum cordialum

ex Althæa & violaria in hydrelæo cocta, trita, cum œſipo, oleo, butyro, adipe anſeris aut gallinæ, fiat cataplaſma: ouorum vitelli infecti croco permiſcentur ad mammarum duritiem, vel ad emplaſtrum de meliloto adde aliquid bdellij, galbani, ammoniaci, ſtyracis, therebinthinæ, cum oleo liliorum fiat emplaſtrum molle, Caprillum ſtercus in oxycrato ſolutum ſummum eſt remedium, non niſi aliis victis vſurpandum, optimum quoque malacticum paratur ex veteri & vermiculoſo caſeo cum iure in quo ſuilla perna ad tabem coxerit, quod articulorum tophis miraculo prodeſt. Habendam verè rationem partis affectæ ita monet Galenus: Ad ſcirrhum lienis confert Ammoniacum in aceto ſolutum, lien enim gaudet acetoſis, cùm humore acido nutriatur: Tendinibus verò & ligamentis, maximè omnium neruis, eſt inimicum: Scirrho tamen vſu præcedentium remollito: Accipito pyritem, ſi deſit, molarem lapidem, vel ſilicem candentem, extinguatur aceto, cuius vaporem parte ſcirrhoſa excipiat, per interualla redeundum ad emollientia, ne aceti frequentiore vſu pars neruoſa offendatur. In liene & carne muſculi ſcirrhoſa, minori religione aceto vtimur, Caricæ pingues cum oleo capparorum aut Iridis tritæ, lienis & hepatis ſcirrhis benefaciunt, ſed ad hepar ſcirrhoſum, cum ſit pars princeps, miſcenda ſunt ſemper mollientibus aromata quæ calefaciāt, tenuent, & leuiter aſtringendo roborent, vt,

℞. Oeſipi & medullæ ceruí añ ℥ j. ammo-

niaci in aceto ſoluti bdellij ſtyracis liquidæ añ ʒ ij.(hæc ad remolliendum) ſpicæ nardi, pulueris abſynthij, maſtiches, & aloës hepaticæ añ ʒij.(hæc ad robur partis) cum oleo de abſynthio & cera qſ. fiat ceratum.

Memineris tam ad externum quàm ad internum ſcirrhum, antecedentem cauſam præparare, deinde vacuare remediis præſcriptis ad febres à melancholia, ante vſum topicorum.

De Tumore Atrabilario, vt cancro apoſtemoſo.

CAPVT IX.

CAncer eſt tumor atrabilarius, durus quidem vt Scitrhus, ſed cum dolore: Eſt autem ſimplex ſeu occultus, aut vlceratus: Vterque partes ferè omnes, maximè vero laxas & molles, vt mammas, occupat. Cum primùm erumpit, vix excedit quantitatem ciceris, ſed paulatim in magnam molem aſſurgit, tum venę in ambitu tument & liuent. Occultus non eſt attingendus, ne irritetur, fiátque ex ſimplici vlceratus: quia leuioribus vt emollientibus & reſoluentibus non cedit (quandoquidem remedium oportet eſſe potentius morbo) vehemétioribus, vt cauſticis, efferatur. Si à mammis exemeris, inquit Celſus, renaſcetur in vtero: Si de naſo, labris aut quauis alia parte euulſeris, renaſcetur nouus in liene, à quo cita mors. Stádum igitur Hippocratis conſilio, quia, vt ille

ait,ſi non attingatur,ęger in longius vitam producet. Satis ſit humorem per interualla præparare & purgare,venam ſecare, Hæmorrhoides & menſes,ſi ſubſtiterint, prouocare, Abſtinentiam alimentorum craſſi ſucci imperare, vt impedias morbi incrementum. Pro topico, Bolus armena, terra ſigillata vel Tuthia ; cum ſuccis Solani & plantaginis agitentur in mortario plumbeo, cum piſtillo plumbeo, fiat vnguentum vtrique cancro accommodatum:vel puluis paretur ex cancris fluuiatilibus aut limacibus in furno coctis,qui bolo aut Tuthię permiſceatur, & cum iiſdem ſuccis eodem modo ſubagitetur; puluis cryſtalli plurimum laudatur: vtere etiam vnguento de ranis,vnguento de plumbo, Diapompholigos; vtatur iuſculo cãcrorum fluuiatilium, lacte a ſinæ,Theriaca: vulgus hãc curationem appellat palliatiuam, quę tãtùm blanditur malo, eiúſque prohibet incrementum.

De Elephantiaſi.

EST Cancer totius corporis, proinde inſanabilis: Cum enim Cancro non habeamus remedium potentius, de Elephantiaſi quid ſperare poſſis? Vt Elephas omnium animalium,ſic Elephantiaſis omnium morborum maximus: ex qua ſimilitudine traxit nomen: Galenus quidem meminit quorũdã leproſorum qui epoto vino in quod fortè vipera irrepſerat,conualuerũt.Sed non eſt veriſimile tam exiguo remedio tantum morbum profligatum: Si tum, quidni

grediuntur leproſis: qui ſcortum Elephanticum ſubegerit non effugiet contagionem: Cur morbus non tantùm eſt contagioſus, ſed etiam hæreditarius? quia ſemen à toto deciduum, refert principum partium, imprimís hepatis, corruptelam.

Proprio vitio ſunt Elephantici, qui cum habeant natura Iecur retorridum, aſſans non elixans. Illud calfacientium multo vſu, vt meri, rerum acrium, piperatorum, ſalſorum, ſynapi, alliorum, porrorum, cæparum, magis magíſque incendunt: quam habebant ad morbum propenſioné, contrario vitæ & victus genere non emendant, ſed ſimili potius intendunt. Hinc tota ſanguinis maſſa bileſcit, Bilis per vſtionis varios gradus tandem in atram degenerat, quæ in parte ad quam appulit Cancrum, in toto Elephantiaſim producit: Quoties igitur facies leproſa & ficis fœdata, cutis aſpera, qualis anſerum, Pſorica, venientis mali ſuſpicionem iniiciet: Ad præcautioné, medicus calidorum vſu interdicat, eáque omnia præſcribat quibus Iecur & ſanguis ad temperiem reduci poſſint: Purgationem ex cholagogis frequentem: Hali Abbas purgat quadragies potione aliqua conueniente, vt Syrupis de Cichorio, de Epithimo aut Regis Sabor, diſſolutis in ſero lactis, aut in decocto hepatico in quo ʒ vj. foliorum ſennæ bullierint: Iecur oleo roſaceo & pauco cerato ſaudalino liniatur: lac aſinæ ſit in vſu frequenti: aut ſerum, præſertim caprillum, in quo fumaria & Epithimum bullierint: Ingrediatur ſæpe bal-

neum aquæ tepentis: Hæmorroides excitentur. Quinetiam vt magis refrigeſcat habitus corporis & in muliebrem ſeu frigidiorem naturam tranſmutetur, caſtrentur. Quod in prophilacticis eſt præcipuum, minus malum comparatum maximo habet rationem boni. Ego ſuadeo vt pueruli qui putantur nati ex parentibus leproſis, vel quorum natura manifeſtè eò inclinat, quàm citiſſimè euirentur.

Therapeutica remedia leniunt aut celant morbum, eiúſque ſymptomatis ſubueniunt, confirmatum eradicare non poſſunt, viperis tanquam anguillis vtātur, bibant vinum in quo vipera fuerit extincta, nutriantur caponibus qui paſta ſunt nutriti, confecta ex pane & carne viperina: Theriaca quoque recenti, vel ætatis mediocris ſæpiſſime vtantur. Hydrargiroſim valdè laudo; nam veteres vnguento enulato cum mercurio ad lepram fœliciter vtebantur, quæ eſt ad Elephantiaſim proximus gradus. Itaque pinguedini viperarum, loco axungię, præmiſcebis argentum viuum pręparatum vt decet: Ea proportione vt ad ℔ j. pinguedinis addantur hydrargiri ℥ iiij. me iudice pillulæ mercuriales illis magis prodeſſēt quàm lue indica correptis, ſi modò argentum viuum refrigeret, vt Pharmacopæi exemplo demonſtratur, qui eo epoto imprudenter, ſanguine congelato interiit. Spagyrici longo & frequenti vſu auri potabilis leproſis ſanitatem pollicentur: Tanti pœnitere: remedium eſt grauius morbo, quin peiorem morbum, nempe paupertatem inducit. Vidi

aliquoties

aliquoties tincturam auri, aurum potabile nódum vidi, niſi fortè limaturam auri vino aut aquæ cardiacæ permiſtam, quam malim ſumere alicui cõſeruæ cardiacæ commiſtam. Fateor auri magnam vim præſertim in agẽdis: quidenim non poteſt? Tantam verò eſſe vt ſubſtantiam corruptam in naturalem reformare poſſit & veluti regenerare; nulla ratio mihi perſuadebit, quia à priuatione ad habitum nõ eſt regreſſus. Simile erat Ægyptiorum remedium, lepra erat illis endimia; quæ ſi forte eorum regem præhendiſſet; illum in ſanguinem humanum tepentem immergebant, quem ex mactatis infantibus conquirebant: Crudelius morbo remedium, cui me iudice, plùs ineſt oſtentationis quàm veritatis. Cæterũ quia magiſtratus ex renuntiatione medicorum verè elephanticos vrbe excludit, & ciuili priuat commercio, ne temerè ferant ſententiam, elephanticos ex ſyndrome ſeu concurſu ſequentium ſignorum dignoſcent: facie flammea, ficis, craſſis & inuerſis labris, ſimis repandíſque naribus, atque vt dicam vno verbo, facie ſatyri, cute aſpera, pſorica, leproſa, quæ frictione non tãtùm in furfures ſed in ſquamas rẽſoluitur, voce rauca, anhelitu putido, ſtupore tanto vt puncti non ſentiant: Iubebis ergo vt oculis clauſis locum acu punctum digito deſignent, hoc ſi non poſſint, & cætera concurrant, confirmatus eſt morbus, contagioſus, inſanabilis.

De lue venerea.

HIſpanorum nauigationibus hęc merces ab India in Europam aducta eſt. Indis eſt morbus patrius, non aliter quàm ſtruma Hiſpanis, lepra olim Iudæis, eorùmque idiomate pûam nuncupatur: Europæis verò eſt popularis & contagioſus, Indos non affligit grauiùs quàm Variolæ pueros, habéntque paratum remedium, nempe Guaiaci recentis & ſucculenti decoctum, quod ad nos nō niſi ſiccum & exuccum defertur. Benigna natura vbi morbum, ibi poſuit remedium: Contagio non tantùm ſerpit coitu, vnde pudendagra, ad mentagræ ſimilitudinem à quibuſdam dicitur, ſed etiam ſuctu. Nutrix aliquando ablactantem inficit, viciſsímque infans ab eadem inficitur. Sed tum maligna vlcera in mammis primùm apparent, quemadmodum in pudendis, cum à concubitu ſumpſit originem: Non dubito eum qui dormierit in linteis, in quibus Indica lue correptus, eo morbo corripi poſſe: cōtagionis ſeminario, nempe ſudore, aut vlceris maligni ſanie, in linteis permanente, cum ſimplex ſcabies hoc modo ſit contagioſa.

Qui glandem habet detectam, huic morbo non admodum eſt obnoxius: Alioquin virus ſub præputio latens ſenſim gliſcit in viſcera, atque imprimis iecur, proinde ſanguinis maſſam inficit. Iudæi quia ſunt Appellæ, ſeu recutiti, cum impuris ſcortis minore periculo poſſunt

concumbere. Cæteri ſtatim à coitu penem abluant aqua hordei, plantaginis, ſua vrina, vt morbi ſementem eluant.

Primùm eſt vt dignoſcas morbum, deinde vt cures: Dignoſcetur antecedentibus & adiunctis: antecedẽtibus, vt ſi æger ſuſpicetur ſe cum impura rem habuiſſe. Si trium præcurſorum aliquo fuerit infectus, Cancro ſeu carie pudendi, Gonorrhoea virulenta, aut bubone venereo: Augebitur coniectura ſi bubo retroceſſerit, vel gonorrhoea intempeſtiuè ſuppreſſa fuerit. Si quis horum, vt cancer ſit contumax, neque cedat ordinariis & ex arte præſcriptis remediis, vt aquæ plantaginis, vnguento Diapompholigos, aquę aluminoſæ, forti, cicatrix nihilominus dura permaneat, aut curatus recrudeſcat, coniectura eſt non leuis, latere intus luis ſeminaria, deliteſcere virus quod tandem ſe prodet. Adiũcta morbi ſunt, Alopecia, puſtulæ ſiccæ & rotundæ, huius morbi propriæ, maligna vlcera, Tophi, dolor medios artus occupans, qui occidente ſole quotidie exacerbatur, miteſcit in exortu ſolis: Ita illis dolet ſternum, acſi manu comprimatur, malitiæ gradus imprimis diſtingui debet, ne paruo pedi magnus aptetur calceus, lenis enim & incipiens lues leni remedio profligatur, Inueterata vix vnquã perfectè ſaneſcit, ferè ſemper aliquod ſui veſtigiũ relinquit, leuis iudicatur quæ ſolo pilorũ defluuio ſe prodit, ſuperficiariũ eſt virus; necdum altè radices egit: Peior eſt quæ puſtulis & vlceribus innoteſcit, peſſima tophacea niſi vlcerum tanta ſit

malitia vt tophos ſuperet.

Curationis hæc ſunt capita: purgandum corpus pro ægri temperamento, potiſſimùm confectione hamech, pillulis indis, de lapide lazuli, foliis ſénæ incoctis cardiaco decocto, quia ſub hoc morbo humor melancholicus imprimis peccare creditur: Vt Hali ad elephãtiaſim profligandam etiam quadragies corpus repurgandum ſuadebat, ſic expugnari poſſe hunc morbum quidam exiſtimant frequenter, vt viginti diebus continuis, iterata purgatione, quę cõſtet decocto ligni indici pro vehiculo catharticorum hoc modo.

℞ decoct. ligni indici ℔ vj. fol. sénæ mũd. m. i. radicis tormẽtillæ & diptamni cretici añ. ℥ ß. agar & turbith electi añ. ʒ vj ſem. cardui citri añ. ʒ iiij. flor. cordialium añ. p. ij fiat decoctio ad conſumptionem tertiæ partis, collatura ſeruetur ad vſum.

℞ prędictæ decoctionis ad ſummum ℔ ß. pro doſi, diſſolue ſyrupi ſaporis ℥ j. fiat potio capiat manè, & continuet per viginti dies.

Huc pertinent pill. mercuriales quę præter cathartica & cardiaca continent argentũ viuum pro baſi, nam etiam aduerſus vermes quidam auſi ſunt per os exhibere.

℞ maſſę pill. indarum aut de lapide lazuli ℥ ij. pulueris diambræ & lætitiæ Galeni añ. ʒ ij. argenti viui ſucco limonum extincti ℥ j. miſce diligẽter, cum eiuſdem ſucco fiat maſſa de qua quotidie capiat pillulam vnã ſex horis ante cibum continuet per triginta dies.

Quidam hydrotico, vt decocto Guaiaci, ſalſæ, parillæ, aut cynæ tenuiorem portionem vacuant, craſſiorẽ purgatione: vtuntur ſudorifico quadraginta diebus: octauo quoque die corpus repurgant, interea parcè & tenuiter viuunt.

Alij vtrumque amuletum coniungunt, per viginti dies ſudorificum imperãt, deinde hydrargyroſim, litum ex argento viuo, ea proportione miſto cũ n axungia, vt ad libram axungiæ addantur hydrargiri ſucco limonum aut ſaliua extincti ℥ iij. immiſtis oleis vel vnguentis nerualibus, quibus articuli defendantur à malitia argenti viui.

Antequam ſudet, purgetur, vtraque baſilica incidatur, & balneo aquæ tepentis committatur, vt cutis ſpiracula ſint liberiora.

Quòd ſi diſpliceant iniunctio & ſudor, quia ægro non ſatis otij & temporis ſuppetat, geſtet emplaſtrũ Ioãnis de Vigo, mora enim logiorę aliquando morbum depulit quem inunctio & ſudorificum non potuerant profligare.

Interea loco opiatę Fernelij, vtantur quotidie Theriacę aut mythridatij ʒ j. ſuperbibendo parum vini diluti aliqua aqua cardiaca vt bugloſſi, borraginis.

De vulneribus, quorum differentiæ, cauſæ, & euentus paucis explicantur.

CAPVT X.

VVlnus eſt ſolutio continui recens, & cruenta, in parte molli, ab externo aliquo effecta.

Prima & vltima particula differt ab vlcere: Secunda, à fractura: Cauſa externa vel eſt animata, vt calcitratio & morſus animalis, nonnunquam venenati: vel inanimata, vt enſis, lapis; harum aliæ incidunt, vt gladius; aliæ contundunt vt malleolus & globulus ſclopetorum, aliæ pungunt, vt acus & graphius: Aliæ vrunt vt ferrum candens. Aliæ tendendo rumpunt, vt tortura, flatus: poſſis aliter hoc modo: Aut vulneratꝰ ab aliquo eſt percuſſus, aut ex alto cecidit, aut occurſauit in tenebris rei ſolidæ, vt currui, lapidi.

Cæterum appello partes molles non tantùm carnem, ſed etiã venas arterias, neruos, ſiue ſint ſimilares, ſiue organicæ, eæque vel principes vt cor, iecur & cerebrum, vel neceſſariæ ad vitam, quamuis non ſint principes, vt ventriculus, pulmo, veſica, renes: ſine quibus viuere non poſſumus, quemadmodum ſine naſo, ſine auribus, ſine oculis, etiãſi minùs commodè & honeſtè. (Et truncas inhoneſto vulnere nares) pro vſu & neceſſitate partis vulneratę poteſt prædici euentus; nam à corde, etiam in ſuperficie vulnerato, expectanda mors: à iecore aut cerebro non ita, niſi vulnus fuerit profundũ. Collum veſicæ, quia carneũ, tutò inciditur: veſica, quia neruea, minimè: Eadem ratione vulnus in tenui inteſtino lethale; in craſſo non ita, vulnus in articulis funeſtum quia ibi nerui tendones, & carne vacua ſunt loca: Hinc dolores, vigiliæ, conuulſio, delirium, mors.

Poſſis etiam pro varietate cauſæ vulnus diuidere, & ex ea longitudinem aut breuitatem

prædicere:nam inflictum vulnus à re inciden-te, citiùs ſaneſcit quàm à contundente, quia contuſum putreſcere priùs oportet, proindé-que magis cauum reddi: Atqui replendum eſt carne priuſquam claudatur. Itaque cum lon-giori tempore ad hoc fit opus, cæteris paribus tardiùs coaleſcunt à re contundente inflicta vulnera quàm ab incidente.

Facillime omnium coaleſcunt vulnera longa, tardiſſimè rotunda, quia in longum findenda ſunt, vt faciliùs & citiùs agglutinentur. Cur vul-nera rotunda difficillimè coaleſcunt? An quia omnium maxima, vt placebat Herophylo? mi-nimè verò, quia, vt obiiciebat Aſclepiades, ſcin-duntur vt vniantur, inciſione autem fiunt ma-iora: an quia in regeneratione carnis quiddam ſanum poni neceſſe eſt veluti principum à quo incipit motus, in circulo autem, quatenus talis, nullum principum? propterea diuidendum eſt vt caro regeneretur.

Vulnus etiã poteſt diuidi in ſimplex & com-poſitum, ſiue cauſæ, morbo aut ſymptomati implicetur: potéſtque pro iſta adiunctorum va-rietate euentus prœuideri; nam vt eſt in aphoriſ-mo, vulneri ſuperueniens conuulſio lethalis; delirium quoque lethale, vt & febris perſeue-rans: alienus color partis, ariditas cutis, qualis carnis ſalſæ: Inflammatio, Gangrena, ingens tu-mor apparens, ſubitóque diſparens, funeſta omnia.

Vulneris ſimplicis communis & ordinaria curatio.

CAPVT XI.

MEdentis primus & communis ſcopus, Quod ſolutũ eſt reunire: atqui nunquam poſsis labra vulneris agglutinare niſi eterogenes ſi quid ſubſit extraxeris, vt pilũ, grumum, globulum, telum, inde igitur exordienda curatio, veteres varia inſtrumẽta deſcripſerunt pro extrahendis telis quorum frequens erat vſus, recentiores pro globulis, cætera volſellis, quin etiam digitis extrahuntur. Verùm faciamus nil alienum ſubeſſe, mox de agglutinatione cogitandum erit, deiuncta vulneris labra, ligatura agglutinatoria in vnum erunt adducẽda. Quòd ſi magnũ fuerit vulnus, ſutura eſt opus, fibulis, glutine, vt in facie. Ad eundem finem medicamento vtimur agglutinante, quod in exiguo vulnere ſępe ſolum ſatisfacit noſtro inſtituto: in vſu eſt balſamum Chriſti, ex oleo & vino, quo ſolo etiam ſclopetorum vulnera, ſi fuerint ſimplicia, plurimi recipiunt ſananda, alij applicant hederæ folia cocta in vino, alij laudant oleum abietis per ſe aut permiſtum roſaceo. Alij Terebinthinam cum oleo hyperici, alij oleum myrrhę: Galenus commendat folia Quercus, vulgus applicat herbam contuſam quę ab Hortulanis Petum nuncupatur: varia balſama à viris doctis in eum finem deſcribuntur, tranſcribam

duo quę vulnera, quamuis magna & profunda, primo die glutinabunt. Primum eſt eiuſmodi.

℞ myrrhę electę ℥ vj. maſtices ℥ viij. aloes hepaticæ ℥ xviii. ſalis communis lb j. contuſa omnia per retortam lento igne diſtillentur, exibit primùm aqua, deinde oleum, quo etiam vermes necabuntur.

Alterum balſamum.

℞ olei vetuſtiſsimi ℥ iiij. Terebinthinæ puræ ℥ viij. fruměti integri ℥ ıß. hyperici ℥ ij. radicis cardui benedicti & valerianæ añ. ℥ j. thuris pulueriſati ℥ ij. radices & herbæ craſſiuſculè cōtūdantur, deinde ponātur in olla & tantū vini affundatur vt immergantur: biduo infuſis, oleum & frumentū ſuperiniiciuntur, coquūtur omnia ad vini cōſumptionem, mox facta forti expreſſione adduntur thus & terebynthina, atque ita ſinuntur bullire, aſſeruantur in vaſe vitreo. *Modus efficiendi.* Abluitur primùm vulnus vino albo frigido, ſtatim inungitur totum prædicto oleo, calente: quod ſi fieri non poſsit, iniiciatur intra vulnus per ſyphonem. Confeſtim labra vulneris in vnum adducantur deinde vicinæ partes eodem oleo liniantur. Ad labra vulneris imponitur linteum eodem oleo imbutum, & ſupra hoc aliud, vino nigro expreſſum mox alia lintea ſicca quæ faſcia continentur. *Vtendi modus.*

Chirurgis in more eſt primùm apparatum conficere ex puluere rubro, ſubacto cum albuminibus ouorum, & totum vulnus in ambitu

oleo roſaceo illinere vt hoc repellente prohibeant fluxionem. Puluis ruber fit ex thuris partibus duabus ſanguinis draconis vna, Boli armeni tertia parte: Guido ſuadet (niſi quid diſſuadeat) vt dolor, ſinendum eſſe hunc primum apparatum per dies quatuor, tranſacto die quarto ſi non fuerit vulnus agglutinatum, vino aliquo ſtyptico quale eſt Burgũdianum, aut aqua vitę eſſe abluendum, deinde puluerem rubrum terebinthinæ eſſe permiſcendum.

Faciamus vulnus eſſe magnum & profundum cum multa carnis ablatione, replendum erit vſu ſarcoticorum, quemadmodum ſi fuerit ſordidum, detergentibus erit purgandum, de quibus multa cùm de vlcere: nam cum primum vulnus deſinit eſſe cruẽtum, ſaniémque aut pus incipit reddere, vlcus dicitur, debétque communi curatione vlcerum perſanari digeſtiuo, mundificatiuo, ſarcotico, epulotico.

Curatio vulneris compoſiti, inflammati, contuſi, intemperati, doloroſi, aut quod adiunctam habeat conuulſionem febrem Syncopem.

SI vulneri ſuperueniat inflammatio iam dictis remediis illi ſuccurrendum, venæ ſectione, clyſteribus, topico repellente, vt oxyrhodino, cerato Galeni, cataplaſmate ex farina hordei & puluere roſarũ coctis in oxymelite: atque etiã, ſi fluxio repelli non poſsit, cataplaſmate reſol-

uente, ex farina fabarum & puluere chamomeli coctis, in vino diſcutiatur.

Ad vulnus intemperatum præſcribantur intemperiei cōtraria; ſi frigidum, quæ calfaciant, vt fotus ex vino aut aqua yitæ. Si calidius, quæ refrigerent, vt vnguentum roſatum meſue, nutritum, vnguentum de tuthia.

Quod ſi vrgeat dolor, Anodynis placandus erit. Optima ſunt anodyna quæ tollunt cauſam doloris, vt purgatio, venę ſectio, & alterātia quę intemperiem dolorificam emendant, cataplaſma quoque relaxans & reſoluens. Quæ ſi non iuuerint, tranſeundum ad ea quæ ideo ſunt anodyna quòd ſint noſtro calori analoga, vt cataplaſma vulgare ex farina hordei cocta in lacte cum vitellis ouorum & pauco croco: aut ex pomo cocto in lacte, quod magni facit Rondeletius etiam in doloribus qui ſuperueniunt vulneribus ſclopetorum. Ad extremum imperentur narcotica vt populeum, opium lacte aut oleo roſarum, chamemeli diſſolutum, correctum duplo croco.

Ad vulnus contuſum diſtinctione eſt opus: nam ſi iam putre & corruptum fuerit, vt in valdè magnis contuſionibus, quod corruptum eſt mox abſcindatur. Eſto digitus adeo attritus, vt oſſa ipſa ſint contuſa, quàm mox abſcindatur. Si verò integris oſſibus ſola caro ſit contuſa, Celſi cōſilio coquatur malum granatum, cuius pars interior vnguento roſaceo miſceatur; quo ſi nihil proficiatur, ſacrificetur, atque vt gāgrena curetur. Verùm ſi leuis fuerit contuſio, ini-

tio proderit repellens ex ouo integro agitato cum roſaceo, deinde reſoluens: Sigillum beatæ mariæ forma cataplaſmatis admotum eſt ſingulare, prodeſt etiam cuminum cum cera. Magnis contuſionibus cõuenit pepticum, non neglectis inciſionibus, cõtuſum maturetur, inquit Hippocrates. Caro valde contuſa in pus vertatur, baſilico, vnguẽto de althæa, cataplaſmate ex radice liliorum & althæa cum ſua radice, ficubus, ſeminibus lini & fœnugræci coquantur ſimul, reſidentia teratur, colletur, adde farinam tritici cum oleo liliorum vel chamomeli, fiat cataplaſma.

Ad contuſionem totius corporis vt ſi quis ex alto in terram ceciderit Galenus iubet vt pelle arietis recens mactati æger inuoluatur. Cuius inopia totum corpus oleo liliorum & roſaceo liniatur: Interim dentur mumiæ ʒ ij. cum vino: aut oxymelitis vel ſyrupi acetati ℥ ij. coaguli leporis ʒ j. cum aqua cardui, vt impedias concretionẽ ſanguinis, & grumum ſi quis ſit diſſoluas.

Vulneribus aliquando ſuperueniunt febris, ſyncope, & cõuulſio. Ad febrem præceſſerunt remedia, purgatio, venæ ſectio, apozema refrigerans, abſtinentia vini. Ad ſyncopem deſcribentur oportuniùs in particulari methodo quemadmodũ ad conuulſionẽ, quæ ſi contingat ab inanitione, vt ſi hæmorragiæ ſuccedat, prædicenda mors. Si verò à repletione (vt cum tumor qui apparuit repente diſparet) periclitatur: ſi adueniat puncto neruo, aut morſui animalis venenati conuenient quę ad punctum

neruum & morſus venenatorum in chirurgia deſcribentur. Iſta generalia de vlceribus vulneribus & tumoribus præmiſi, quia partibus omnibus tàm internis quàm externis ſunt communia. De vulneribus capitis, thoracis, & abdominis, in methodo particulari: vbi de fracturis & luxationibus, ſunt enim morbi particulares.

Antequam ad particularem methodum aggrediar, operæpretium facturus mihi videor ſi ex Gordonio potionis vulnerariæ deſcriptionem apponam; quàm ego malim vlcerariam quàm vulnerariam nominari, quia recenti vulneri non conuenit: ne fluxionem augeat & febrem excitet, ſanguinē calfaciendò. Sed vlceri pręſertim interiori, putri, ſordido, cauo, fiſtuloſo, ſiue ſit primarium ſiue abſceſſui aut vulneri ſucceſſerit: eſt autem eiuſmodi.

℞ agrimoniæ, pimpinellæ, Bethonicæ, verbenæ, centaurij maioris, ſtœcados, ſaluiæ, piloſellæ, trium conſolidarum, plantaginis, ſanamundæ, rubiæ maioris, caulium rubrorum, pedis colūbini, Callitrichi, abſynthij Romani, tanaceti, linguæ auis, Hederæ terreſtris, fragariæ, bugloſſi, gentianæ añ. q. ſ. omnia, vel maior pars, contundantur, & bulliant in vino albo, addendo parum mellis, de hac potione ſumat quotidie ieiunus cyathū dimidiū, ad ſummum ℔ ß. Si febricitet aut minuatur quantitas, aut abſtineat.

AD D. RIOLANVM PRÆſtantiſſimum & Philoſophum & Medicum præceptorem ſuum obſeruandiſſimum Bertrandi Montani Burdegalenſis Epigramma.

SCriptorum hinc lucet ſapientia magna ſophorum:
Quòd methodo doceant dogmata digna legi.
His nihil & medica & logica Riolanus in arte
Cedens, non ipſis inferiora facit,
Nam dum Fernelium fama ſuper æthera vectum,
Illuſtrat, ſcriptis amplificátque ſuis.
Hippocratis gemmas, Arabum, celebriſque Galeni.
Diuino ingenio carpit auarus opes.
Hac methodo connectit ita omnia, vt ipſa vetuſtas
Victam ſe prorſus dixerit arte ſua.